دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی
سەرەکی ئەنجومەنی کارگێری و سەرنووسەر
مصلح مصطفى جلالی

سالی ۱۹۷۰ دامەزراوە

هاوکاری
التضامن

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە

لەم ژمارەیەدا
- گفتوگۆیەك لەگەل مامۆستا بکر محمود رەسول وەزیری کارو کاروباری کۆمەلایەتی ل ۲ .
- ئەدەبو رۆشنبیری ، شیعرو چیرۆکو لێکۆلینەوە ل٦و٧

پێنج شەممە ۱۹۸٥/۱/۲٤ ژمارە ۷۷۳ ۱۲ لاپەڕە بە ٥٠ فلسە الخميس ۱۹۸٥/۱/۲٤ العـدد ۷۷۳

بەردەوامی گەمارۆدانی شادەماری دوژمن

بە هەفتەیەك هەلمەتی سەرکەوتووانە :

○ ۱۲۰ هەلمەتی سەرکەوتووانەی هەلۆ دلێرەکانمان

○ پێکانی ئۆ نیشانەی دەریایی لە خوارووی دوورگەی خەرجدا

بۆئەوەی بالای عیراقی ئازیز هەمیشەو هەتا هەتایە بەرزو تیشك دەرەوەبێ لەناو گەلانداو مەردانە بەهاومیژووی سەربەرزیی پارێزیو ئەمڕۆ بینابکاتو بەرهەمی پاشە رۆژی رووناکتری زامن بکات . . جەنگاوەرە ئازاکانی سوپای دلێرمان بەردەوامن لە چالاکی پالەوانانەیانو لێدانی توند لە سەری دوژمنی چاوچنۆکی چەپەل .

لە رۆژی پێنجشەممەی رابووردووەوە تا ئەم چوارشەممەیەو لەچوارچێوەی بەردەوامی گەمارۆدانی توندی شادەماری دوژمنی رەگەز پەرست لە دوورگەی خەرجدا ، هەلوبەتواناکانمان توانیان ئۆ نیشانەی دەریایی لە خوارووی ئەو دوورگەیە راستەو خۆوبەکار بپێکنو دوای هەموو هەلمەتێکو بە پشتیوانی خوا بەسەلامەتی دەگەرانەوە بنکەکانی خۆیان .

لە بەرەکانی تری جەنگدا ، بەتایبەتی رۆژ هەلاتی بەسرەو کەرتی ناوەراست ، هەلو ئازاکانمان زیاتر لە ۱۲۰ هەلمەتی سەرکەوتوویان بردە سەربنکەو مولگاکانی دوژمنو ئاگری تورەییو خۆراگرتنی مەردانەی عیراقیەکانیان بە سەردا باراندنو سەنگەرو مولگاکانیان بە سەر دوژمندا روخاندو زیانی سەرو مالی زۆری لێدان .

بنکە تۆپە بەتواناکانمان، بوردومانی سەرکەوتووی بنکەو سەنگەرەکانی دوژمنیان لە هەموو بەرەکانی جەنگدا کردوەو زیانی زۆریان بە دوژمن گەیاندوە .

لەزۆر بەرەی جەنگدا ، مەفرەزە ئازاکانمان هەلمەتی راستەو خۆیان بردۆتە سەر سەنگەرەکانی دوژمن لە بەرامبەر هێزەکانمان لە سەر سنوور .

لەم هەفتەیەداو وەك عادەتیەتی دوژمنی چەپەل نامەردانە چەندجارێ بە تۆپی قورس نیشانە مەدەنیەکانمانیان بۆردومان کردوە . کە بەم کارە نارەواترسنوکانە دوژمن داخ لەدلیو چاو چنۆکی بێ ئابروانەی دوو پات دەکاتەوە .

ئالای عیراق هەرلە لەرزەدا دەشەکێتەوەو پاشە رۆژمان لەمرۆ رووناکتر دەبێتو جادووگەرە داخ لەدلەکانی قومو تاران ناتوانن رەوتی پێشکەوتووی عیراقی مەرد بوەستێننو سەرکەوتنمان هەمیشە لەخوای مەزنە وەبە .

لە بەیاننامەی لیژنەی جامعەی ولاتانی عەرەبدا

دووپاتکردنەوەی هاوکاری لەگەل عیراقدا

لیژنەی ئەنجوومەنی جامعەی ولاتانی عەرەب کە تایبەتە بە بەدوادا چوونی گۆرانەکانی باری شەڕی عیراقو ئێران رۆژی دووشەممەی رابووردوو بەیاننامەیەکی لە کۆتایی کۆبوونەوەکانیدا کە دوو رۆژی خایاندو لەبەغداد بەستی دەرکردوە .

بەیاننامەکە پێویستی ئیلتیزامی ولاتانی عەرەبی بەبریارەکانی کونگرەی ۱۲ هەمی عەرەب دوو پات کردۆتەوە دەربارەی هاوکاری لەگەل عیراقدا لەبەرەنگار بوونەوەی دەستدرێژی ئێرانداو رژێمی ئێرانی ورپاکردۆتەوە لە ئەنجام خراپی بەردەوامی شەڕ دژی عیراقی ئەندام لە جامعەی ولاتانی عەرەب .

ئەمەش بەیاننامەکەیە :

بەپێی ئەوبریارەی ئەنجوومەنی جامعەی ولاتە عەرەبەکان لە کۆبوونەوەی نائاسایی بەغدادا لە رۆژی چوارشەممەی ١٤ی ئاداری ١٩٨٤دا سەبارەت شەڕی عیراقو ئێران دای و بریتییە لە پێکهێنانی لیژنەیەك لە وەزیرانی دەرەوەی ولاتی ئەردەنی هاشمیو کۆماری تونسو ولاتی عەرەبی سعودیو کۆماری عیراقو دەولەتی کوەیتو ولاتی مەغریبو کۆماری عەرەبی بەمەنو ئەمینداری گشتی جامعەی ولاتە عەرەبەکان ... ئەرکی بەدوادا چوونی راپەراندنی ئەوبریارەو گۆرانەکانی ئەو ئەنجامانە بێ کە بەردەوامی ئەم شەرە

بڕوانە ل ١١

دیپلوماسییە فەرەنسایییە دوورخراوەکە لە هیندستانەوە دەگاتەوە پاریس ..

عەقید ئالان بولێ جێنشینی پاشبەندی سوپایی لە بالیۆزخانەی فەرەنسا لە هیندستان گەیشتەوە پاریس پاش ئەوەی حکوومەتی هیندستان بە کەسێکی نەویستراوی لە قەلەم داو بەوەی تاوانبار کرد کە جاسووسی دەکا بۆ ئاژانسی موخابەراتی ناوەندی ئەمەریکا .

شایانی باسە عەقید ئالان بولێ بە پاسەوانی پۆلیسەوە فرۆکەخانەی بەجێهێشت بۆئەوەی

بڕوانە ل ١١

لە بەریتانیادا

هەژارەکان .. هەژارتر دەبن

سەرژمێرییەك کە حکوومەتی بەریتانیا بلاوی کردووەتەوە دەلێ دەولەمەندەکانی بەریتانیا دەولەمەندتر بوونو هەژارەکانیش ئێستا لە پێنج سال لەمەوبەر هەژارترن .

هەروەها سەرژمێرییەکە لەم پێنج سالەدا لەسەدا ١١٤ زیادی کردووە کەچی دەرامەتی کرێکارانی پیشەدەستییەکان تەنیا ٦٤ لەسەدا زیادی کردووە .

وتەی هاوکاری

شادەماری ژیانیان دەبچڕێنین

دەتوانین بێسلەمینەوە بلێین ئەو گەمارۆیەی فەرزمان کردوە بەسەر دوورگەی خەرجو بەندەرەکانی تری ئێراندا لەناوچەی خەلیجی عەرەبی لەگەل داهاتنی سالی ۱۹۸٥دا پێی نایە قۆناخێکی نوێوەو ئەوەتە بەدەگمەن رۆژێ دێو هەلو ئازاکانمان لێدانی ئازایانەیان ئاراستەی ئەو نیشانە دەریاییانە ناکەن کە لەناوچەی گەمارۆکە نزیك دەبنەوە .

لەپێش هەموو شتێکدا ئەم قۆناخە نوێیە مانای بەدەستەلاتی تەواوەتی هێزی ئاسمانیی بەتوانامانە بەسەر ناوچەی عەملیاتی خەلیجی عەرەبیداو ئەم دەستەلاتە بەردەوام دەبێ مادەمێکی جادووگەرەکانی تاران سوورن لەسەر بەردەوامی شەڕ .

راستە رژێمی ئێران تا ئێستا بێدەنگە بەرامبەر ئەم گەمارۆیەو کاری بۆ سەر باری ئابووریو سیاسیو نەفسی خۆی ، وادیارە رژێمی ئێران تالاو نۆشتنەکەی پێباشترە ، بەلام زۆر خۆی راناگرێ لەژێر باری ئەم گەمارۆیەی خەریکە دەیخنکێنێ چونکە عیراقی مەردو سەربەرز بەردەوام دەبێ لەگرتنی قورِ قوراگەی ئەو دوژمنە نامەردەو بەتوند سزای دەدات مادەمێکی نایەت بەدەنگ حەقەوەو بەردەوامە لە دەستدرێژی نارەوای .

جادووگەرە شکاوەکانی ئێران هەر خەریکی خۆهەلکێشانن کە بەردەوام دەبن لە شەرو واز لە چاوچنۆکی خۆیان ناهێنن ، کەواتە لەسەرمانەو مافی رەوای خۆمانە دەمارەکانی ونجرِ ونجرِ بکەینو دەرسی وایاندا بدەین بێنەوە هوش خۆیانو ئەوەی « با » بچێنێ دەبێ گەردەلول درووێنە بکا .

سەرکردەیەکی تری پاسدارانی خومەینی لەبەرەدا دەکوژرێ

کرماشان : ئادع . رادیۆی باختەران (کرماشانی ئەوسا) هەوالی کوژرانی پێشەوایەکی پاسدارانی خومەینی بلاوکردەوە بەدەست هێزە دلێرەکانمان لەبەرەدا .

رادیۆکە وتی کوژراوەکە ناوی (جهرم محمدی)یەو خەلکی کرماشانە .

فەلەستینەکان :

رژێمی گومانلێکراوی سوریا بەردەوامە

لەپیلانی نارەوانی دژی شۆڕشەکەمان

ژمارەیەك لەو فەلەستینیانەی لەگەل یاخیبووەکاندا کاریان دەکرد هەلاتوونو گەراونەتەوە ژێر دەستەلاتی رەوای فەلەستینی .

ئەوانە رایان گەیاندوە ، بەهاوسوێندنی نیشتمانی کە داردەستی رژێمی گومانلێکراوی سوریایە وای کردوە هەلبێن .

ئەو فەلەستینیانە بە بەلگەوە دەست تێکەلی رژێمی سوریایان لەگەل زایۆنی دوژمندا بۆ پیلانگێران دژی سەرکردایەتی رەوای شۆڕشی فەلەستین دووپات کردەوەو بەلگەیان ئەو هێمنییەیە کە لە بەرەی بەرامبەر هێزەکانی زایۆنیو سوریادا هەیە لە لوبنان .

ئەو فەلەستینیانە رایان گەیاند کە پیلانو کوشتنو برینو راونانی تێکۆشەرە فەلەستینیەکان لە ناو سورباو لە لوبناندا بەراسپاردەی راستەوخۆی سەری رژێمە گومانلێکراوەکەی سوریا حافظ اسدی خائن جێبەجێ دەکرێ .

دارودەستەیەکی تر بۆ دامرکاندنەوەی راپەرین لە قوتابخانەکانی تارانو شارەکانی تری ئێراندا

تاران : ئادع : کاربەدەستانی رژێمی ئێران دارودەستەیەکی تازەیان پێکهێناوە لە قوتابخانەکانی تارانو هەموو شارەکانی تری ئێراندا .

رادیۆی موجاهید لە بەزمانی رێکخراوەی بەرهەلستیکاری موجاهیدینی خەلقی ئێرانەوە قسەدەکا ، وتی ئەم دەزگایانە پاش ئەوە دروستکران کە لێشاوی رقو کینە بەرامبەر بە: رژێم هەموو لایەکی ولاتی گرتەوەو دەزگا ئاساییەکانی رژێم توانای ئەوەیان نەماوە ئاگاداری هەموو شتێ بن .

رادیۆکە ئەوەی روون کردەوە کە لە دەزگای ئاسایشو موخابەراتی ئێرانو پاسدارانی خومەینییەوە ژمارەیەك رەگەز نێرراونەتە ناو ئەم دەزگایانەوە بۆ پتەوکردنیانو دەبێ بەڕێوەبەری قوتابخانەکان لەوانە بن کە هاوکاری لەگەل پاسدارانی رژێمدا دەکەن .

نیوزویك : ئێران کەلوپەلی فرۆکەکانی

لە قەوارەی زایۆنییەوە بۆدێ

نیویۆرك : کونا . ئادع : گۆڤاری نیوزویك ئەوەی دووپات کردەوە کە زۆربەی کەلوبەلی فرۆکە (ئێف - ٤)ەکانی ئێران لە قەوارەی زایۆنییەوە دابین دەکرێن .

سەرچاوەی ئەم هەوالەی گۆڤارەکە هەندێ شارەزای ئەمەریکایی بوو ، کە هەروەها ئەوەیشیان دووپات کردەوە کە پاش وردبوونەوە لە ژمارەی کەلو پەلەکان دەرکەوتووە پار بە قەوارەی زایۆنی فرۆشرابوونو لەوێوە نێرراون بۆ ئێران .

ئەم شارەزایانە ئەوەشیان وت ئەو لێکۆلینەوانەی لەم بارەیەوە کراون گومانی لە مەسەلەکەدا نەهێشتووە .

بوومە لەرزەیەك

لە ئەندونیسیا

سەرچاوەکانی تۆمارکردنی بوومەلەرزە وتیان بوومەلەرزەیەکی ٦ر٧ پلەیی بەپێی پێوانەی ۹ پلەیی ریختەر ئەم هەفتەیە دای لەنزیك (هالماهیرا) لە ئەندونیسیا .

مەلبەندی بوومە لەرزەکە لەدووری هەزارو سەد میلەوە بوو لە خوارووی رۆژهەلاتی مانیلای پایتەختی فیلیپینەوە .

بەکورتی

● **تۆکیۆ :**

یاسۆ هیرۆ ناکاسۆنی سەرەك وەزیرانی ژاپۆن گەشتەکەی بە ولاتانی ئۆقیا نووسی هادیدا تەواوکردوو گەرایەوە بۆ ولاتەکەی .

● **برازیلیا :**

لافاوی دوای باران بارینێکی زۆر لە خوارووی بەرازیل بۆتە هۆی خنکاندنی زیاتر لە چل کەسو دەربەدەرکردنی دە هەزاری تر .

● **ریاض :**

لێرە ، کۆبوونەوەکانی لیژنەی راپەراندنی فرۆکەوانی مەدەنی ولاتانی ئەندامی ئەنجوومەنی هاریکاری خەلیج دەستی پێکردوە .

● **بۆن :**

کاربەدەستێکی ئەلەمانیای رۆژئاوا رای گەیاند کە پێنج بەشی ئەو تورکانەی تورکیا کە لە ئەلەمانیا دەژیانو ژمارەیان ٥ر١ ملیۆن کەس ئەبو گەراونەتەوە ولاتەکەیان .

Institut Kurde de Paris

لە یاسایەکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشدا

دەرکردنی دراوێکی کاغەزی "٢٥" دینار بەها
کە وێنەیەکی سەرۆکی فەرماندە صدام حسین پێوە بێ

دەقی یاساکە :
بەناوی گەلەوە ..
ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش
ژمارەی بڕیار ٩٠
بەرواری بڕیار ١٩٨٥/١/٢٠

بەگوێرەی ئەوەی ئەنجومەنی نیشتمانی بڕیاری لەسەردابوو بەپێی بنچینەکانی فەقەرە (١)ی مادەی چل‌ودووو مادەی پەنجاو چواری دەستوور .

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە کۆبوونەوەی رۆژی ٢٠ – ١ – ١٩٨٥ بڕیارەکەی ئەنجومەنی نیشتمانی پەسەندکرد .

بەدەر کردنی ئەم یاسایەی خوارەوە :–

یاساکە :

دەرکردنی دراوێکی کاغەزی بەبەهای (٢٥) دینار مادەی یەکەم :– بانقی مەرکەزی عێراق دراوێکی کاغەر بەبەهای بیست‌و پێنج دینار دەردەکات کە وێنەیێکی سەرەك صدام حسین سەرەك کۆماری پێوە دەبێ ، بەپێی بنچینەکانی بەشی چوارەمی یاسای بانقی مەرکەزی عێراقی ژمارە ٦٤ی سالی ١٩٧٦ .

مادەی دووەم : ئەم یاسایە لە بەرواری بلاوبوونەوەی لە رۆژنامەی رەسمید' جێبەجێ دەکرێ .

صدام حسین
سەرەکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شورش

هۆبە پێویستەکان

بۆ دەربڕین لەلایەنگرتنی گەلی عێراق بۆ سەرەکی فەرماندە صدام حسین‌و بڕوای پتەوی بەسەرکردایەتیە مێژوویەکەی بۆ تێکۆشانی شۆڕشگێرانەی لە هەردوو بواری نیشتمانی‌و نەتەوەیی‌و دانان‌و شانازی‌کردن بەدەوری سەرکردایەتی دیاری لە دەسهێنان‌و پتەوکردنی کۆڵەکەکانی سەربەخۆیی رامیاری‌و کۆمەڵایەتی لە وولاتی عێراقداو بەرەنگار بوونەوەی دوژمنەکانی .

شتێکە وای کرد ببێتە رەمزێکی نیشتمانی‌و نەتەوەیی لە کاروانە سەرکەوتوو دەسکەوتە نایابەکانی ، لەبەرئەوە بوو نوێنەرەکانی گەل بەپێویستیان زانی ئەم هەستە بە هەموو شێوەیەك دەربڕن بەکێك لەوانە دەرکردنی دراوێکی کاغەز بەبەهای (٢٥) دینار کە وێنەیێکی سەرەکی فەرماندە صدام حسین سەرەکی کۆماری پێوەبێ .

لەبەرئەوە ئەم یاسایە دانرا .

بەرەی نیشتمانی‌و نەتەوەیی پێشکەوتنخواز
بە سەرەکایەتی هاوڕێ نعیم حداد کۆدەبێتەوە

سکرتاریەتی گشتی بەرەی‌نیشتمانی‌و نەتەوەیی پێشکەوتنخواز رۆژی‌دووشەممە رابوردو کۆبوونەوەیێی بەست بەسەرۆکایەتی سکرتێرە گشتیەکەیی هاوڕێ نعیم‌حداد ئەندامی سەرکردایەتی هەرێمایەتی حزبی بەعسی‌عەرەبی سۆشیالیست .

سکرتاریەتەکە لەو بابەتانەی کۆلیەوە کە پەیوەندیان هەیە بەپتەوکردن‌و قوولکردنەوەی هاوپەیمانیەتی بەرەکە، دەوری لێژنەکانی بەرە بۆ ئامادەکردنی جەماوەرو پەرەسەندن بە تێکۆشانی گەلە مەزنەکەمان لەبەرگری کردن لە سەربەخۆیی‌و کەرامەتی نەتەوەی عەرەب دژی دوژمنکاریەکەی دەستەوتاقمی خومەینی داخ لەدڵ .

هەروەها سکرتاریەتەکە ئەو بارودۆخانەی ئێستای عەرەب‌و جیهانی خستە بەرچاوو ئەودەورەی کە هاوپەیمانیەتی زایونیزم‌و خومەینی دەیگێڕێ بۆ دوژمنایەتی کردن لەگەل نەتەوەی عەرەبدا .

هاوڕێ نعیم حداد دووپاتی ئەوەی کردەوە کە بەرەی ناوخۆیی وولاتەکە تێکۆشەرەکەمان پتەوەو هەروەها خۆڕاگرتنی دلێرانەی هێزە چەکدارە ئازاکەمان لە سەرکوت‌کردن‌و وێرانکردنی هێزەکانی رژێمی خومەینی داخ لەدڵ، کە ئێستاکە لەدۆخێکی جەنجال‌و ئاژاوەو سەرلێشواوی‌دا دەژێت .

کۆنگرەی مامۆستایان لە دهۆك

نەقابەی مامۆستایانی ناوچەی ئۆتۆنومی لقی پارێزگای دهۆك خوولی دووەمی کۆنگرەی چواردەهەمی بەست .

بەرێز نامق سورچی پارێزگاری دهۆك بە ووتەیەك داوای لە جەماوەری مامۆستایان کرد بۆ پێویستی هەوڵ‌و تەقەلای پتر بۆ بەرزکردنەوەی توانستی زانستیانەی پەروەردەی قوتابیان‌و دەستنیشانی ئەو سەرپەرشتیە مەزنەی کرد لە لایەن سەرکردایەتی حیزب‌و شۆڕشەوە بۆ کەرتی پەروەردە بۆ خزمەتکردنی کاروانی پەروەردەیی . ئەنجاش لە کۆنگرەکەدا راپۆرتەکانی ئیداری‌و پیشەیی‌و دارایی خوێندرانەوە کە بریتی بوون لە راپەڕاندنی نەخشەی نەقابەکە لە قوناغی رابووردوو ئاسۆکانی نەخشەی کارکردنی قۆناغی داهاتوو .–

هاوکاری لە گفتوگۆیەکی تایبەتی لەگەل مامۆستا بکر محمود رسول
وەزیری کاروکاروباری کۆمەلایەتیدا

بەرێز بکر محمود رسول وەزیری کارو کاروباری کۆمەلایەتی گەڕایەوە بۆ بەغدا پاش ئەوەی بەشداری ئیش‌و کارەکانی خولی حەوتەمی ئەنجوومەنی وەزیرانی کارو کاروباری کۆمەلایەتی‌دەوڵەتەکانی کەنداوی‌عەرەبی کرد . کە لە المنامه پایتەختی بەحرێن لە نێوان ٧–٩ کانوونی دووەمم ١٩٨٥ بەسترا .

لە چاوپێکەوتنێکدا لەگەڵ بەرێز وەزیری کارو کاروباری کۆمەلایەتی‌دا ووتی : –

کونکرەکە بە سەرپەرشتی خاوەن شکۆ شێخ عیسی بن سلمان آل خلیفه میری دوەلەتی بەحرینی برا کرابەوەو هەروەها شێخ لە جیاتی میری بەحرێن شێخ خلیفه بن سلمان بن حمد آل خلیفه وەزیری کارو کاروباری کۆمەلایەتی بەحرێن ووتاری کردنەوەی خوێندەوە .

× رۆڵی عێراق لەم خولەدا چۆن بوو ؟

رۆڵی عێراق دیاریکراو بوو هەر وەکو لە زۆربەی موناسەبەتەکان ، گرنگتریان ئەوە بوو کە من خولەکەم کردەوە بە پێی ئەوەی کە سەرەکی خۆلی پێشوو بووم سەلاوی سەرکردایەتی سیاسی عێراق‌و لە سەروویانەوە سەرەك صدام حسین سەرەك کۆمارو سەلاوی گەلی عێراقم گەیاندە گونگرەکەو وروونکرنەوەی ئەوە کە ئەم خولە لە بارو دۆخێکی زۆر وووردو ترسناکدا دەبەسترێ بەتایبەتی سەبارەت بە وولاتانی عەرەبی بە گشتی‌و تایبەتی وولاتانی کەنداوی عەرەب . مەسەلەکەش پێویست دەکات هەموو شان بە شانی بەکترو هاوکاری بکەین بۆ یەکخستنی قسەمان .

پاش ئەوە ووتاری وەزارەتی ئیش‌و کاروباری کۆمەلایەتی دەولەتی بەحرێن خوێندرایەوە کە دەلێ : –

ئەم بە یەکگەیشتنە دەربڕینێکی بە کارو راستگۆیانەیە بۆ پەیوەندی برایانەی دلسوز کە لە مێژوویەکی دوورەوە گەلەکەمانی بە یەکەوە بەستوە .

وئیش‌و کارەکانی ئەم‌خولە ئەنجامی ئەو هەوڵ‌و تەقەلابەیە کرا لە لایەن لێژنەی شارەزایانی ئیش‌و کاری کۆمەلایەتیەوە کە کۆبوونەوە ئامادەیەکانی خۆی بەست بۆ ئەم چاوپێکەوتنە لە مانگی ئەکتۆبەری سالی رابووردودا . پێ‌خۆشحالین رێز لەو هەوڵ‌و تەقەلایە بگرین کە رێگابێکی دروست خۆش دەکات بۆ وەرگرتنی بڕیاری لە بار لە رووی کرێکاری‌و کۆمەلایەتیەوە لە وولاتەکانی کەنداوی عەرەبیاندا . ئێمە چاوەڕوانی بەرژەوەندی گەلی عەرەبمان دەکەین لە هەموو وەفدە بەشداربووەکان ، وئاواتەخوازین ئیش‌و کاری ئەم خولەو خولەکانی تری سەرکەوتوو بێ . » .

بەبەرێز وەزیرمان ووت پاش ئەوە چی بوو ؟

ووتی : بە بێی ئەوەی سەرەکی خوولی شەشەم بووم وتارێکم خوێندەوە کە تیایدا هاتووە :

بەستنی خولی حەوتەمی ئەنجومەنە پایەدارەکەتان لە نێو بارو دۆخێکی رامیاری‌و ئابووری سەخت‌و ئالۆزدایە کە نەتەوەی عەرەبی بە گشتی وبەتایبەتی وولاتانی کەنداوی عەرەبێ پێدا دەڕوات .

دۆخەکە وا پیوبست دەکات ئەم خوولەمان کاریگەرو دیارو پارسەنگ بێت لەگەل ئەم بارودۆخەدا . چونکە پەرەسەندن‌و سەربەخۆیی‌و دادپەروەری کۆمەلایەتی‌و ودروستکردنی ئاشتیەکی هەمیەیی ورەوا لە ناوچەکەدا هەموو چەند مەسەلەیێکی پتەون‌و یەکتری تەواو دەکەن ا .

هەروەها سەبارەت جەنگی رەوامان ووتم :

لە لای هەموو کەسێك ئاشکرایە کە جەنگی عێراق‌و ئێران کە رژێمی ئێران سەپاندویەتی بە سەر عێراقدا چۆتە سالی پێنجەمەوە ، هێشتاکە بەردەوامە لە دەسدرێژی بو بەدیهێنانی تەماحکاریەکانی .

لە لای هەمووان ئاشکرایە کە عێراق هەوڵی راستگۆیانە دەدات لە پێناوی کۆتایی هێنانی ئەم جەنگەو چارەسەرکردنی ئەم ناکۆکیە لە رێگای ئاشتیانەوە لە پێناوی ئەوەی هەردوو وولاتەکە بتوانن سەرچاوە مرۆڤایەتی‌و مادیەکانیان بپارێزن‌و بچوون بەلای بەرهەمهێنان لە بواری بنیاتنان‌و پێشکەوتندا .

بەلام لاساری رژێمی ئێران‌و بەردەوام‌بوونی لە دەسدرێژکردن‌و چاوچنۆکی گشت هەوڵ‌و تەقەلایێکی نێوانکردنی دەولەکان‌و رێکخراوە ناوچەیی‌و جیهانی‌و ئیسلامیەکانی پووچەڵ کردەوە کە دەیانەوێ کوشتار رابگرن‌وئاشتی نێوان ئەم دوو وولاتە بچەسپێ، هەوڵ‌و تەقەلای ئەنجوومەنی هاوکاری وولاتەکانی کەنداو بۆ هەمووان روونە کە بەشێکی گرنگی کۆبوونەوەکانی کۆنگرەی بالای پێنجەمی تشرینی دووەمی ١٩٨٤ی تەرخان کرد بۆ لێکۆلینەوە لە ئالوگۆرەکانی جەنگی عێراق‌و ئێران‌و ترسناکی بۆ سەر ئاسایش‌و ئاسوودەیی ناوچەکە . هەروەها لە ئالوگۆڕی پەیوەندی‌و ئەو هەوڵ‌و تەقەلایانەی کۆلیەوە بۆ راوەستاندنی جەنگ . هەروەها دووپاتکردنەوەی وولاتانی ئەنجومەنەکەی دەربڕی بۆ بەردەوام بوون بۆ هەوڵ‌و تەقەلادان پشگیری‌کردنی هەوڵ‌و کۆششی نەتەوە یەکگرتووەکان‌و لێژنەی خێرخوازی‌و وبزوتنەوەی وولاتە بێلایەنەکان بۆ وەستاندنی جەنگ‌و چارەسەرکردنی ناکۆکیەکە بە رێگای ئاشتیانە . هەروەها خۆشحالی خۆی دەربڕی بۆ هەلوێستی عێراق بۆ بەدەنگهاتنەوەی بڕیارەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان‌و کۆمەلەی وولاتانی بێ‌لایەن‌و هەوڵ‌و کۆششی کۆنگرەی ئیسلامی هەروەها ئەنجوونەکە لە بەیاننامەکەیدا داوای کرد لە ئێران بە دەنگی ئەو هەوڵ‌و تەقەلایانەوە بێت کە دەیانەوێ جەنگ رابگرن . بەلام ئێران گوێ شل نەکرد بۆ ئەم داواکاریە . هەروەها رژێمی ئێران بە دەنگی داواکاریەکەی کۆنگرەی پازدەمینی وەزیرانی دەرەوەی دەولەتە ئیسلامیەکانەوە نەهات کە لە مانگی رابووردودا لە صنعاء بەستراو عێراق بە دەنگیەوە هات .

سووربوونی ئێرانی لەسەر دەسدرێژیکردن بۆ سەر عێراق سەرەڕای گشت هەوڵ‌و کۆششێك بۆ وەستاندنی پەیوەندە بەراستیەکی چەسپاوەوە . ئەوەبش ئەوەیە کە بەرپر سیاری هەلگیرساندنی ئاگری جەنگەو دەست پێ‌کردنی بە دەسدرێژی . لەبەر ئەوەی هەلگیرساندنی ئاگری جەنگ‌و سووربوون لەسەر بەردەوامی جەنگ هەردوو یەك مەبەستێکی روونیان هەیە کە ئێران خۆی چەندان جار ئاشکرای کردوە ئەوەیش ئەوەیە وەسیەتی خۆی بسەپێنی بەسەر عێراقداو دەست وەردان لە کاروباری ناوخۆیی‌و گواستنەوەی شۆڕش هەر وەکو خۆی دەلێ بۆ سەرجەمی وولاتانی ناوچەکە] .

چاڤ پێکەفتنەك دگەل ئان جەنگاوەرا

چاڤ پێکەتنەك د گەل ماموستا فارس مصطفی موستەشارێ فەوجا (٣٨) یا سڤك‌و چەند شەرکەرێت دی .

● ئاخافتنا ئێکێ ماموستا فارس مصطفی یی گوت : –

ئەوجامە یاهاتی پێك ئینان‌و نافێ‌وێ دەرکەتی ژ قوماندارىا فەوجێت سڤك‌و مەدەست پێ کرو سەروکێ فەوجێ ل سەر داخازا مەیەو مەدەست ب نڤیسنا شەرکەرا کرو مە (٥٠٠) شەرکەر نڤیسین د حەفتیەکێ دا وبارەگایێ مە لهیزاوا بوو بشتی هنگێ ئەم هاتینە گوندێ تلکەبەرێ وئەم گەلەك سوپاسیا قومانداریا پارتێ‌و شورەشێ دکین وب سەروکاتیا سەروکێ قوماندار صدام حسین کو ئەڤ هەل کەفتنە بومە ئامادە کری‌و کو ئەم ژی پشك دار بین د پاراستنا ڤی وەلاتی داو ئەم ئامادەنە بو خو گوری کرنا وەلاتی .

● شەرکەر قادر حسن غازی سەرقول گوت :

من چەك با هەلگرتی بو پارستنا ڤی وەلاتی وبو خوکوری کرنا ڤێ ئاخێ‌و ئەز سوسوو پەیمانا دددەم کو باکێم نەداگیرم ژ دوژمنی هەتا هزرو مەژییێوی بێنە سەری‌و دابزانیت عیراق یاپەرە ژ مێر خاسە وێ بەرەڤانییێ ژ ئاخا عیراق دکنو مێرخاسا هەر وەکی ئەڤە پترە ژ چار سالا ئەڤ نەهیلایە دوژمن پێ‌خو دانتە سەرو روژ بو روژێ وێ گورزێت مەزن تر ل دوژمنی ددەن .

● شەرکەر عصمەت عبدالکریم رشید سەرقول دبێژت :

ئەم ئامادەنە بو خو گوری کرنا ڤی وەلاتی‌و ئەم بخوێناخو ئاخا عیراقێ ئاڤ بدین‌و ئەم گەلەك سوپاسیا پارتێ‌و شورەشێ دکین ب سەروکاتایا بابێ خوشتڤی تیکوشەر صدام حسێن‌کوئەڤ هەل کەتنە بومە ئامادە کری دا ئەم پشك دارێ بکین دڤی شەرێ پیروزدا شەرێ قادسیا صدامی .

● شەرکەر عبدالله محمد قماش د بێژت .

گاڤا مە ئەڤ چەکە هلگرتی مە پەیمانا دایێ کو ئەڤی چەکی نەدەینین هەتا کوئەڤ جەنگە ب دویماهی نەئێت دا دوژمن بزانت کوعیراق دشێت هەتاهەتا شەری بکەت دگەل هەر دوژمنەکێ سەر [illegible] ونەزان ، وئەم ئامادەنە چپکا دویماهیێ ژ خوینا خو برێژین دبەر ڤی مللەتی دا .

● شەرکەر عبدالعزیز منیر چلبی گوت :

ئەز سلاڤەکا گەرم دکم دیاری بو پارتێ‌و شورەشێ ب سەروکاتیا سەرەکێ هێژاو بەرکەتی صدام حسین ، وئەز پەیمانێ نوی دکەم بوسەروکێ عیراقێ تیکوشەر صدام حسێن ئەز هەردەم ئامادەمە وسەربازەکی ب سوسم بو پاراستنا ئاخا ڤی وەلاتی دژی دوژمنێ خوین خورو دژی رژیما خو مەینی .

جسیم ابراهیم دوسکی
لقی دهوک

Institut Kurde de Paris

ڕەخنەو لێکۆلینەوە

بیری سەربەست

من لەنگەری خۆم تێك نادەم

كاكەی فەللاح

نامیلکەی شیعری (ڕازی تەنیایی) مامۆستای شاعیر (ئەحمەد هەردی) بۆجاری دووەم ، کەوتە ناو کتێبخانەی کوردی‌یەوە ، کە بەقەوارەی گەورەو بەسەد لاپەرەو بەچاپێکی جوانەوە ، لەسەر ئەرکی (کتێبخانەی سلێمانی) چاپو بلاو کرایەوە ..

لەو سەد لاپەڕەیە (٤٣) لاپەڕەی بۆ پێشەکی لەلایەن شاعیر خۆیەوە تەرخان کراوە . جا بەو بۆنەیەوەو ، لەبەر ئەوەش کەوەختە بڵێم تەواوی ئەوپێشەکی‌یە وەلام دانەوەو ڕەتکردنەوەی زۆر لەبیروڕاو بۆچوون‌و باری‌سەرنجەکانی منن کەوەختی خۆی لەسالی ١٩٧٨ز لە کتێبی (کاروانی شیعری نوێی کوردی)دا دەربارەی شاعیرو شیعرەکانی بەگشتی دواوم ، بەپێویستم زانی ، وەك مافێکی ڕەواو سروشتی‌ی خۆم ، ئەوەندەی بتوانم‌و بەراست‌و پێویستی بزانم سەرنجەکانی خۆم بەم چەند خالەی لای خوارەوە دەربڕم .

١ - شاعیر دەلێت :

(لەناو ئەمانەدا ، دوانیان ، یان بلێ یەن ، نووسینی دوانیان ، بایەخێکی تایبەتی‌یان هەیە ! یەکەمیان هاوڕێی بەرێزم (د. عیززەدین مستەفا)یە کە لەکتێبی (الواقعیه فی الادب الكردی)دا کە دکتۆرا نامەی مامۆستای ناوبراوە ، لە چەند شوێنێکدا باسی شیعرەکانم ئەکات . دووەمیان : وتارێکە کە (کاکەی فەللاح) لە ڕۆژی ١-٨-١٩٧٧دا لە باخچەی یەکێتی نووسەرانی سلێمانی دەربارەی من دابووی‌و لەدواییدا لەسالی ١٩٧٨دا ئەو وتارەی لەگەل چەند وتارو نووسینێکی‌تردا بەناوی (کاروانی شیعری نوێی کوردی)یەوە لەچاپداو بلاوی کردەوە»(١) .

پێم‌وایە ئەم سەرەتای دەست‌پێ‌کردن‌و دەرگا کردنەوەی باسە ، ئەوە دەگەیەنێت ، کە نووسینەکەی منی بەلاوە وایە کە (بایەخێکی تایبەتی)هەیە . کەچی سەرتاخواری پێشەکی‌یەکە پێچەوانەو دژی ئەو بایەخەیە . تۆبلێی بایەخی بۆ ڕووی تاریك‌و نادروستی‌ی بەکارهێنا بێت ؟! من هیچ تێ‌ناگەم بۆچی (لەپال شیکردنەوەو لێکۆلینەوەی ئەدەبی)مدا ، هێرشی ناڕەوام کردۆتە سەری‌و گەلێ قسەی ڕەق‌و ناشایستەم ئاڕاستە کردووەو‌و یستوومە لەکەداری بکەم ؟ ئایا کۆرگرتن لەسەر هەرئەدیب‌و شاعیرو ڕۆشنبیرێکی کورد ، یان نووسینی‌و شی‌کردنەوەی بەرهەمەکانیان بۆ مەبەستی شکاندن‌و زڕاندن‌و لەکەدارکردنە ؟ یان بە پێچەوانەوە مایەی ڕێزو سەربەرزی‌یانەو بۆ گەبشتنە بەراستی‌و خزمەتی شیعرو ئەدەبیاتی کوردی .

٢ - ئێستاش بۆ ئەوەی خوێنەری بەرێز ، بەکورتی‌و بەکوردی ، لەوە ئاگادار بکەم کەبۆچی شاعیر لەو پێشەکی‌یەدا واتووڕەو ئالۆزە ، حەز دەکەم ئەوە بلێم کە پوختەی باسی کۆڕو لەپاشدا کتێبەکەم دەربارەی ئەو ئەمەیە .

[هەردی ئەگەرچی خاوەنی سامانێکی چێ‌ژو کارتێ‌کردن‌و تەزوو بێ‌بەخشینی بەرهەمی شاعیرانی وەك (نالی ، سالم ، مەولەوی ، حەمدی ، پیرەمێرد)ە ودەستەلاتێکی شاعیرانەی تەواوی بووە کە لەسەر تان‌وپۆی عەرووزو شێوەی شیعری چاو لێکەری کلاسیکی بکەوێتەجەو جوولو بەرهەم داهێنان ،کەچی هەر لەسەرەتای تەمەنی شیعرەوە تامەزرۆی بابەتی ڕۆمانسیانە بووە(٢)] .

ئەمە سەرەتای دەست‌پێ‌کردنی باسەکەمەو ئەنجامی شارەزایی‌و لەگەل یەکتر ژیان‌و هەلس‌و کەوتێکی دوورو درێژو لێکۆلینەوەو پشکنینەو هەروا تەناعەتێکی سەرپێ‌بیانە نی‌یە .. دوابەدوای ئەوە وتوومە :

بەلام دوای ئەم سەرەتای شیعر دەست‌پێ‌کردنەو لەئەنجامی برانەوەی شەڕی دووەمی جیهان‌و سەرکەوتنی بەرەی میللەتان بەسەر دیۆمزمەی فاشستی‌و بلاوبوونەوەی بیروباوەڕی دیمۆکراسی‌و مافی چارەنووسی گەلان‌و دروست بوونی ژیانی ئاشکرای حیزبایەتی‌و ڕۆژنامەگەری‌و بەرزبوونەوەی شەپۆلی بزوتنەوەی نیشمانی‌و ڕۆیشتنی شاعیر بە لای‌چەپدا قۆناخی یەکەمی شیعری ڕیالیزمی شۆڕشگێڕانەی هەردی هاتە کایەوە(٣) .

ئەم ڕاستی‌یەش حەقیقەتێکی ئەوەندە زیندووە کەس نەتوانێ‌و بۆی نی‌یە نکوولی لێ‌بکات .. با ئەوەش بلێم ، وەك لەوێش وتوومە : ئەم چەشنە شیعرە سیاسی‌یانەی زۆرتر بەرهەمی سالانی ٤٥-٩٤٨ بوون و بەلای‌منەوە ناوبانگی شاعیرانەی هەردی ، زۆرتر ، ئەگەر نەلێم هەمووی ، قەرزاری شیعرو سروودی ئەو سەردەمەیەتی‌و بەتایبەتی سروودی (ئازادی خوای کوردین ئێمە) .

حەزدەکەم لێرەدا هەلوێستەیەك بکەم وبلێم ، سەرەتای گرژبوون‌و تێك چوونی میزاج‌و لەنگەری هەردی ، دەربارەی نووسینەکەم ، لێرەوە دەست پێ‌دەکات‌و تەنانەت دەرکردنی چەکەرەی ساردبوونەوەی شیعرو شاعیرێتی ئەویش هەر لەپەشیمان بوونەوەو پشت تێ‌کردنی شیعرە سیاسی‌یەکانی ئەو سەردەمەوەیە کە لەژێر زەبری بیروباوەڕێکی ئەوسایدا وتراون .. بەلگەش بۆ ئەم ڕاستی‌یە زۆرەو تەنیا ئەوەی بیردەخەمەوە کە ڕۆژێ لەرۆژان دوو هاوڕێی نزیکی ، کە مامۆستایان (ئەحمەد غەفوورو عومەر عارف)بوون سەریان لێ‌داو داوای شیعری وەك (ئازادی خوا)یان لێ کردو ئەم چۆنی وەلام دانەوەو ئەو شیعرەی لەگەل چیدا بەراورد کردو چی بەخۆی وت؟ من نایلێم ..

(باسی ئەم شیعرە سیاسی‌یانە هەلدەگرم بۆ لێدوان‌و شی‌کردنەوەی بیروڕاو بۆچوونەکانی شاعیر لەشوێنێکی تری ئەم نووسینەمدا) ئنجا دەلێم .

(لەکارەساتی دوای ڕاپەڕینەکەی کانوون‌و لێدانی بزوتنەوەی نیشتمانی‌و حیزبە پێشکەوتن خوازو دیموکراسیەکانەوە ، شاعیر پشتی کردە سیاسەت‌و کونجی گۆشەگیری گرت‌و لێرە بەدواوە ، لەبابەتی ڕیالیزمی‌یەوە ڕووی کردە قۆناخی بابەتی شیعری ڕۆمانسی) لەم قۆناخەشدا کۆمەلێك شیعری داناو لەنامیلکەی (ڕازی تەنیایی)دا سالی ١٩٥٧ز بلاوی کردەوە(٤) .

هەردی ، خۆی لەسەرەتای ئەو نامیلکەیەدا دەلێت:

(ئەم هەلبەستانەی لەم بەرگەدا کۆکراوەتەوە ، چەند هەنگاوێکە کە هاویشتوومە لەمەیدانی (هەلبەستی تازە)دا کەتەواو بوونی هەندێ لەو هەلبەستانە تا ڕادەیەك سەرکەوتنم پیشان ئەدا لەو هەنگاوانەدا ، هەروەها ناتەواوی ونیوەچلی هەندێکی تریان سەرنەکەوتنم پیشان ئەدا ، وەکوو لە (دلێکی تێك شکاو)دا دەرئەکەوێ . ئەمە لەولاوە بوەستێ ، لەلایەکی تریشەوە ئەو دەنگ‌و ئاوازەی لەتەلی ئەم هەلبەستانەوە بەرزئەبێتەوە ئاوازێکی گریاناوی‌و پڕ لەنائومێدی‌یە ، کە حەز ناکەم ، بەمن بێ ، گوێی هیچ گەنجێکی کورد بەو چەشنە ئاوازانە بناخرێ ، کە سەرتاپا بۆ ئافرەت‌و دلداری ئەلاوێنێتەوە(٥) .

٣ - بەم پێ‌یە هەموو تەمەن‌و ژیانی دوورو- درێژی شاعیرانەی هەردی، وەك درەختێك، دوو چەشنی جیاواز ، بەرو بەرهەمی بووە، ئەویش لەسەر دەمێکی هەر زۆر کورت‌و کەمدا .منیش ئەوەندی بۆم کرابێت، لەو دو بابەتەی دواوم‌و لێ‌یان کۆلیومەتەوەو هەلم‌سەنگاندوون‌و وتوومە(لەم قۆناخی دووەم‌و وادیارەدوایی‌یەی شاعیر بدوێ‌ین .. لەئەنجامی باسەکەشمەوە وتوومە (کەواتە نەبوونی فەلسەفەو بیرێکی ڕۆشن‌و بزوێنەرو بەنج بوون‌و لەهۆش خۆ چونێکی درێژخایەن‌و بەر بوونەوەیەکی لەئاسمان بۆ زەوی‌و نەمانی بروا بەجوان‌و جوانی‌و ئەو ڕق‌ئەستووری‌یەی کە شەبەقە زلەکانی‌پەردەی هەست‌و سۆزی پیشاوە دروستیان کرد زمانی شاعیریان لەگۆخست‌و ئەوەندە لەناخەوە هاتەوە یەك هەتا ڕادەی تاساندن‌و سڕبوونی تەواویان گەیاند) . هتد ..

٤- ئنجا پاش ئەوەی کورتەیەکی هەر تەواو پوختەی ڕاو بۆچوونەکانم بۆ خوێنەری بەرێز دەرخست، دەمەوێ بلێم و بپرسم، بۆچی، بەپێچەوانەی هەموو داب‌و دەستوورێکی دووبارە چاپ- کردنەوەوە، ئەو پێشەکی‌یە هەر تەواو چڕو کورتەی چاپی یەکەم، کە لاپەرەیەك نابێت، لەم چاپی دووەمەدا نی‌یەو لابراوە؟ ئایا لەبەر ئەوەیە کە زۆر جێگای دەگرت نەء . یان لەبەر ئەوەیە کە شاعیر لەناوەرۆکەکەی بەدل پەشیمانە ؟ نەء ئەی لەبەرچی‌یە ؟ بەدلنیایی یەوە دەلێم: لەبەر ئەوەیە کە ئەو پێشەکی‌یە کورتە ، بەراست گوێی زڕقی نووسراوەو ئەمانەتێکی زانستی‌یانەو ئەدەبی بەلەبەوتیشکێکی گەش‌و ڕووناکەو پێ‌لێنانێکی شاعیرانەی ڕاست‌و دروستە . چۆن ؟ ئەوپێشەکی یە کورتە دوو حەقیقەتی گەورەی لەباوەش گرتووە ، یەکەمیان ئەوەیە ، کە هەلبەستەکانی (ڕازی تەنیایی) چەند هەنگاوێکە شاعیر هاویشتوونی لەمەیدانی شیعری تازەدا ، کە تەواو بوونی هەندێ لەوهەلبەستانە ، تاڕادەیەك (وەکوو خۆی دەلێت) سەرکەوتنی پیشان‌ئەدا لەو هەنگاوانەدا ، هەروەها ناتەواوی‌و نیوەچلی هەندێکی تریان (دیسان وەکوو خۆی دەلێت) سەرنەکەوتنی پیشان ئەدا وەکوو لە (دلێکی تێك‌شکاو)دا دەر ئەکەوێ . بێ‌گومان پرشنگی ڕاست گۆیانەی ئەوپێشەکی‌یە بارمەتی من‌و هەموو خاوەن باس‌و لێکۆلەرەوەیەك دەدات کە ئەو کۆمەلە شیعرەی (ڕازی تەنیایی) هەیە بە ئەنجام گەیشتووەو سەرکەوتووانەیەو هەشیانە بەئەنجام نەگەیشتووەو سەرنەکەوتووە ... زۆر پێم سەیرە شاعیر ئەو پێ‌لێنانە بەخۆی ڕەوابیبنێ ، کەچی بە ئێمەی خوێنەرو نووسەری ڕەوا نەبینێت .. حەقیقەتی دووەم ئەوەیە (ئەو دەنگ‌و ئاوازەی لەتەلی ئەم هەلبەستانەوە بەرز ئەبێتەوە ئاوازێکی گریاناوی پڕ لە نائومێدی‌یە کەحەز ناکات ، بەوبێت گوێی هیچ گەنجێکی کورد بەوچەشنە ئاوازانە بناخرێ ، کە سەرتاپا بۆ ئافرەت‌و دلداری ئەلاوێنێتەوە » (تکایە سەرنجی وشەی (سەرتاپا ، بدەن . ئەمە قسەو نووسین‌و پێشەکی چاپی یەکەمی شاعیر خۆیەتی کە لەچاپی دووەمدا سەرنگوون کراوەو بەمەبەستی پینەو پەڕۆکردن‌و کەلەبەرکرتن‌و لەسەر خۆ کردنەوە حەشار دراوە .

٥ - کەواتە ئەوەندەی من تێ‌ی‌بگەم‌و عەقلم پێ‌ی بشکێت ، سەبارەت بە پەرچدانەوەو ڕەت‌کردنەوەی بۆچوونەکانی من‌و بۆ (تەواو) کردنی شیعرە ناتەواوەکانی چاپی یەکەم‌و گۆڕینی بۆ ئەو ناوەرۆکیان‌و سەلماندنی (شاعیرێتی) ، (ڕازی تەنیایی) چاپ کراوەتەوە .

لێرەدا دەپرسم ، ئایا (تەواوکردنی) سێ پارچە شیعری ناتەواوی سەردەمی چلەکان‌و سەرەتای پەنجاکان ، لەم سەردەمەدا ، واتە لە سالی ٨٣و ١٩٨٤دا ، دوای تاقە ٤٠ سالێك ، هیچ مایەی شانازی‌و وشك‌نەبوونی کانیاوی شاعیرانەی ئەوسای هەردی‌یە ؟ دیارە نەخێر .. شیعر ، بەپێ‌و دانی ڕاستەقینەی زانستی‌یانە ، دیاردەو بەرهەمێکی زیندووی سەردەمی خۆی‌و ڕادەی هەلومەرجی خۆیی‌و بابەتی‌یانەی (زاتی‌و موضوعی) سەر بەرۆژگاری خۆیەتی‌و بەس ، لەهەموو ڕوویەکەوە .. لەمەش ڕووناکتر ئەوەیە کە شاعیر لە پێشەکی چاپی یەکەمدا ڕوونی کردۆتەوەو خۆی بەسەرنەکەوتوو داناوە .

لەدایك‌بوونی شیعرێکی ڕاستەقینەو ڕەسەن‌و ڕاستگۆ ، بەپێ‌ودانی ڕەخنەو لێکۆلینەوەی زانستی یانەی سەردەم، بۆ شیعری بابەتی نوێ ، -نەك شیعرە کلاسیکەکان کە هەر بەیتەی مانایەك‌و مەبەستێکی جیاوازیان هەبوو - وەك بەرمژان‌و ئازارو ژانی ڕاستەقینەو کوت‌ومت لەدایك‌بوونی ساوایەك وایە بەهەموو هەلومەرج‌و گەرمایی‌و کات‌و سات‌و هەوێن‌و تەوژم‌و بەرپرسیاری یەکەوە .. (تەواوکردنی) شیعرێکی ناتەواوی چلەکان لە هەشتاکاندا ، ئەگەر بکرێت‌و ڕەوابێت ، دیارە ئەبێ لەدایك‌بوونی ساوایەکیش ، کە ٤٠ سال سەری هاتبێ‌و نیوەی لە سکی دایکیدا مابێت ، ڕەوابێ کە لە هەشتاکاندا لە تەمەنی ٤٠ سالیدا هەمووی بێتە دنیاوە .

کەواتە (تەواو کردنی) شیعر دوای ئەو هەموو ماوە دوورو درێژە شتێکی نەگونجاو وەو هیچ فەرهەنگێك‌و پێوانەیەکی سەر بە جیهانی شیعر نایگرێتەوەو لە باخچەی شیعری کوردی‌و جیهانیشدا هیچ چەشنە گولێکی تاقی‌کردنەوەو بەسەرهاتی لەم بابەتەمان دەست‌ناکەوێت‌و نی‌یەو نابێت‌و ئەی باشە چۆن شاعیر ئەم ئەرکەی کێشاوەو بەحسابی خۆی تەواویشی کردووە ؟ بەلای منەوە ئەم هەنگاوە بێ‌جێ‌یە ، هەرچەندە بەبێ هەوێنی بیرەوەری‌و خەیال‌و کولانەوەی زامە تایبەتی‌یەکان نی‌یەو بۆ گۆڕینی مەبەست‌و سەلماندنی کەسایەتی شاعیرانەیەو هیچی تر ، مەسەلە هەر بۆ ڕواڵەت‌و جوونەوەو لە ژێر زەبری زۆر لە خۆکردن‌و بردنەوەی گرەوو ڕەت‌کردنەوەی لەسەر نووسین‌و لەسەر خۆکردنەوەیە .

٦ - بەهرەی شاعیرانەی جارانی (هەردی) کەهاتە سەر ئەوەی گرەوێ لەسەربکرێت ، ئەم گرەو کردنە ، خۆی لە خۆیدا ، بمانەوێ‌و نەمانەوێ

بروانە ل ١١

بەرپەرەك زمانڤانی

پێشگری لکاو

فاضل عمر - دهۆك

وەرگێڕانا پرتوکا پرۆفیسۆرێ زمانێ کوردی قەناتێ کوردۆ (ڕێزمانی کوردی) ژ لایێ د. کوردستان موکریانی ڤە خزمەتەك هەرەمەزنە بۆ زمان‌و زمانزانێد کورد ل ئیراقێ داکو هەمی ئاڤا ڤێ کانیا زەلال وەبێنك ڤەخون ...

من لێرە دڤێت بابەتەك ڤێ پرتوکا مەزن ڕەخنە کم ، ئەو ژی (پێشگری لکاو - ل ١٩٣) .

هێژای پێشگرێد کارێ داڕشتی درستدکن کرینە پێشگرێ جودا و نەجودا و پێشگرێ جودا دو چق ژێ برینە سادە و نەسادە یان لێکدای . چەوابت، پرۆفیسۆر کوردۆ پێنج پێشگر دانانە ژێر ڤی سەرناڤی (پێشگری لکاو - پێشگرێ ئاویستە) ئەو ژی ئەڤەنە (ن - ، آ ، هن ، ب ، تە)، پشتی من ئەڤ بەرهەمە خواندی ، من پرسی ، ئەرێ پێشگرێ ئاویستە (السابقه الملتصقه) دزمانێ کوردیدا هەیە یان نە؟ (هەلبەت مەرەما من ئەوێ‌کارێ دارێهتی درست دکەت) .

هیڤیدارم بکارم بەرسڤا ڤێ پرسیارا گرنگ لدوماهیکا ڤی بابەتی بدم .

وەك ئەز دزانم کەسەك دی دەست درێژ نەکرە ڤی جۆری پێشگری ژبلی پرۆفیسۆر کوردۆی و دەما لژنا زمانی ل ئەکادمیا کوردی (کۆڕی زانیاری کوردی) پێشگر ڤەکۆلاین، بەس پەیڤێد پرۆفیسۆری جاری‌ کرینە و ئەڤە نیشانا هندێ‌یە کو ئەو ژی وەکی من دەست‌ئالا بون ژ ڤی جۆرێ پێشگران .

ل پێشی‌یێ، دا پێشگرێد پرۆفیسۆری بەرچاڤ کەین و هل‌شکێڤین، کا دێ بەرو دەرکار (محصله) بنە چی ؟

أ- ن- ni : نخامتن (ل گەل ختماندن، ختمن) دا هنبەر کە، رونشتن (دانیشتن - سۆرانی).

هێژای -ن- هزرکری‌یە پێشگر، لێ دەما ئەم کوور بنێرینێ چو نیشانێد پێشگری‌یێ نینن، بۆنمونە: پەیڤا نخامتن چو پەیمان دگەل (خەتماندن، خەتمین)- نینە - گەر ئەڤ پەیە کوردی بت‌و گەر نە کوردی ژی بت‌چو ژ سەرهاتی‌یێ نائێتە گهۆڕین -خەتمین، قەپات بونا گونا بۆری‌یەکێ‌یە (انسداد - Obstruction) و نخامتن یان نخاڤتن (پەچنین، داپۆشین، بسەر- دادانە ...) . هۆسا دیار دبت نخامتن ژخەتماندن نەهاتی‌یە دابێژین -ن- پێشگرە . گەر هێژای (خەو، خەفت، خەڤتن ...) هەڤپەیمان کربان دگەل نخامتن دا بەرهش‌تر بت .

و پەیڤا - رونشتن - هێژای گۆتی‌یە (رو-) پێشگرێ جودایەو -ن- پێشگرێ ئاویستەیە، دا هنەك پەیڤان ڕیزکەین‌و دەنگێ خوە بدەین :

- ڕوونشت - دێ‌ڕوونت .
- دانیشت .
- نیشت .
- دانا ، ڕانا ، هل‌نا ، تێ‌وەرنا ، هتد .
- نهی .
- نهاندن ... هتد .

گەر مە پێشگرێد جودا ئو نیشان ڕاکرن دێ ئەڤ پارچە مینن (ن ، نیش ، نهـ) و ئەڤە وێ چەندێ دگەهینت کو (ن) کەرتێ بنکارە و بچو ڕەنگ و ئاوایان نە زێدەهی‌یە ئەرێ گەر مە (ن) - دانا ، نهی ، هل‌نا ... پێشگر ناس‌کر دێ چ ژ ئەڤان مینت (هیچ ، یش ، هـ) کو چو پەیمان (نەدوور نەنێزیك) دگەل پەیڤێد سەری نینە . هۆسا دیاربو کو - ن - بنکارێ پەیڤی‌یە نە پێشگر .

دوور نینە خوەندەوارەك ئەڤی بابەتی تێکەلی (ن) - نزانی ، نساخ ، نکاری ... بکەت . لێرە ژ (نە) کورت بویە ، ئانکو (نەزانی) بویە (نزانی) . (نەساخ) بویە (نساخ) و چو پەیمان دگەل پێشگراتی‌یێ نینە - ن - نکاری ، نزانی نیشانا ماندلاکرنێ‌یە (النقی) .

ب - آ - ئالاستن - ل بەهدینان ئالیستن ژی ل‌کارە (لێستن - لیسیدن) . ڕاستە دزمانێ ئاڤێستایێ (پرتوکا پیروزا زەردەشتیان)دا - آ ، ئە - یەك هەبو واتایا هەڤدژی پێ‌ددا ، بەرامبەر (نە ، بێ) و تاکو نهۆ دزمانێد ئۆروپی‌دا ل‌کارە ، وەك : agoni c (بێ‌گۆشە) ، atrophy ... لێ (آ)یا ڤێ پەیڤێ چو پەیمان دگەل نینە و یادووێ پێشگر کارەکی دکەت ، و لێرە گەر مە ڕاکر (لاستن ، لیستن) دمینت کو چو پەیمان دگەل (ئالاستن) نینە ، لەو ئەڤ (آ)یە ژ جوداهی‌یا زار و زمانانە نەچوی دی .

مە پەیڤ هەتە هەچوەکو (آ) زێدە وەکی : ئاخوور (هافر) کو جهێ خوارنا دەوارانە . یان پەیڤا (ئاوارە) - عەوارە دبێژنە کەسێ (تەنگەزار و دەربەدەر) . دوور نینە ژ (آ)یا ئاڤێستایی و (وار) هاتبت ئانکو (بێ‌وار) .

ج - هن (هەن ، -ەن) : هنارتن یان هەناردن (ناردن - سۆرانی) .

هنجراندن (هەنجراندن - سۆرانی) .

دیسا هنارتن ، هەناردن ، ناردن ، هتد . ژ جوداهی‌یا زارانە و (هن) نەپێشگرە چونکی وەك مە گۆتی چوێ نوو پێشکێش ناکت و گەر مە ڕاکسر پەیڤێ چو واتە نامینت هنجراندن - ئەڤە دوور نینە وە بت گەر دچتێ ، بێژین (هنجی) یا ژ (هن) و (ژەنی) پێك هاتی ، لێ ئەم دیسا دکارین بێژین ژ (هل ژەنی) وەرگەڕایە ، ئانکو (ل) وەرگەڕایە (ن) !!

مە چەند پەیڤەك هەنە هەچوەکو (هن) پێشگر ، وەك :

- هنگری - ژ گر یان گر Congested .
- هنجنی - ژ ژەنی .
- هنگڤت (هنگاڤت) - ژ کەڤت .

و دچتە سەر ناڤان وەك :

- بەر - هنبەر (هەمبەر) ئانکو بەرانبەر .
- گاڤ - پێنگاڤ ، هەنگاو ... هتد .

د ئینگلیزی‌دا پێشگرێ - یان - هەیە کو ژ واتەیێدا وی ، ڤەوماندنا وی کاری ، وی دروڤی ددەتێ ، یەك دی بەرانبەر پێشگرێ کوردی (وەر-)ـە .

چەوا بت ڤەکۆلان‌و خواندنەك دێریکی دڤێت .

د- ب- شکاڤتن (پشکوتن - سۆرانی) ل گەل شکەفت هنبەر کە .

ڕاستە بفارسی دبێژن (شکوفە،شکوفندە...) لێ (بشکوفە) ژی هەیە و دکوردی‌دا ئەڤ پەیڤێد خوارێ بەرچاڤ دکەڤن :

- بشکفت - بشکڤت .
- بششکاڤت .
- پشك .
- پشکۆفك .
- پشکۆژ - بشکۆژ ... هتد .

و ئەڤ پەیڤانە ب هەردو دەنگان (ب ، پ) ل‌کارن و ب من وەرە ژ جوداهی‌یا زارو زمانانن . وگەر مە گۆت (ب) پێشگرە ، هندەك دی مافێ هەی بێژن (ش) ژی پێشگرە (پرۆفیسور کوردۆی بشکاڤتن‌و شکەڤت

بروانە ل ١١.

Institut kurde de Paris

هاوکاری لەگەڵ بەڕێز یاریدەدەری پارێزگاری هەولێر :

پرۆژەی بەخشش‌و داهێنان

شێرزاد عبدالرحمن
لقی هەولێر

هەولێری مێژوو ، لەسەرەتای سالی تازەدا گەلێك رووی پێشکەوتنی بەخۆیەوەبینیوەو دەستی بیناکاری تێدا بەردەوامە .. هەروەهاتەمەنی سالی رابردووی پڕبوو لە وێنەی گۆرانکاری‌وبەخشش .. لە هەر لایەنێکی هەولێر ئەڕوانی ،نموونەی ئەم بەردەوام‌بوونە ئەبینی لە تاقی‌کردنەوەی‌بنیات‌نان‌و بەرەو ئاوەدانی زیاتر .

بۆ بەسەرکردنەوەی دیارترین پرۆژەو تەقەللای دام‌و دەزگاکانی هەولێر ، سەرمان دایە چەند دەزگایەکی راپەڕاندنی کارو خزمەتگوزاری‌و لەیەکەم هەنگاودا چوینە دیدەنی بەڕێز عبدالله حسن خفاف یاریدەدەری پارێز گاری هەولێرو ووتی:

راستی‌یەکەی بەڕێوەبردنی ناوخۆیی گەلێك بەشی لێ دەبێتەوە کە هەمووبیان بەیەکەوە بەردەوامن لە خزمەتگوزاری باری ژیانی خەلك‌و پەرەپێدانی وێنەی گەشەسەندن‌و بنیات‌نان‌و بەخشش کە هەولێری مەلبەندی ئۆتۆنۆمی بەخۆیەوە دەی‌بینێ‌و لەم چەند سالەدا دیارترین رەوتی پێشکەوتنی بەخۆیەوە بینیوەو دەزگاکانی میری تەقەللای فراوانیان نواندووە بۆ بەردەوام‌بوونی رەوتی پێشکەوتن ...

لە بەڕێوەبەرایەتی‌یەکانی حوکمی ناوخۆی چەندان پرۆژە جێبەجێ کراوەو جێبەجێ‌دەکرێ .. لەوانەش: (٥) خانوو لە گوێرو ٧ خانوو لە حەریرو تەواوبوونی ٥٠ خانوو لە سێ بیران‌و خانووی مامۆستایان لە حەریرو مەخموورو رەواندوزو دیانەو زێوەو قوتابخانەی ناوەندی لە مۆرتکەو بەستەپیازەو حەریرو مەلمەندی لاوانی عەنکاوەو باخچەی منداڵانی کانی قرژالەو دوا ناوەندیەك لە هەولێرو ٤٠ خانووی پۆلیس لە قەزای مەخمور .

گەلێك پرۆژە لە قۆناغی جێبەجێ‌کردندایە ، وەك : قوتابخانەیەکی ناوەندی لە هەولێرو یەکێکی‌تر لە رەواندوزو گوێرو خەبات‌و دواناوەندیەکی‌تر لە هەولێرو باخچەی ساوایانی حەریرو باخچەی ساوایانی گوێرو رەواندوزو هەنجیرۆك لە خەبات‌و قوتابخانەیەکی سەرەتایی لە بالیسان .

لە بەڕێوەبردنی ناوخۆیی سەرباری ئەم پرۆژانە ،گەلێك دەست‌پێشخەری‌و پرۆژەی نوێ هاتۆتە کایەوە کە دیارترینیان ئەمانەن :-

١ - بەڕێوەبردنی ناوخۆیی پارێزگای هەولێر خولێکی فراوانی بۆ سەرژمێری کردۆتەوە بۆ بەشداربوونی دەرچوانی بەشی تەکنەلۆژی .

٢ - دامەزراندنی ١٣٠ مامۆستای سەرەتایی کە دابەش‌کراون بەسەر ناوچەکانی هەولێردا .

٣ - کرینی کەل‌وپەل بۆ کتێبخانەکان‌و بەرگ کردنی ٥٦٣٠ کتێب‌و لە ئەنجامی تەنیا ئەم لایەنەش چوار هەزار دنیار کۆکراوەتەوەو جاران ئەم کتێبانە لە دەرەوەی کتێبخانە دوای چاپ کردن بەرگ دەکران‌و پارەیەکی زۆری گل دایەوە .

٤ - دروست‌کردنی چەندان ئینجانەو گولدان لە سەرە رێگاکان کە هەولێر دەبەستێتەوە بەشارەکانی‌ترو ئەمەش وێنەیەکی جوان‌و رازاوەی لەو سەرە رێگایانە دروست کردووە .

● - لە بەشی راهێنانی شۆفێر چەندان خولی فراوان بۆ کارگێرانی میری کراونەتەوە ، کە زیاتر لە (٤٥٠) کەس بەشداری تێدا کردووەو لە ئەنجامی ئەوەشی بەژمارە دەلێین زیاتر لە بیست هەزار دینار کۆکراوەتەوە .. ئەو خولانەش تەرخان‌کراوە بۆ فێربوونی ئۆتۆمبێلی بچووك‌و گەورە .

٦ - تا ئێستا چەندان گەلەکاری لە بەشەکانی بەڕێوەبردنی ناوخۆیی سازکراوە کە بەشێکی زۆری کرێکارەکانمان بەشداری ئەو گەلەکاریانەیان کردووە ، لەوانەش بۆ بەڕێوەبەرایەتی گواستنەوەی هەولێر .

٧ - رێك‌خستنی چەندان کۆڕو کۆبوونەوە بۆ روون‌کردنەوەی بایەخی بەرهەم زیادبوون لە بوارەکانی کارکردن کە ئەنجامی چاکی بەدەستەوە داوە .

٨ - چاندنی بەروبۆم لە باخچەی بەڕێوەبردنی ناوخۆیی کە قازانجەکەی راستەوخۆ دەگەڕێتەوە ئەم دەزگایە .

٩ - تەقەللادان بۆ داپۆشینی زێرابەکان‌و هاوکاری‌کردن لەگەل دەزگا لێپرسراوەکان بۆ رازاندنەوەی شارو پاراستنی لایەنی خزمەتگوزاری .

١٠- بەکارخستنی زۆربەی ئۆتۆمبێلەکانی ئەم بەڕێوەبەرایەتی‌یە ناوخۆیی‌یە بۆ قیرتاوکردنی زۆربەی شەقامەکانی هەولێر کە بەشێوەی تیپ دابەش‌کراون‌و تائێستا دەیان شەقام قیرتاو کراون .

١١- چاکردنەوەی سەرایای تەختەی قوتابخانەکان‌و رێك‌خستنی باخچەی منداڵان‌و بەکرێدانی مەلمەنکلو چەندەها پرۆژەی تر کە لە قۆناغی دووایی جێبەجێ‌کردندایە .

●● هێشتا مامۆستا عبدالله حسن پرۆژەکانی دەخوێندەوە ، کە کارتێك هاتە بەر دەمی‌و تیایدا بەڕێز پارێزگاری هەولێر سوپاسی بەڕێوەبەرایەتی ناوخۆیی کردبو لەوەی کە دەبنوێنێ بۆ خزمەتگوزاری شارەکەو بەسەرکردنەوەی تایبەتی بۆ بەجێ‌هێنانی پرۆژەکانی بنیات‌نان‌و ... تا بەسەرکردنەوەی پرۆژەکانی دام‌ودەزگایەکی تر .

ژ چالاکیێن دەزگەها مە

کۆرەك بۆ سەیدا حجی جعفر

ب هەلکەفتنا جەژنا لەشکەرێ عیراقی یێ چەلەنگ دەزگەها روشەنبیری و بەلافکرنا کردی کورەکێ ئەدەبی یێ مەزن پێك ئینا بۆ سەیدا حجی‌جعفر- سکرتێرێ ئێکەتیا نقیسەرێت کورد ل دهوکێ ل ژێر ناڤو نیشانێت (جەگەرخوین شاعەرە ژ کوردستانێ)دەست پێ کرنا کوری هەڤال رمضان عیسی گوتارەك خواند ب ناڤێ هێژا مصلح جەلالی ریڤەبەرێ گشتی یێ دەزگەهامە تێدا بەحسێ بیرهاتنا دامەزراندنا لەشکەرێ عیراقێ کر ل بن

سیبەرا سەروکێ مەزن- صدام حسێن .

پشتی هنگی سەیدا نزار محمد سعید - ئەندامێ دەستەکا رێڤەبەریا ئێکەتیا نورەڤانێت کورد تایێ دهوکێ - کوڕ ب رێڤەبر و ل بەراهیێ ماموستا حجی جعفر پێش کێش کر و کورتیەك ل سەر ژیانا وی خواند و پاشی سەیدای دەست هاڤێتە بابەتێ خۆ و کورتیەك ل سەر ژیانا هوزانڤانێ کورد یێ مەزن جەگەر خوین پێش کێش کر و دیوانێت وی هژمارتن پاشی هنگی چود ناڤ بابەتی دا یێ کو هەمی ل سەر دیوانا وی یا ئێکێ بۆ ئەوا کو هاتیە چاپ کرن ل سالا ١٩٤٥ ز . ئەوا کو بەهرا پتر ژ هەلبەستێت وێ بەندێت پێشینان تێدا . ئو سەیدای گەلەك نمونە ل سەر د ئینان ب ڤەگێرانا هندەك مالکێت شاعرێت کورد یێت کلاسیکی و هەڤ چەرخ هەر وەسا ل بەرامبەر هوزانێت جەگەر خوینی د خواندن و گەلەك پەندێت مللی ژێ ددانە ب رەخ ڤە . ئو دفی کوڕێ بەرفرەهدا ب سەدان ژ روشەنبیر و هوزانڤان و زانا و هاو وەلاتیا تێدا ئامادە ببون ئو نێزیکی دوو سەعەتا ڤەکێشا و گەلەك گەنگەشە لسەر هاتە کرن و سەیدای بەرسڤا هەمیا دا و پاشی کوڕ ب دوماهی هات .

رمضان عیسی
لەقی - دهوك

ساتێك لە مەڵبەندی ... ئاگرکوژاندنەوەی هەڵەبجە

بەڕێز حبیب عبدالله محمد لێپرسراوی مەڵبەندی ئاگر کوژاننەوە لە هەڵەبجە ووتی: لەکۆتایی سالی ١٩٨٠دا مەڵبەندەکەمان لە پێناوی خزمەت‌کردنی مرۆڤایەتی‌دا دروست‌کراوە ... وەنزیکەی (٥٧) کەس لەفەرمانبەرو کرێکار لەمەڵبەندەکەماندا هەن ..

ئەمانیش دابەش کراون بەسەر سێ‌بەشەوە «بەیانیان، نیوەڕوان ، شەوان»، لەلایەن هەر بەشێکەوە ئێشگری تایبەتی کەبۆ «تەلەفون» دانراوە هەیە .. تا ئاگاداربێت لەمەترسی ئاگر کەوتنەوە. بەهەموو منتسیبی دائیرەکەمانەوە توانراوە زاڵ‌ببین بەسەر ئەو گیروگرفتانەی کەهاتونەتە رێمان .. ئەوەی شایانی باس لێ‌کردن بێت .. مەڵبەندەکمان بۆماوەی (٢٨) مانگ بەشداری کردوە لەجەنگی رەواماندا شان‌بەشانی سەربازە دلێرەکانمان‌و ئەرکی پیرۆزی سەرشانمان بەتەواوەتی بە ئەنجام گەیاندوە لەپێناوی بەرگری کردن لەخاك‌و میللەت‌و نیشتمانی ئازیزدا .

● لەکاتێکا کەئاگرێك دەکەوێتەوە چۆن بەرگری کوژاندنەوەی دەکەن ؟

- بەنیسبەت بەرگری‌کردن لەئاگر کەوتنەوە پێویستە سەرەتا بزانرێت ئاگرەکە بەهۆی چیەوە بەرپابووە ... ئەگەر لەئەنجامی گر تێ‌بەربوونی «نەوت یابەنزین ...هتد» بوو ، ئەوا ئێمە بەهۆی مادەی ڤۆم "Fom" کە لە نێو سەیارەکەدا هەیە تێکەلەی نێوان ئاوو ئۆکسجینە ئاگرەکە دەکوژێنینەوە .. ئەگەر بەهۆی سووتانی دارەوە بوو ئەوا ئاوی بۆبەکار دەهێنین ... ئێمە کەڕوو دەکەینە جێگەیەکی ئاگر تێ‌بەربوو ، سەرەتا بیر لەزیانی (گیانی) دەکەینەوە زیاتر ..بۆئەوەی ئەو مرۆڤانەی کەلەشوێنە سووتاوەکەدان لەمەترسی مردن رزگار بکرێن ... لەگەل جێبەجێ‌کردنی ئەم کارەدا بەخێرایش بۆ کوژاندنەوەی ئاگرەکە کار دەکەین . هەتاوەك بەخێرایی بەسەر ئەم گیروگرفتەدا زاڵ‌ببین .

● ئایا .. تائێستا خولی فێرکردنی بەرگری میللی لەمەڵبەندەکەتاندا کراوەتەوە؟

بەلێ ... زیاد لە چەند جارێك بەسەرپەرشتی بەڕێز قائیمقام کە سەرەکی بالای بەرگری میللی‌یە لەشارەکەدا ئێمە بەم‌کارە هەستاوین لەنێو هەموو دائیرە میری‌یەکان‌داو بەشێوەیەکی گوونجاو سەبارەت بەخالەکانی بەرگری میللی بۆهەموو کرێکارو فەرمانبەرەکانی شارمان روون‌کردۆتەوە .. بەتایبەتی کاری وێران‌کاری‌و بۆردوومان کردن کەلەلایەن رژێمی ئێرانەوە روودەدات.. ئێستا بەبەردەوامی لەهەموو دائیرە میری‌یەکانەوە بەشێوەی «ئێشکگر» لەشوێنە گشتی‌یەکاندا بۆئەم مەبەستە دانراون .

پاشان چاومان بەسەربازی ئاگر کوژاندنەوە بەڕێز : جەمال حمە فرج احمد کەووت‌و ووتی :-

من زۆر بەشانازی‌یەوە ژیانم بۆ خزمەت‌کردنی مرۆڤایەتی دانــاوەو بەسەردەبەم بۆ ماوەی (٨) مانگ لەبەرەی جەنگدا لەپێنجوێن بەهۆی مەڵبەندەکەمانەوە بەشداریم کردووە لەجەنگی رەواماندا.. دژی رژێمی کۆنەپەرست .

هەر لەم مەڵبەندەدا چاومان بەکرێکار بەڕێز عومەر رشید کەوت‌و بۆئەم مەبەستە ووتی :- من کەلەم مەڵبەندەدا کار دەکەم تەنها بۆ مسۆگەرکردنی ژیانم نی‌یە ، بەڵکو بۆخزمەت کردنی مرۆڤایەتی‌یە .. هەتائێستا توانیومانە زاڵ ببین بەسەر ئەو گیروگرفتانەی کەهاتوونەتە رێمان .

هیواداریـن هەردەم لەپێناوی خزمەت کردنی مرۆڤ‌و خاکدا ژیانتان بەسەر بەرن .

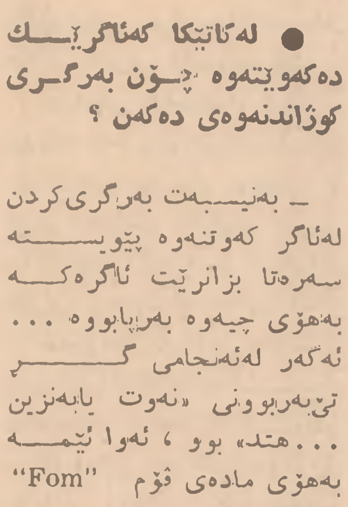

● ئیبراهیم هەورامانی ●
هەڵەبجە

قسەی خۆمان بێ

ئەگەر بەگوێی من دەکەی ...

شەو بردنە سەرو میوانداری دۆست‌و خزم‌و برادەرانی ئەم زەمانەی خۆمان ، گەلێ جیاوازی لەگەل چەند سالە وەختێکی لە مەوبەردا هەیە .

ئەو کاتە ، شەو چەرەی میوان بریتی بوو بوو لە کاکلە گوێزو مێوژو هەنجیرو هەنارو باسوق‌و سجوق‌و ، هەموو ئەو میوانەی لە دەرختی نێو باخ‌و رەزەکانی ناوچەی خۆمان کۆ دەکرانەوە . ئیدی کەی وەکو ئێستا ناچار دەبووی خۆت یا منداڵێکت بە شەقام‌و گەڕەکاندا بە دووای دوو کیلۆ پرتەقال یا گێزەر یا سنووقە بیبسی کۆلا سەرگەردان بی ؟ ئەگەر لە باوك‌و باپیرانەوە رەزیشت بە میرات نەبووایە ، لا ئەقەلا ، خزم‌و دۆست (مالیان ئاوا) زوو زوو دەهاتنە شارو سەردانیان دەکردی‌و بە دەستی بەتال نەدەهاتنە بەر دەرگەی مالەکەت‌و هەر نەبێ قەرتالێ ترێ‌و هەرمێ‌و هەنجیریان دەکردە دیاری‌و ناچاریان دەکردی ئەو شەوە خزمەتێکی باشیان بکەیت‌و رێزیان بگری .. « میوان رزقی لە گەل خۆیدایە » .

ئەوان فێری جادەو کارەباو ئۆتۆمبێلی خۆش‌رۆ بوون‌و ، تۆیش ماجەلانێکی‌و جیهانێکی نوێی دۆستایەتی‌و هاوسێتی‌و پێوەندیت دۆزیەوە .

ئیتر سوحبەت‌و یارانی جاران نەمان‌و کەسی وایشت دەس ناکەوێ گەرێدەو بێکارو قسەخۆش ، تا خەوە کوتە دەتباتەوە ، حیکایەتی دێو کچی پاشای فەرەنگت بۆ بگێڕێتەوە.. دۆستێکی هەرە نزیك نەبێ، بە یەك فنجان نەسکافەو دوو پیالە چا ، بەرێی دەکەی‌و رەنگە لەتکێ پرتەقالیشی نەدەیتێ .

پێتان وایە ئەم جۆرە میوانداری‌یەکورت‌و موختەسەرە خالی‌یە لە دەردەسەری ؟

هەر کە دووا فڕی چای‌هۆشی، ئەوە باسی کەل‌و پەل‌و شتومەکی ناومالت بۆ دەکا.. قسەو باس دەهێنێتە سەر کەرەستەی پێویست. زۆر بە پەرۆشەوە پرسیارت ئاراستە دەکا، ئاخۆ چەند دانە گوێنی شەکرو برنجت لە مالدا هەیە؟..ئەگەر گوتت: ناشکوری نەبێ بەشی ئەو مانگەت هەیە.. زەردە خەنەیەکی پر لە مانات بەرووا دەداو دەلێ: ئەمانە کەی شتن ؟ وەرە بەگوێی برا بچووکی خۆت بکەو تا زووە ، شەش حەوت تەنەکە رۆن‌و سێ چوار فەردە شەکرو دە دوانزە فەردە ئاردو برنج‌و دوو بەقەد ئەویش نیسك‌و شێلم‌و تەرە پیوازو حەوت هەشت کارتۆن تایدو دەرزی‌و بۆیەی قژو سورمەی چاوو پاتری سەعات بکرە . هیزە فریاکەوە تا گران نەبوون‌و لە بازاردا ماون .

دۆستێکی دیکەت ، بە خۆی‌و خاوخێزانی دێنە خزمەت .. ئەوانیش وەکو میوانی دوێنی شەو ، بێ ئەوەی دەس هەقت لێ وەربگرن ، لە راهی خوا ئامۆژگاری‌ی بێ حسێبت دەکەن‌و دەلێن : ئەگەر بەگوێی ئێمە دەکەی ، سبەینێ سەر لەزوو هەرچی مەنجەل‌و بەرمیل‌و هربارو گۆزەت هەن ، پریان دەکەی لە نەوت‌و دۆشاوی تەماتەو رۆنی ئۆتۆمبیل . قەی ناکا قیری سیا تانکی‌ی سەر بانیش با پر بێ ! کاکی برا ، بیستوومانە گران دەبن .. ئێستاکێ پێویست دابین بکەی قازانجتە ..

ئەوەندەی نامێنێ بلێن : ئەگەر بۆت دەکرێ وزەی کارەبا پاشەکەوت بکەو حەوزێکی پان‌و بەرین لە ناوەراستی مالەکەتدا هەلکەنەو پری بکە لە ئاو .. براله ، رەنگە ئاویش نەمێنێ ، یا گران بێ !

قسەیان بەشەکر بێ .. وا دەزانن گەنجینەی قارونم هەیە ، یا میراتگری « ئەحمەد قەدۆ »ی رەحمەتیم ! تاهو .. تاهو .. ئەوەی ئەوان دەیلێن ، دەبێ پیاو هیچ کاروکاسبی نەکا ، تەنیا لەم دوکان بۆ ئەو دوکان ، بەدووای شت کرین بێ .. جا ئەوە ئەو هەموو شتومەکانەی ئەوان فەرموویان کریت .. ئەی پیکاپێکی ناوێ بۆتی بگوازێتەوە ؟

ئەوەی ئەوان دەیلێن ، کاروانسەراو خان‌و عەمباری دەوێ .. دوو زەلامیشی بۆ بەکرێ بگری‌و هەر یەکە مووچەیەکیان بۆ ببڕیتەوەو ببنە چاودێرو نۆبەتدار . تاوای لێ دێ ، کۆمپانیایەك دادەمەزرێنی‌و پسپۆرایەتی تەنیا شت کرین دەبێ . تۆیش خۆت‌و ژنێك‌و سێ منداڵی نەوجەوان‌و کەم خۆر ..

ئەوەی ئەوان دەیلێن ، دەبێ بکەویتە ژێر سزای یاسای دابین‌کردن‌و گرانفرۆشی‌و ...

ئای لەم خەلکە !

سعید بحی

خەوتن و هەندێک دیاردەی نائاسایی

نووسینی : پرۆفیسۆر دیتریك لانجن

گۆڕینی : مظفر عبدالرحمن حبیب

● نوستن سەرەتا بـەخەوێکی سووك دەست پـێ دەکات ، دوایی ، نووستوودەچێتە گەرمە خەوەوە «واتە قۆناغی خەوی- قووڵ» کە بەنەخشەکێشانی دەماخـەوە ECG بۆ دوو قۆناغ جیاکراوەتەوە :

١ - قۆناغی خەوی کۆك

٢ - قۆناغی خەوی ناکۆكیا جووڵەی چاوی خێرا REM ،یا ئەو قۆناغەی خەو بینینی تیا ڕوو دەدات . زۆر جار لە قۆناغێك لەم قۆناغانـەی نووستن ، تەگەرەو گیـرو گرفت بۆ مرۆڤ دروسـتدەبن و ، شیرازەی خـەوی ئەشێوێنن .

لەم گیروگرفتانە :-

١ - پرخە پرخ "Snoring"

لە قۆناغی خەوی قووڵ لەمیانەی نەمانـی ـرژی ماسولکە بنەڕەتی یەکانـی زمان و چەناگە ڕوو ئەدات . بەتایبەتی ئەگەر نووسـتوولەسەر پشت ڕاکشا بێت ، چونکە ئەم باری ڕاکشـانەدەبێتە هۆی دابەزینی چەناگە بـۆ خوارەوەو بـۆ دواوە ،هەروەها پالدانی زمانیش بـۆ دواوە . بێگومان خەوزڕانی هـاوژوور بەهـۆی برخـە پـرخ گیروگرفت دەخولقێنێ بەتایبەتی ئەگەر هاوژوور خەوی سووكبێت یاخود گـەر پەیوەندی کۆمەڵایەتی لەگەڵ نووستوودائاسایی نەبێت . دەشێ برخە پرخ ببێتە هۆی وەئاگاهاتنی نووستوو خۆی لەبەر تەگەرە کەوتنە ڕێی هەناسـەدانی ئاسایی نووسـتوو کـەم بوونەوەی ئۆکسجینی لەشی.

بۆ کەمکردنەوەی پرخـە پرخیش لەسەر تەنیشـت نووستن بارێکی گونجـاوە . نووستوو دەتوانێت خۆی لەم باری ڕاکشانە ڕابهێنێت بـە هۆی پرۆڤە کردنی سایکۆ- لۆژی ، وەك ئەوەی بەر لـە نووستن ئەم ڕستەیە دوو بارە بکاتەوە «لەسەر تەنیشـت دەخەوم و بەردەوامیش دەبم لەسەر لا تەنیشت خەوتن».

٢ - خەوە گۆ :- "Sleep talking"

بریتی یە لە کرداری خـەو بینینێکی چڕ ، بۆیە بەردەوام لە قۆناغی خەوی ناکۆكدا ڕوو ئەدات بە زۆریش ئەم جۆرە قسەکردنە ،کە لە وڕێنەکردن ئەچێت ، لای منال و هەرزەکار بـەدی دەکرێـت وەك لای گەورەو پێگەیشتووەکان . هەروەها هیچ گرنگیێکـی ئەوتۆی نیە بۆیە نابێ ببێتـە مایەی پەشێوی و دوو دڵی .

٣ - خەوە هاتووچۆ : "Sleep walking"

هەروەها بە خـەوەگەڕانیش ناودەبرێت . لـە ڕاستیدا ئەمە جـۆرەێکچونێکی نووستن نیـە هەرچەندە لە کاتی خەودا ڕوودەدات ، بەڵکو حالەتێکـی نائاسایی بە ئاگایی یـەوناتوانرێ نە بە نووستن نە بە هۆشیاری لە قەڵەم بدرێت،دەشتی بەم نووستنە بگوترێ حالەتی کەرت بوونی هۆش،کە تیابدا بە ئاگا یێکی چولە بزوێن و نووستنێکی زەینـی ڕوو ئەدات و فەرمانـە جوولەیی یەکان و کردارەکانی هەستیاری بینین لـە دەرەوەی مەودای هـۆشدادەبن لەم ساتانەدا ئاستی هۆش دەکەوێتە مەڵبەندەکانی ژێر توێژی دەماغ ئـەو کەسانەی لە خەودا هاتووچۆ دەکـەن سەرسوڕێنەرانە دەجوڵێن و دەتوانـن ڕێی خۆیان بەدی بکەن بە ڕۆیشتن لە نێوان شت و مەکی ڕێـكوپێك و نزیـك لەیـەك ، هەروەها دەتوانن بەسـەردیواردا هاتوچۆ بکەن ، بـە خانوودا هەڵبگـەڕێـن هەندێکیـان خۆیـان لە پەنجـەرەوە فڕێ داوەکاتێ بە ئاگا هاتوون بەقاچ شکاوی خۆیان لەسەر شەقام بینیوە ، جارێکیان قوتابی یەك لەخەو هەڵدەستێ و جلـی دەگۆڕێ و دەڕواتە سـەر ڕووبارێك کە نیو میل لـەماڵەکەیانە دوور دەبێـت ، جلەکانی دادەکەنێ و مەلەوانی دەکات ، پاشان خۆی لەبەر دەکاتەوەو دەگەڕێتەوە ماڵەوەخۆی ئەگۆڕێ و جلەکانی قەت ئەکات و لەسەر کورسی یـەك دایانئەنێ ، دوایی دەچێتەوە ناو جێیەکەی بۆ ئـەوەی خـەوەکەی تەواو بکات . بۆ بەیانی کـە هەڵدەستێتەوەناتوانێ هیچ شـتێك لـە دەرچوونەکەو شـلەژاوی یەکەی شـەوی پێشـوو بهێنێتە بیرە خۆی . ئەم جۆرە کەسانە چاویان بە زەقـی دەمێنێتەوە دەڕوانە بەردەمی خۆیان بەڵام وادەنوێنن کـە سەیری هیچ دەکەن سەرنـج نادەنـە دەورو بەریـان و جوولەیان پەرت و بڵاوو گورج وگۆڵە . بە زۆری خەوە هاتوو چۆ لە منداڵیدا ڕوو ئەدات و لە گەورەکاندا دەگمەنە، بەڵام دەشێ لەو کەسانەشدا ڕووبدات کەتوشی گۆڕانێکـی توندو تیژی هۆش دێن ، بەوێنە ئەو کەسانەی ڕووداوە- کانی شەویان ناهێتەوە بیر هەر چەندە بۆ ماوەیەکـی کورت بە ئاگا هاتوون ئـەم جۆرە حاڵەتانە ئامادەیـی کەسەکە نیشان دەدات بـۆ تووش بوون بەم تێکچوونـە سایکۆ جەستەیی یانە کە تـا ئێستا هۆیەکەی نەزانـراوە. لەبەر ئەوەی کە هێشـتاچارەسەریشی نەدۆزراوەتەوە بۆیە هەر هێندەمان لە بارداپەکە نەهێڵین ئەو کەسـانەی دوو چاری ئەم بارە بوون بـەتەنیا وەبێ چاوەدێری بخەون.

داواکاریەك

لەگەڵ سوپاس و ڕێزمـان بۆ ئـەو نووسـەرانـەی هاوکاریمان لەگەڵدا ئەکـەن لەدەرچوونی لاپـەڕەی پەروەردەو زانستدا داوایان لێ ئەکەین ئەو مادانەی بۆمانی ئەنێرن زۆر درێـژ نەبن ،بۆئەوەی خوێنەر تام و چێژی لێ وەرگرێت هەروەها لەپێناو ئەوەی نووسەری زیاتـر بەشداری لاپەڕەکە بکـات و داواشیـان لێ ئەکەیـن سەرچاوەی باسەکانیـان بنووسن و سـوپاس .

سەرپەرشتی لاپەڕە

برین و برین پێچان

"Wounds and Dreasing"

تێلی صالح موسی

- شانێت لەشێ برینـدار پتر بەرهەڤی کولبوونـێ و ژناڤچوونێ نە ، ژبەر هندێ پاراستنا لەشێ برینـدار ژسەلخینێ و کولبوونێ گەلەکا فەرە ، هەروەسا پێچانا برینا گەلەك چاکی یاهەی بـۆ هاریکاریا ساخبوونا برینـاو پاراستنا برینێ ژکارکەرێـت دەرڤەو کولبوونێ -

برین :- Wounds

برین شەق بوونەکە لسەر ڕوویێ پیستی و دیاربوونـا گوشتێ لبن پیستی ، یـان شەق بوونا پیستی لگـەل گوشتێ لەشی ، گەلەك جارا خوینەکا بووش یان یا کێم ژبرینێ دێت درویف تۆخـێ برینێ .

تۆخمێت برینا :- Types

١ - برینا شەق :

" Incised wounds "

ئەڤ تۆخمە ئەنجامـێ برنیدار بوونێ بئامیرەکـێ تێژ وەك :- «کێرێ یـان خەنجەرێ» یان هەر ئامیرەکێ تیژ ، شانێت لەشی گەلـەك خراپ نابن و برین زوویکـا دگەهیتە ئێك "Healing" وەلێ خوین گەلەك ژێ دێت.

٢ - برینا هەرشی :- " Lacerated wounds "

شانێت لەشی دهەرشـن ئەنجامێ ڤێکەتنا ئامیرەکـێ گران و نەیێ تیژ وەك :

«ڕوویداوێت نورۆمبێلا یان هەرفتنا خانیا بسەر مرۆڤادا» گەلەك جارا خوین کێم ژێ دێـت "Hemorrhage" دیار دبیت ، ساخبوونا ڤـان برینا یا گرانەو یافەرە ببەنـەخەستەخانێ .

٣ - برینا پرتکی : Crushed wounds

ئەڤ برینە گەلەك دگرنن و شانێت لەشی ، نزیکی برینێ، باراپتر ژناڤ دچن ، ئـەڤ تۆخێ برینا باراپند لشـەرا دیار دبن دەمێ گوللە لناڤ لەشیدا بەقیت . گەلـەك خوین ژێ دێت و گەلەك جارابریندارى هاژخۆ نامینیت .

٤ - برینا کون :

ئەڤە ئەنجامێ بزمارەکا تیژیان دەرزیکێ یان هـەر ئامیرەکێ دی ، برین یاسڤکە،وەلێ لەوانەیە نمانە ئەگـەر بزمار یاژەنگی بیـت دێ نەخوشی یا «گـەزاز» " Tetanus " پەیدا کەت ،ژبەر هندێ بریندارى ببەنـە خەستەخانێ بۆ لێ دانـادەرزی یا دژی گەزازێ .

برین پێچان : Dreasing

پیچانا برینا گەلەکا فـەدەژبەر هندێ هەرکەس پێتڤی یە بێ ئامادەبیت بڤی کـاری رابیت ئەگەر برینەت لزیك وی پەیدابوو ، داژبانا هندەك کەسا رزگار بکەت ژمرنێ و گەلەك کارێت دی .

پێتڤی بێت برین پێچانێ :-

١- مەقەسەکا هەلگرتنی : Forceps

ئەڤە بۆ هەلگرتنا پارچێت پەمبی یان هەر تشتەکێ بکار بینن و برینێ بـێ دەرمانکەن و پاقژکەن .

٢ - هنـدەك پەمبی بـێ پاقژ :

بۆ پاقژکرنا برینا ژبەکتریاودەرێ برینێ ژپیسـاتی ، هەروەسا دەمێ گرێدانـێ هندەك پەمبی داننە سـەر برینێ ولسەر پەمبی لفافـێ گرێدەن .

٣ - دەر مانەکێ پاقژکەر: (Antiseptic Solution)

هەروەسا بۆ پاقژکرنا بریناژپەکتریا لگەل پەمبـی و پاراستنا برینێ ژکولبوونێ ،گەلەك جارا «سپیرتوو» یـێ بکار دینن ، یان «ئایودیـن» Iodine ، یان «هایدرو- جین بیروکساید» . هەرچی بێ ژڤان دەرمانا باشـە ، وەلێ «هایدروجیـن بیروکساید» بۆ برنێت دزوار بکار دینن یانکو گەلەك گوشت دیاربیت .

٤ - هندەك «لفاف» : Bandage

بۆ گرێدان و شذاندنـابرینێ پشتی پاقژکرنـێ ، پارچەکا لفافێ پێتڤی یـەوئەگەر نەبوو پارچەکا هەر- پەڕۆکەکێ پاقژ هەبیـت بکاربنین .

مۆسیقاو منداڵان

*** سالان لە وەرەنسادا نانوون جگە لەسەر دەنگـی مۆسیقا نەبێت کە بەفێنکی و خەونەوە لە قووڵایی یاریـە بچووکەکانیاندا هەڵدەقوولێ.**

مـۆسیقـای منـاڵان بەشێوەیکی زۆر فـراوان سەرنجی بیری بچووکەکـان رادەکێشێ .

دوو ملیۆن منال لـە قوتابخانەکانـدا ئۆرگـن لێـدەدەن و دەورەکانـی مۆسیقاش لە ڕۆژانی هەڵـدا سەرکەوتنێکـی گـەورە وەدەسدەهێنێ کـۆمەڵێکی زۆر لە منالان لە دەوریـدا کۆدەبێتەوە .

تەنانەت لە یەکێك لـەو ئاهەنگە مۆسیقیانەی کە لـە هۆلی مۆسیقا لە پاریسـدا سازکرا (١٨) هەزار منـال چەپڵەی بۆی لێدا کە دەربڕینی دلخۆشیەکی گەورە ئـەوان بووو هەمدیسان هەولیاندەدا ئەو ئاوازە لێبدەن .

مناڵەکانمان حەز بەو دەنگە غەریبانە دەکەن کە لـە یاریەکانیانەوە هەڵدەقولێ و بەدلخۆشیەوە گوێ لـێ- رادەگرن و دەیانباتە خەیاڵێ جیهانە منداڵیەکـەیان و هەروەها دونیا تایبەتیەکـەی خۆیان. کێ دەزانـێ دەشـێ مۆسیقـا بـەشێوەیەك سەرنجیان ڕابکێشێ وایـان لێبکات لە خۆیانەوە فێـری ڕێبازەکانی مۆسیقـا لێـدان بین لەسەر ئامێرە لاستیکە- کانیان .

هەروەکو زانست ئـەوەی سەلماندووە کە مۆسیقا ڕۆڵێکی کاریگەری هەیە لە پەروەردە- کـردنـی منالان و ڕاستە- کردنەوەی خوورەوشتیان. توێژەوەرەکان و پسپۆڕەکانی زانستی پەروەردەی منـاڵان دەڵێن لەسەر ئاوازی مۆسیقا باوکان دەتوانن منالەکانیـان بکەنە شتێکی تر، شتێك کـە دووربێت لەو توندوتیژیەی کە لە سەری ڕاهاتوون لـە یاریکردندا، دوور لە ڕاکردن لە قوتابخانەو دوور لە گۆشە- گیری. مۆسیقا دەپارێزێ لە نەخۆشیەکانی دەروون کـە تووشی مناڵان دەبێ، دەشـێ لەگەڵیاندا بەردەوام بێـت تاوەکو گەورەش دەبن .

پیاوانی پـەروەردە گەیشتوونەتە ئەوەی کـە مۆسیقا وا لـە منال دەکات قورسترین ئەرکەکانـی قوتابخانە بەبێ تووڕەیی بەجێ بهێنێ و قەناعەت بکـات بەهەموو ئەوەی لێیان بیەوێ لە خووڕەوشتی چاك ..

لە گفتوگۆیەکدا لەگـەڵ چەند پزیشکی پیاو ئافرەت کە پسپۆڕن لە نەخۆشیەکانی منـال ئـەم پرسیارانەمان ئاراستە کردن :-

ئایا مۆسیقا دەتوانـێ مەبەستی خۆی بەجێ بهێنێ لە پەروەردەکردنی منالدا .

دکتۆر عبد الغنی ووتی :

- بەڵێ مۆسیقا بەسوودو چاکە بۆ منالان چونکە کـار دەکاتە سەر نەریت و ڕەوشتی منال و پێگەیشتنی .

ودکتۆر محجوب النـداوی ووتـی :-

- بەڵێ مۆسیقا شتێکی ئاشنا بەخشە بۆ منالان بـۆ نموونەش زۆرجار لە ماڵەوە تەماشا دەکەین منالەکـان دەست بەسەماکردن دەکـەن بەپێکەنین و خۆشـیەوە بەشـداری پێشـاندانی تەلەفزیون دەکەن وهەروەها لەگەڵ کردنەوەی ڕادیودا .

دکتۆر لیلی المختار ووتی :

- بەڵێ مۆسیقا کارتێکر- دنێکی گەورەی هەیە لەسەر ژیانی منال تەنانەت ئـەو منالانەی تەمەنیان لە مانگێك کەمتر هێوەرو ئاسوودە دەبن لەگەڵ بیستنی ئـاوازی مۆسیقایێکی هێمن زۆر لـە دایکەکان ڕیکۆرد دەخەنـە ژوور سەری منالە تـازە لەدایك بووەکان ودەچن بەلای کاری ناوماڵەوە .

دکتـۆر هدیـل القطیفـی ووتی :-

- بەڕای من مۆسیقا زۆر سوود بەخشە چونکە ڕۆڵێکی کاریگەر دەبینێ لـە پەروەردەکردنی منـاڵ و پزیشکەکانی منال ئەوە ڕوون دکەنەوە بـۆ ڕادەی سەرنجدانی بۆ ئەو ئاوازانەی لـە ئامێری مۆسیقاوە دەردەچێ .

دکتـۆر ادیبـە محمـد مرادیش ووتی :-

- بەڵێ مۆسیقا یارمەتـی پێگەیشتنی منـاڵ دەدات و ئاوازە بـە سۆزو خۆشەکانی ئارەزووەکانی پێدەگەیەنـێ پێشنیاری ئەوە دەکـەم هەندێ ئامێری مۆسـیقا بخرێنە ئـەو ژوورە تایبەتیانەی منالان ، بـۆ ئـەوەی ئـەو نەخۆشانەی لەوێن هەندێ ئاوازی سووك و هێمن لێبدەن کە منال پێی دەروون ئاسوودە دەبێت ..

گۆتنبێرك

کمال جلال غریب

وەکوو لـە بەشی یەکەمـدا ووتـمان داهێنانەکەی گوتنبێرگ دووڕیانێك بوو لـە مێژووی مرۆڤایەتیدا ، بە جۆرێکی ئەوتۆ کە مێژوو نووسـە تازەکان ئەم داهێنانە بە بەرەبەیانی سەدەی نـوێ و سەرەتای ئازادبوونی مرۆڤ دادەنێن .

ئەم داهێنانـەی گوتنبێرگ دوو جـۆر دەنگدانەوەی هەبوو لە نێوان وولاتاندا ، هەندێکیان زۆریان پێخۆش بووو هەندێکیشیان پـێی دل تەنگ بوون ، بە ڕادەیەکی ئەوتۆ کە بە کارێکـی جادووگەری (سحر)یان دەدایە قەڵەم و دەیان ووت ئەوەی بیکات سزاکەی لە سێدارەدانە . بۆیـە هەندێك لە دەوڵەتان پێیان خۆش بوو چونکـە فەرمانی میری و یاسای گشتی یان پێ چاپ دەکردو بە دیوارو شەقامەکاندا هەڵیان دەواسی بـۆ ئەوەی خەلکی بیان خوێنێتەوەو پەیڕەوی یان بکەن . ئنجـا چاپخانەکەی گۆتنبێرگ بەرە بەرە بە تێپەڕبوونـی وەخت دەستی کرد بە گەشەکردن هەتا وای لێهات کە هەر ئەوە نەبێت تەنها پیت چاپ بکات، بەڵکـو دەستیشی کرد بە چاپکردنی وێنەش، ئەویش بـە یارمەتی ئەو داهێنەرانەی کە چاویان لە گۆتنبێـرك دەکرد لە هەڵکەندنی وێنەدا لـەسەر تۆتیاو مس . لە ماوەی ٥٠٠ سالی دوای داهێنانی چاپخانە لەلایەن گوتنبێرگەوە چەند جۆرو شێوەیەك لە چاپخانـە هاتوونەتە ئاراوە، ئەوە بوو لە سەردەمی گۆتنبێرگداو بە دەیەها ساڵیشی دوای ئەو چاپکردن بریتی بوو لـە بەستاندن واتا پەستاندنی ئەو کاغەزەی کە دەیـان ویست بە پیتەکان چاپیان بکەن. بەڵام دوای ئـەوە چاپکردن دەستی کرد بە گەشەکردن هەتا وای لێهات کە کاغەزەکە بە نێوان مەرەکەب و پیتەکاندا تێپـەڕ بکرێت بە هێزی چاپکەرێکەوە کـە ئیشـەکـەی خولاندنەوەی ڕەوڕەوەیەك بوو، بەم جۆرە هەتا چاپەکە تەواو دەبوو، ئەم کارەش ئەوەندە کاتی نەدەبرد لـە چاوکرداری چاکردنەکەی سەردەمی گۆتنبێرگدا . ئەوە بوو کارەبا داهێنرا، ئەمەش بوو بە هۆی ئەوەی کە واز لە کرێکار بهێنرێت و پشت بە هێزی کارەبا ببەسترێت لەئیش پێکردنی مەکینەدا، بێگومان ئەم کارە چاپکردنی گەلێك ئاسان کرد. چاپکردن هەتا ١١٠ سال لەمەو- پێشیش هەر لەسەر شێوەی تایپۆ (typo) بوو هەرچەندە کە ئەم ڕێگەیە هێواشە بەڵام ئێستاش بە جوانترین جۆری چاپکردن دادەنرێت. دوای ئـەوە چاپخانەی ڕۆتاتیف واتا خولانەوەیی (دورانـی = Rotative داهێنرا بۆ چاپکردنی ڕۆژنامەو ئنجا چاپی ئۆفسێت (اوفسیت) Offset چاپی ڕۆتـۆ گرافیوور (روتوغرافی Rotogravure واتـا وێنەگرتنی ڕۆتۆگرافی ، بۆ چاپکردنـی ڕەنگـاو ڕەنگدا هێنراون . هەروەها چاپخانەی تایبەتـی تریشی بۆ چاپکردنی پارە (سك النقود Coinage) و پولی پۆستەو چەند مەبەستێکی تر داهێنرا ، ئەمـە جگە لەوەی کە وای لێ هات کۆکردنەوەی پیتـەکان بە دەست لە چاپخانە گەورەکاندا باوی نەمێنێـت ، چونکە ئامرازی لاینۆ تایپ(٥) وئینتـەر تایـپ(٦) داهێنران ئەم ئامرازانە پیتەکان بە شێوەیەکـی ئامرازی (آلی Mechanica کۆ دەکەنەوەو ئەرك و وەختێکی زۆر پاشەکەوت دەکەن . بێگومان ئەگەر ڕێك بکەوێت و گوتنبێرگ بێتەوە سەر ڕووی جیهان سـەری لـەم گەشـە کردنـە مەزنـە سـوڕ دەمێنێـت کـە بەسـەر داهێنانـە نابابەکەیدا هاتووە . ئەم داهێنانە مرۆڤایەتی لـە هەنگاوێکەوە بردە هەنگاوێکی پێشکەوتوو تر ، هەتـا وای لێ هات کە زانیاریی بە تەنها هەر بۆ پیاوانـی ئایینی و میرو پاشاکانی ئەو سەردەمانـە نەبێـت ، چونکە چاپخانە بووە هۆی فرەکردن و بڵاوکردنـەوەی کتێب و ڕۆژنامە بە ڕادەیەکی ئەوتۆ کەنرخەکانیـان هاتە خوارەوەو وایان لێهات کە هەموو کەسـێك بتوانێت بیان کرێت ، ئەمەش بێگومان بووە هـۆی گۆڕینی ڕووی مێژوو وای لێ هات کە مـرۆڤ پایەیەکی بەرزی ئەوتۆی لە کۆمەڵدا هەبێت کـە هەرگیز لەوەپێشی بە خۆیەوە نەدیبوو .

سەرچاوەو پەراوێزەکان :-

١ - الموسوعە العربیە المیسـرە - تألیف : محمد شفیق الغربال - مؤسسـ . فـرانکلین للطباعە والنشر - القاهرە ١٩٦٥ - صحیفە ٦٥٨ .

٢ - ئینجیل (الانجیل) - کتاب العهد الجدید = القسم الثانی من الکتاب المقدس The New Testament

٣ - قاموس المـورد - قاموس انکلیـزی - عربی - تألیف منیر البعلبکی - دار العلم للملایین - بیروت ١٩٧٧ صحیفە ٦١١ .

ب - القاموس العصری - عربی - انکلیزی - تألیف الیاس انطون الیاس - المطبعە العصریـە - القاهرە ١٩٦٢ صحیفە ٤١ .

٣ - الموسوعە الذهبیە - المجلد الثانی - رئیس التحریر الاستاذ الدکتور ابراهیم عبدە الناشـر - مؤسسە سجل العرب . القاهرە ١٩٧٣ صحیفە ٢٧٢ - ٢٧٣ .

٤ - ئۆفسێت (اوفسیت) Offset : چاپکردن بە ئۆفسێت : ڕێگەیەکە بۆ چاپکردنـی وێنـە (دێڕە ڕێکخراوەکان) لەسەر لاستیکی نەرم یـان مادەیەکی تری وەکوو ئەو ، ئنجانە گوێزرێتەوە بۆ سەر کاغەز . قاموس المورد صحیفە ٦٢٩ .

٥ - لاینو تایپ (اللینوتیب Linotype) ڕێکخەری دێڕی = مەکینەی ڕێکخستنـی پیتەکانی چاپکردن لە دێڕی داڕێژراودا . قاموس المورد / صحیفە ٥٣٢ .

٦ - ئینتەر تایپ (انترتایب Intertype) جۆرێکە لە مەکینەی چاپکردن .

CHAMBER'S TECHNICAL DICTIONARY
Edited by :
C.F. TWENEY AND L.E.C. HUGHES
W. & R. CHAMBER'S LTD.
Page 456

Institut Kurde de Paris

لە ژمارە (٧٦١ و ٧٦٢)ی رۆژانی (٨و١٥)ی ١١–١٩٨٤ی رۆژنامەی هاوکاریـــدا مامـۆستا هەردەوێل کاکەیی وەڵامی وتارێکی منـــی دابوەوە کە پێشتر لە هەمان رۆژنامەدا بە سێ ئـــەڵقـــە بڵاوکراوەتەوە .

باچاو بەست لە خۆمان نەکەین

محەممەد عەلی قەرەداغی

کە خوێندمەوە بینیم پێویستی بەوە هەیـــە جارێکی دیکە دەمەتەقێیەکی دۆستانەی لەســـەر بکەین .

روونو ئاشکرایە ئەو کەسەی بە مەبەستی خزمەتکردنی ئەدەبو زمانی گەلەکەی بچێتە کۆڕو مەیدانی ئەدەبو نووسینەوە نابێ هەرگیز لە رەخنەی بەجێو رێنیشاندەر قەڵسو تووڕە ببێو ، بی‌یەوێ پێـــی لـــێ بخشـــێنێ ، بەڵکو دەبـــێ بـــە وردیی گوێڕایەڵ بێ بۆ هەر رەخنـــەو راســـتکردنەوەو رێپیشاندانێکو ، لە هەنگاوەکانی داهاتوویـــدا ژیرانە سوودیان لێ وەربگرێـــت . بۆیە لـــەم روانگەیەوە بە مامۆستا هەردەوڵ دەڵێم :

جارێ من بەش بە حاڵی خۆم کاتێك دەســـ دەدەمە کتێبێكو دەمەوێ هەڵیبـــەنگێنمو رەخنـــەی لەسەر بنووسم دەبێ هەرچی ئیشو کاری خـــۆم هەیە بیخەمەلاوەو ماوەیەکی باش خۆم بۆ ئـــەو کارە تەرخان بکەم ، ئەنجامیشـــ ـ ئەگـــەر دڵخۆشیی خۆم بەوە نەدەمەوە کە خزمەتێکـــی ئەدەبو زمانم کردوە ـ دەڵێن : وتارێکـــی نووسیوە ! بەڵام ئایا ئەم وتارە چەند شەونخوونیو ، بەشوێن سەرچاوە گەڕانداو ، هـــاوردوبردی ویستووە ؟

● مامۆستا هەردەوێڵ لـــە وەڵامەکانیـــدا سوورە لەسەر ئەوە کە زاراوەی (ماچـــۆزوان) تایبەتی کاکەیی‌یەو رێزمانێکی تایبەتی هەیەو تـــا ئێستە ـ واتە تا سەدەی بیستەم ـ بە ئـــەدیبان نەناسێنراوەو ـ منیش .م،ع،ق ـ هیچی لـــێ نازانم !

بەڵێ ئەوەی کە بەراوردێك لە نێوان لەهجە ـ نەك زاراوە ، چونکـــە زاراوە مانـــای (مصطح) دەدات ـی کاکەییو گۆرانیدا بکرێـــت تا روون ببێتەوە کە (ماچۆ) تایبەتی کاکەیی‌یەو کەســـی دیکە مافی بەسەریەوە نی‌یـــە .. هەندێـــك لەسەردوانی دەوێتو بۆ دەرفەتێکـــی دیکـــەی هەڵدەگرین .

بەڵام بۆمان هەیە یەك دوو پرسیار بکەین :

ئەو رێزمانی زاراوەی (ماچـــۆزوان)ە لـــە کوێیەو ، کێ دایناوەو ، کەی چاپکراوە تا بچین فێری ببینو جارێکی دیکە بە هەڵەدا نەچین ؟

ئەگەر شتی وا تا ئێستا نەکراوەو منێـــك ، کە بە لای خۆمەوە تا ئێستە دوو ســـێ دیوانـــی شێوەی گۆرانیـــم بڵاوکردوەتەوەو ، شێوەی گۆرانیش دایکانەی لەهجەی کاکەییو لەهجەکانـــی دیکەیە .. (هیچ) لە شێوەی ماچۆزوان نەزانـــم ئەبێ خوێنەرانی دیکە چی بزانن ؟

ئایا جێگەی خۆی نەبوو مامۆستا هەردەوێڵ لە سەرەتای ئەو دیوانەوە ـ کە یەکەم دیوانـــی شێوەی ماچۆزوانە بەو شێوە بڵاوبکرێنەوە ـ شتێك لەو رێزمانە بۆ خوێنەر بنووسێو ، هیچ نەبـــێ هەندێ شتی بنەڕەتی سەر بەو رێزمانـــە ـ وەك خۆی دەڵێ ـ بە خوێنەری سەدەی بیستەم بڵێ ؟

● مامۆستا هەردەوێڵ لـــە وتارەکەیـــدا دەڵێ ، « بەڵام رەخنەگر بە هیچ جۆرێك مافـــی ئەوەی نی‌یە رەخنە بگرێ لە کاکی پسپۆڕ » نازانم مامۆستا هەردەوێڵ بۆ بەم شێوە داکۆکیی لـــە پسپۆڕ دەکات ؟ ئەم بەرائەتەی لەکوێـــوە بـــۆ پسپۆڕ هێناوە کە کەس نەتوانێ بڵێ : بـــەری چاوت بەکلەوەیە ؟ بە رای من ـ زۆر نووســـەرو خوێنەریش هاودەنگو هاوبیرمن ـ کـــە پسپۆڕ بەرپرسیاری سەرەکیی ئەو جۆرە کارانەیەو بـــێ سەرلەقاندنو باشەبۆکردنی ئەو کتێبە لـــە لایـــەن دەسگایەکی میری‌یەوە رێگەی چاپخانە ناگرێتـــە بەر . واتە کاتێ کتێبێك لە لایەن دەسگایەکـــی میری‌یەوە کەوتە بازاڕەوە بێگومان پسپۆڕێـــك باشەی بۆ کردوە ، جا ئەگەر ئەو کتێبە هەڵـــەو ناتەواویی تیا بوو ، یا ئەوەیە ئەو پسپۆڕە پێـــی نەزانیوە ، یان پێی‌زانیوەو چاوی لێ قووچاندوە . جا هەر لایەکیان بێ بۆ ئەبێ پسپۆڕ بەرپرســـیار نەبێ ؟

● زیاد لەوەیش کە مامۆستا هەردەوێـــڵ لـــە وەڵامەکانیدا وەك روونـــی دەکەینـــەوە ـ چاوبەستی کردوە گەلێ لایەنیشی هەر پشتگوێ خستوە وەك : ئێمە گوتوومانـــە : لە شـــیعری خلیل منەووەردا گەلێ بابەتی تەرجیع‌بەند هەیـــەو ژمارەی گەلێ لە لاپەڕەکانیشیانم نووسی ، کە لـــە دیوانەکەدا باسیان نەکراوەو جیانەکراونەوەو پێیان نەزانراوە .

هەروەها باسی ئەوەم کردوە کە خەلیل منەووەر زۆر بە تەنگ نەهێشتنی نەخوێندەواری‌یەوە بوە ، بەڵام لە دیوانەکەدا بەسەر ئەو باسەشدا تێپەڕیونو خۆیان لە قەرەی نەداوە .

هەروەها لایەنی موناسەبەی وتنی شیعرەکان کە بەڵگەی روونم بۆ هێناوتەنەوەو ... گـــەلێ شتی دیکەش کە کاك هەردەوێڵ خۆی لێکردوون بە توولبڕ .

● ئەو چەند جێگەیەیش کـــە وەڵامـــی داونەتەوە ، هەوڵی ئەوەی داوە وا خوێنەر حاڵیی بکات کە من بە ناڕەوا رەخنەم لێگرتـــوونو ، کارەکەی ئەوان رەخنە هەڵناگرێو زۆر رێكوپێکە ، بۆ ئەم مەبەستەیش لە عاستی راستیی وەهـــادا چاوی قووچاندوە کە هەرگیز توانای شاردنەوەیی نی‌یەو ، وەك بەری رۆژ بە بێژنگ‌گرتن وایە .

یەکێك لەو شوێنانەی من رەخنەم لـــێ گرتوون ئەوەیە کە ســـوودیان لە ژمارە (١٥)ی گۆڤاری کاروان وەرنەگرتوە کاك هەردەوێڵ لـــە وەڵامدا دەڵێت :

« وـ کاتێ گۆڤاری ناوبراو کەوتە نامەخانەکانی کوردی‌یەوە دیوانەکەی خەلیل منەووەر لە ژێـــر چاپدا بو زۆریشی نەمابوو کۆتایی بە چاپەکـــەی بێ ، ئەوەندەیشی نەخایاند کـــەوتە بازاڕەوە ... تاد ! ئەمانە ئەسەلمێنو لەوانەیە جێگایان بـــۆ بکرێتەوە تا دەگاتە سەر ئەوە کە دەڵێ :

« هەروەها کاکی نووسەر شتێکـــی تازەی ئەوتۆی نەنووسیوە کە پێویست بکا ئێمە لـــە دیوانەکەدا باسی بکەین »

ئەوانەی لە مەیدانی ساخکردنەوەو لێکۆڵینەوەدا کار دەکەن زۆر باش ئەزانن کاتی وا هەیـــە نووسەرێك چەند کتێبخانە دەگەڕێتو ، تەنانـــەت لە وڵاتانی دیکەوە نوسخەی مەبەستی کارەکـــەی خۆی چنگ دەخات ، کەچی تەنها جیاوازیی نێوان دوو سێ وشە یان شیعری دەست دەکەوێـــتو ، کاتێك ئەو کارە دەکات خۆی زۆر بە سەرکەوتـــوو دەزانێتو ، وا دادەنێت کە خزمەتێکی گـــەورەی کردوە . بەڵام مامۆستا هەردەوێڵ جیاوازیی‌یەکی زۆری نێوان دووپارچەی (١٥٠)بەیتی بە هیـــچ نەزانیوەو بە شتێکی ئەوتۆی دانەناوە کە پێویست بێ لە دیوانەکەدا باسی بکەن !

● هەر بەم شێوە کاك هەردەوێڵ لـــە وەلامەکانی دیکەیشدا ویستوویەتی خۆی لە رەخنە دەرباز بکات ، بۆ ئەم مەبەستەیش هاتوە هەندێکی بە قسەکەی من ـ کە جێگەی باســـ نی‌یـــە ـ گواستوەتەوەو بە ئارەزووی خۆی شتی لەســـەر نووسیوە ، لە کاتێکدا مەبەستەکەی من بە روونی لە شتێکی دیکەدا زەقو ئاشکرایە . وەك :

« مامۆستا دیسان دەڵێ : « لە پێشەکـــی دیوانەکەدا باسی دەسخەتی دەفتەری ژمـــارە دوو کراوە .... » تا دێتە ئەوەی دەڵێم : « یـــان خۆیان بە ئارەزوو خۆیان لـــە قەرەی نـــەداوە » ئەوەندە لە قسەکەی من دەگوێزێتەوەو لێـــرەوە دەست دەکا بە نووسینی قسەیەك کە من خـــۆم باسم کردوەو نکوولیم لێی نی‌یە ، بەڵام ئـــەوەی کە من مەبەستمەو جێگەی قسەیەو ئێستەیشـــ سوورم لەسەریو پێی لەسەر دادەگرم ئـــەوەیە کە لەوێدا نووسیومە :

«...لە کاتێکدا پێویست بوو بە وردیی ئەمە باس بکەنو ، باسی ئەمین ئاغای هەمەوەند بکەنو ، هۆی پەیوەندیی نێوانیان بدۆزنەوە ، بە تایبەتی کە ئەمان خەلیلیان بە (شاعیری چەوساوەکان) لـــە قەڵەم داوەو ، ئەویش بـــە شانو باڵـــی (ئاغا)دا هەڵداوە ، بەری هەستو بیرو رەنجی خۆیـــی پێشکەش دەکات .»

● یان کە دێتە سەر ئەوەی باسی پارچـــە شیعرەکەی هەجوی سلێمانی دەکا کە من گوتوومە بۆ ئەمە بڵاوکراوەتەوەو شیعرەکانی شێخ رەزا بـــۆ بڵاونەکراونەتەوە .. دەبیاتە ئەو قالبەوە کە مـــن پێم ناخۆشە قسە بە سلێمانی گوتراوەو ، دێـــت نموونەی دیکە دێنێتەوە کە ستایشی ســـلێمانی کردوە ! من بە هیچ جۆر ئەمەم مەبەست نی‌یەو روونو ئاشکرا نووسیومە : کە بیانووی هونەر بۆ شـــیعری هەجوی خەلیل منەووەر دۆزرایەوەو شیعرەکان بڵاوکرانەوە دەبوو شتێکی وایش بـــۆ شیعرەکانی شێخ‌رەزا بدۆزرایەتەوەو کۆتایی ئـــەم باسە بەم رستانە هێناوە :

«کەواتە دەبوو یان ئەمانەیش نەنووسرایەن ، یان ئەم بیانووی هونەرە بۆ شیعرەکانی شێخ رەزاو باسی ئافرەتانیش بهاتایەتە کایەوە ، ئەوسا کێشەکە لارەسەنگ نەدەبوو .»

مامۆستا هەردەوێڵ لەم وەڵامەیدا زۆر ناڕوا کە دێتەوە سەر قسەکەی من کاتێك دەڵێت :

«بژارکردنو قرتاندنی هەندێ وشەو خشتی داستانەکە کارێکی ناڕەواو زیان‌بەخشـــێکی گەورەیە ...» چونکە منیش هەر ئەمەم مەبەستەو دەڵێم : بۆ لە شیعرەکانی شێخ رەزادا بژارکردنو قرتاندن زیان‌بەخش نی‌یەو لێرەدا زیان‌بەخشە ؟

● لە رووی ئەوەیشەوە کە ئێمە رەخنەمـــان لە نووسینەوەو شێوەی رێزمانەکەیان گرتـــووەو نموونەی ئاڵۆزیم هێناوەتەوە ، مامۆستا هەردەوێڵ هاتوە بەم شێوە وەڵامی داوەتەوە :

«ئێمە دەڵێین کاك قەرەداغی هەقی‌یەتیو بـــۆ ئەمە لە رێزمانی گۆرانی‌دا بەکار دێ بەڵام لـــە شێوەی (ماچۆ)دا ئەم رێبازە هەرگیزاو هەرگیز پێ رەو ناکرێ ...»

منیش بە کاك هەردەوێڵ دەڵێم : ـمن پـــێ بزانم ـ تا ئێستە رێزمان بۆ لەهجەی گـــۆران نەنووسراوە کە بنچەی شێوەی (ماچۆ)یە وەك کاك هەردەوێڵ دەڵێو ، نووسینی ئێستەو کۆنیش زۆر جیاوازنو ، لە کۆندا واوی تێژو کـــراوە جیانەکراونەتەوەو ، شێوەی گفتوگۆی ئێستـــەو زمانی شیعرو ئەدەبی ماوەیەك لەمەوپێشـــیش جیاوازی‌یان زۆرەو ، کە لە شێوەی گۆرانیشدا ئەو رێبازە پەیڕەوی دەکرێ راست وایە لە لـــقو پۆپەکانیشیدا پەیڕەوی بکرێو گوتنـــی (هەرگیزاو هەرگیز !) بۆ رەوتی سەدەها ساڵی زمانێـــك تێڕامانێکی زۆری دەوێتو ، هەرگیزاو هەرگیز رەوا نی‌یە بێ بەڵگەی روون قسەی وا بکرێت .

● **بەستەزمان هەڵەی چاپ !**

وەك لـــە وتارەکەدا روونە لـــە بـــەر زۆری سەرنجەکان تەنها نموونەم هێنابوەوەو ، بۆ لایەنی راستکردنەوەیش چـــەنـــد نموونەیەکم هێنابوەوە . مامۆستا هەردەوێڵ لە ناو ئەو نموونانەدا تەنها بەیتێکی هەڵبژاردوەو ئەویشی خستۆتە ئەستۆی هەڵـــەی

بروانە ل ٧

Institut Kurde de Paris

کێ دبێت

ئەڤە نەکێماسی یە؟

پشکا دوویێ

بهجت محمد هروری

٦ – برادەر دبێژیت (ابوڕ) ئانکو «کوبراتـی» نەك (تەنگاتی)یە هەروەکو برادەری گوتی) بەحسێ من».

کەکێ هێژا..من نەگوتی‌یە بوڕ = تەنگ ، لێ من یا نقیسی (تەنك) ب(ك) نەك ب (گ) ، هیڤی‌دارم بوجارێن چارێو پێنجێژی بەرێ خو بدەیێ !! ئەڤە ژلایەکیڤە .. ژلایەکێ دیڤە (بوڕ) = تەنگ نەك (کوبراتی) هەروەك تە گوتی .. نەخاسمەیە بو تەنکیا ئاڤێ دڕوبارادا . هەر ڕویبارەکی (گەڕ)و (سیپەل)و (بوڕ) تێدا هەنە ، ئاڤ ل (بوڕ)ا تەنك دبیتو هێدی دچیت .. ئانکو مـــروف دشێت ب پیا لێ دەرباز ببیت ، ددەتە دچرکێن یـــان ناڤتەنگا مروڤیرا .

٧ – برادەر سامی دبێژیت (ئەم نەشێین بێژین «بیر» ئانکو «بیرا ئاڤێ» بەلکو نەکوردی‌یە ئەم بۆ خـــو بکەیە خوین وگوشت) .

برا .. توڤێ بەلکو شین نەبوویە ، تە چ ڕابەر هەیە کو (بیر) بەلکو نە کوردی بیت !. ب عەرەبی دبێـــژن (بئر) . دەمێ ئەم دبێژین (بیرائاڤێ) تە چەوان ئـــەڤ پەیڤە شروڤەکر کا کوردی‌یە یان نەء ! پاتو دێ چ بێژی ب کوردی ل شوینا (بیرا ئاڤێ)

٨ – دەمێ مە گوتی (تیژ) دوو ڕامانـــا ددەت :

أ – تیژیا فلفلێ (تام) .

ب – تیژی‌یا کێرێو خەنجەرێو دەرزیکێ .

هەلبەت مەڕەما من ژڤێ تیژی‌یێ سەرکێ وان نـــەك دەڤێ وان . یادەڤێ یا خوبایە (خوش) دبیـــت نـــەك (تیژ) دبیت .. مادەم تو وەسا تێگەهشتی کـــر مەڕەما من ژ (تیژی‌یا کێرێو خەنجەرێو دەرزیکێ) دەڤێ وانە .. پاکا دەڤێ دەرزیکێ !. بەلێ ئەز یێ لو ێ باوەرێ نەك ئەز بتنێ لێ هەمی خوینەوار باش تێ گەهەشتن کو مەڕەم ژێ سەرکێ وانە .

٩ – برادەر دبێژیت (جان = روح) بتنێ ئو خەلەتە ئەم بێژین جان = جوان ، ئو بڤێ چەندێ خو ب گوتنا ماموستا (صبری بوتانی) پشت گەرم دکەتو دبێژیت (جانـــا جانان = روح الارواح) نـــەك جوانا جوانان) . لێ پامن ژکەکێ خو دڤێت کـــو ئەوژی خودانێ خو بیتو نەك هەر گرتنا هاتـــە نڤێسین ل ڕوژنامەکێ بۆ خۆ بکەتـــە پشتگریو شەنگستا نڤێسینێن خو .. دا ئەم هەمی بـــەرێ خو بدەینە ڤان نمونان .

جانێ جانێ جانێ وەرە مەیدانـــێ
دلێ من پڕ خوەشدە بڤـــێ دیلانـــێ

ئەرێ لڤێرە ستران بێژ گازی دکەتە (جوان)ێ یان (روح) ێ !

یانژی ڤێ مالکا شاعرێ کوردێ نەمر مەلایـــێ جزیری :–

ب جانیا خو هـــەر وەك یوسڤی
ڕوژ سپێدی ژبـــەر وێ دخەسڤی
کێشابو ســـەر چاڤـــا کەڤـــی
مـــن تحـــت زلفیها النـــدی

دیسان جزیـــری دبێـــژیـــت :

کەنگی بەغچە بێتە ئاشدان ، کاتە دا (جان) دەربچن
سەیرو شەهیانا ببینیت ، دا بکەنیت مێڤـــان دل

یانژی :

قەلبو جەگەر من بوونە خوێـــن
لـــەورا کو ژێ تێـــن ئاڤو خوێـــن
ئەی (جـــان وەرە حالـــم ببین
دا (روح) ژقالـــب بێتـــە دەر

ئەرێ ئەڤ (جان)ە = (ڕوح) یان (جوان) !!

١٠ – برادەر سامی گەلەكو گەلەك ببەر تەنگی بەرێ خو بێ دایە زمانێ کوردی گەر بەرێ خو بدەتە فەرهەنگەکێ دێ چ بێژیت ! دبێژیت:«خال» عەرەبی‌یە چونکی بزمانێ عەرەبی دبێژنـــە برایێ دایێ (خال)». پا کورد دبێژنە کێ (خال) !! ئو چەوان نەکوردی‌یە ؟ ئو (خال = نیشان) دبێژیت ئەڤە ژی عەرەبی‌یـــە چونکی عەرەب دبێژنە نیشانێن سەر ڕوی‌یا (خال) . ئەگەر کەکێ سامی بڤی ڕەنگی بچیتێ دێ مە ژپەیڤان ڕویت کەت ! تە چ ڕابەرێن زانیاری هەنـــە کـــو (خال = برایێ دایێ) عەرەبی‌یە ئو بکوردی خەلەتە ؟ دیسان (خال = نیشان) تو چـــەوان دبێـــژی ئەڤەژی عەرەبی‌یە .. چونکی هەر دعەرەبی‌یێدا نینە .. بتنێ د(عامیە)دا هەیە .. ئەوژی گەلەك کێم .. .. ئو تشتەك زانایە کو (عامیە) یا عەرەبی نەیا ڕونەو پڕە ژپەیڤێن کوردیو تورکـــی . دێ لەموبـــســـل چاك زانی . بەلێ پەیڤا خال = نیشان پەیڤەکـــا خوسەرا کوردی‌یە .. ژهەبونا کوردا تائەڤـــــرو دشیعرو چیروكو گوتارادا هاتی‌یە نڤیسان .

١١– برادەر دبێژیت دروست نینـــە کـــو (گەنج ، تولاز ، خورت ، جەحێل ، لاو) هەمـــی ڕامانا (شاب) ددن . ئو دبێژیت هەکە هوبیت ئەڤە پەیڤا (لاو) پێنج ڕامانا ددەت نەك دووا .. بەلێ برادەری باش هزرا خو نەکرە کو ئەڤ هەر پێنـــج پەیڤە ب ڕامانەکێنە (ئێك ڕامان یا هەی) ئەڤجـــا (لاو) = هەر چوار پەیڤو دیسان = جوان . پاشی برادەر دبێژیت (لاو)لکیڤەو (جـــوان) لکیڤـــە ! (جوتیار کوڕەکێ لاوبو) ئانکو (جوان)بو ، کـــورد دبێژن (لاوینی گولەکە .. حەسیدی بەر ملەکـــە) یا ئەڤە نە مانا (جوان ، جوانی) ددەن !!

١٢ – برادەر من مەزن گونەهبـــار ددانین دەمێ من گوتی (هەیڤ) دوو ڕامانا ددەت (شـــهر – قمر) دبێژیت خەلەتە ئەم بێژیـــت (شهر = ٣٠روژ) = هەیڤ دڤێت ئەم بێژینێ (مەهـ)و نمونە بو ئینابە . برا .. دەمێ زمانێ بەك گرتـــــی دهێتە گوڕێو بهێتە بکار ئینان جوانە . لێ ئەڤە کورد هەین تا ئەڤڕوکە دبێژن هەردووکـــا (هەیڤ) ئەڤجار ژبەر چ ئەز کەفتیمە دخەلەتیەکا مـــزندا ؟

١٣ – برادەر دبێژیت (پیر) ئێك ڕامان هەیـــە ئەوژی بو (نێر) وەکە (پیرەمێر) ئو بو مێ (پیرەژن) هەمی = شیخ . لێ برادەری یا ژبیرکری دەمێ مروڤ گازی دابکا (دابێ یان بابێ) دکەت دبێژیتێ (داپیر) یانژی (پیر) ێ (پیرا من گەلەکا بێچارە بوی) ما ئەڤە نە = جدە . ئەڤجا پیر دوو ڕامان هەنـــە (شیخ و جدە) .

١٤ – ژ بلی ڤان پەیڤان کو گوتین نە کوردینە لدویماهی‌یێ دبێژیت : برادەری هندەك قەســـێن عەرەبی بکار ئینانە ژوان قەسا (جەحێل) .. نزانم چەوان هو نڤێسیو چەوان پەیڤا جەحێل کرە عەرەبی .. وەکە ئەز دبینم جەحێل ژ (کەعێل) هاتـــی‌یـــە .. ژنەکا ل سەرخوو گەنجو زیرەك ، کورد بێژن . ژنەکا کەعێل .. ئەڤجا کەعێل خوبابو کو گەنجیو خورتیو .. ئو بدرێژی‌یا بکارئینانێ ئەڤ پەیڤە یا هاتی‌یـــە گهوڕینو یا بویە جەحێل .. لێ نزا کـــا چـــەوان عەرەبی‌یە ! .

هەروەك مە خویا کریو دێ دووبارە کەین .. زمانێ کوردی زمانەکێ ڕەسەنە .. ڕاستە زمانـــێن جیران کار بێ تێ کری لێ بەروڤاژی زمانـــێ کوردیژی گەلەك کار بێ دوان زماناندا کریو نوکەژی زمانێ عەرەبیو فارسیو کوردیو پڕی پەیڤێن کوردیە .. برادەرێ مە سامی وەسان بێ تێ گەهشتی کو هەر پەیڤا عەرەبا بکار ئینا ئەو عەرەبی‌یە !! لێ زمانـــێ کوردی سەرچاوا گەلەك پەیڤێن ڤان زمانایە بو نمونە .. عەرەب دبێژن (قەلەم) و هەر ئەڤ پەیڤە یا بکارئینای لێ ئەز دبێژم کوردی‌یە چونکی ژ (کەلەم)هاتی‌یە .. بو جارێن ئێکێ دەمێ نڤێسین هاتی‌یە گوڕێ ب (کەلەم)ا (پارچەکا داری) دنڤێسی لسەر تەڤنێ ئەڤجا بدرێژی‌یا زەمانی یا هاتی‌یە گهوڕینو یا بویە (قەلەم) .. یان پەیڤا (پرتەقال) نەعەرەبی‌یە لـــێ (کوردی‌یە) بەلێ عەرەب بکاردئینن، ژ (پر = تژی) + تەقال = طبقات پێکهاتی‌یە (گەلەك تەبەق) ، یان (خیار) ژ (خوێ + یار) ئانکو بێ ناهێتە خارن ، یارێ خوێ یە ئو گەلەك پەیڤێن دی .

مە هیڤی‌یە زمانەکێ ئێك گرتنی بهێتە گوڕێو چارەسەریا ڤان هەمی دەردا بکەتو ببیتە کانیکا ئاڤا مە هەمی‌یا .. چونکێ هندی زمان دڤی ڕەنگیدا بیت دێ هەرێ شێلیای‌بیت .. ئو هیڤیدارین ئەڤ لایەنە نەهێتە ژبیرکرن .. ئانکو زمانێ کوردی زمانەکـــێ ڕەسەنەو کار دزمانێن دیدا کری‌یە . هیڤی‌یا سەرکەفتنێ بو هێژا سامی دخازمو بلا هیڤی‌یا مە هەمی‌یا سەرکەفتنیو ژینو تەناهی بیت .

بۆ سەرەکی فەرماندە

شیعری حمەصالح عزیز لادیی ...

باوکی بەرێزو سەرداری وولات
بەهۆی تۆوە گەل گەیشت بەئاوات
خاوەن رەورەوەی مێژوی ئەم خاکەی
هەمیشە خەریک کرداری چاکەی
لەداوی دوژمن گەلت دەرهێنا
هێناتە ریزی گەلانی دنیا
داوی دوژمن هەمووت کرد پوچەل
تۆ حوکمی گەلت هێنایە دەست گەل
تامیمی نەوتت جێگای دیارە

دڵی دوژمنان بۆی برینداره
هەندێ پیاو هاتن پیاوی اسرائیل
ئەیانویست خاکو ولات بکەن دیل
ئەمو نۆکەرانەی پیاوی اسرائیل
نەیان ئەزانی وا ئەبن زەلیل
ئەم گەلە خاوەن باوکی وەك تۆبێ
ئەبێ دوژمنان گشت رەنجە رۆبێ

ڤیانا راست

دەمێ ئەم هزرێت خۆ دستران‌و لاڤژێت کوردەواری دکەین بۆمە بەرچاڤ دبت ڤیانەکا پاقژ ڤیانەکا راست‌و درست بێ حیلەو بێ خیانەتکاری .

وئەڤ چەندە بۆمە روهن‌و ئاشکەرا دبیت ژگەلەك لاڤژەو ستران نەخاسمە سترانا خەج‌و سیامەند ... دەمێ هەردووکان ئێك‌و دوو ڤیاین وخەجێ پسمامێت خۆو برایێت خۆ هێلان ول ئەهدو سۆزێت خۆ ڤەنەبی .. وخۆ لکەل سیامەند دا رەڤان ... وچۆن ودەمێ گەهشتن سەر چیایێ سیپانێ خەلات لهنداڤ بەحرا وانێ لوەلاتێ غەربیی‌یا .. پشتی ماندی‌بونەکا گەلەك .. سیامەندی سەرێ خۆ دانا سەر رانێ خەجێ داکو بێهنەکێ بنڤیت .

دوان دەلیڤاندا رەڤدەکا کویڤی‌یا دوێرێ‌رە بۆری .. دەما خەجێ کویڤی دیتین بیرا مالبابێ لخەجێ دا دجهدا روندکەك ژچاڤا کەت سەر ئالەکا سیامەندی .. سیامەند دجهدا ژخەو رابۆ وگۆتە خەجێ .. دیارە تویا پەشیمانی ..

خەجزێ سویند خوار کو تشتێ وەسا نینە .. ل رەڤدا کویڤی‌یا لبیرا من ئینا چەوا من ڤیاناتە دانا سەر هەمی تشتا ..

سیامەند تئەنگ ددەستێ خۆ نا وهێدی هێدی ددیڤدا چۆ وهەتا دیتی‌و تئەنگ لێ راستکر بەردا ئێك ژوان ودجهدا کویڤی ئێخست‌و چۆ هنداڤی وکێرکا خوە دەرێخست‌و دانا سەر ستۆی داکو سەر ژێ کەت.. حەرامێ کویڤی وەتوڤ خۆ ڤەهەژاند .. جهدا سیامەند دلاتێدا هاڤێت هەتا کەتیە دنیڤا لاتەکێدا لسەر تاکێ بەنۆکێ ..

دەمێ خەجێ گول دەنگێ تفەنگێ بۆی .. کەیفا وێ هات‌و هێدی ددیڤدا چۆ .. لێ وێ سیامەند نەدیت‌و بدەنگەکێ بلند گازی سیامەندی کر .. دەنگێ سیامەند ژدویرڤە هات ... دەمێ خەجۆ گەهشتی‌یە سەر لێڤا کەڤری دبت کو سیامەند بێ مای لسەر بنەکا بەنۆکی . هندی خەجزێ بەرێ خۆ دکرێ دیت چو رێ نینن .. رابی وەریسێت حەفت گوندا ئینان وپێکڤە گرێدان‌و هەر نەگەهشتێ .. ئینا رابۆ وهەر دووانزدە کەزیێت خۆ برین وپێکڤەدان‌و هەر نەگەهشتێ .. دەمێ خەجێ زانی ئێدی سیامەند خلاص نابیت ژنیڤا لاتێ .. هەردوو پێت خۆ کرنە جۆت‌و گۆتی سیامەند ئەڤە ئەزا بۆتە هاتم بویکە .. وهەردوو پێکڤە کەتن دبەحرا وانێدا ..رەحما خودێ لسەر هەردووا بیت .. وبلا ڤیان هەر وەکو ڤیانا وان بت .. ژیان پێکڤە .. ومرن پێکڤە ..

● ایوب دەرباز ●

چنگی حەزێلك

شەوگارێکەو ،
دڵم خەم خواردووی ژانێکە ..!
زەردە خەنەی ،
ئەم ئازارەی تیا بباریێ ..!
ئەی کۆچەکەی بێ سەرو شوێن ..؟!
مەرۆو هەواری تەنیایت
جێ مەهێڵە ..!
بەرەو کامە پرچی خۆرو
ماچی تیشکی بەیانیانی
نیگای گەرم‌و
حەزێکی نوێی ئەبەدیمان
دێنی‌و دەبەیت ..
چونکە ، چەمی سیروانی شین
کەنار ئەگرێ ..!
لە پاییزی گەلا وەریوو خەزاندا ،
زریان دێنی‌و
سیمای شادی
خەونەکانمان ئەتۆرێنێ ..!

نازدارەکەی چەمی سیروان
تۆ نازانی ..؟!
کەشکۆلەکەی بیرەوەری‌و
یادەکانم ،
کۆلێ عەشق‌و
چنگێ حەزی
برینەکانمی تێدایە ..!
ئەمە مەیل‌و عەشقە ساتە
یا خەرمانی ،
سەرماو کڕێوەو زریانە ..؟!
دەکچێ بێڕیی ..
هەیرۆ بێڕیی ..
عەشقی نیگای چاوەکانتم ..!
وەك شەم بە دەوریا دەسورێم ..
کوانێ پرچت ..؟!
پەنجەکانمی تیا نووقم‌بێ‌و
تەنیا ساتێ ،
لەسەر سنگی نەرم‌و نۆڵت
خەوی غەریبی بشکێنم ..!
ئەی گوڵاڵەی نێو دارستان
ئەوەن ئێمشەو ،
بۆت گریام‌و فرمێسکم ڕشت ..
دەریای ئەسرینم دروستکرد
ئەوەن ئێمشەو ،
زامەکانی خەمی غەریبی چاوانم
تیمار نەکرد ..!

شیعری : بورهان هەژار

با چاوبەست ـ پاشماوە

چاپ ! ئەو هەڵەی چاپە بەستەزمانەی کە بە صەدانی لە کتێبەکەیاندا هەیەو ، ئەوان خۆیان بە خاوەنی تاکە یەکێکیشیان نەکردوەو بە دێڕێکیش باسیان نەکردوە ! بۆیە رەوا نی‌یە ئێستە خۆیان بکەن بە خاوەنی‌و هەڵەی خۆیان بکەن بە هەڵەی ئەو .

لەمەیش سەرنجڕاکێشتر ئەوەیە ئەو تاکە شیعرە لە پارچەیەك وەرگیراوە کە گەلێ جنێوی تفت‌و تالی تێدایەو خەست‌و خۆل (جاف)ان دەشواتەوەو ، لەگەڵ رێبازی ئەمانیشدا ـ بە پێچەوانەی شیعرەکانی شێخ رەزاوە ـ گونجاوە ! ئەمە بە هەرحال من ئەو تاکە شیعرەم وەك دیوانەکەی مەرێ ئەوان نووسیوە :

شەربەت شەکەر مێژ مانگای زەرد

مەنۆشان جافان وێنەی «بەرق» سەرد

ل : ١٣٥

بەلام مامۆستا هەردەوێل تازە بیری لەم جنێوە تفت‌و بەتینە کردوەتەوە بۆیە هاتوە بێ ئەوەی گوێ بە ئەمانەتی عیلمی بدات لە باتی جافان چەند خاڵێکی لە نێوان دوو کەوانەدا حەشار داوە .

● لە دوایی ئەم چەند روونکردنەوەوە دەڵێم: نووسەر ، هەر نووسەرێك ، لە پێش هەموو شتێکدا دەبێ لەگەڵ خۆیدا راستگۆ بێت ، دوای ئەوە هەرچیش بە راست‌و دروست نەزانێ نەیخاتە پێش‌چاوی نووسەرو خوێنەران ، چونکە چی دەنووسرێت لە سەر خاوەنی دەبێ بە ماڵ‌و ، دوایی ناتوانێ نکوولی لێ بکات‌و ، نووسراوەکەی ئاوێنەی بالاڕوانی نواندنی بیرو هەست‌و تواناو شەخصیەتی‌تی . ئەمرۆ بێ یا سبەی نووسەری بێ‌لایەن لە رووی ئەو ئاوێنەوە سەیری دەکەنەوەو دەینرخێنن‌و بڕیاری خۆیان لە عاستیدا دەدەن‌و (وردەکاری) و (چاوبەست)ی ئەمرۆیش لەو کاتەدا سوودنابەخشن. لەبەر ئەمە پێویستە هەموو بە مەبەستی خزمەت بنووسین‌و ، سنگمان بۆ هەموو رەخنەو راستکردنەوەیەك فراوان بێ ، هەوڵی ئەوە بدەین لە داهاتووماندا سوودیان لێ‌وەربگرین .

لە بەریەك رانانی "چۆڕاوگە" و...

● عبدالقادر عزیز سعید ●

خوێنەران مافی ئەوەیان هەیە رای خۆیان لە بارەی بەرهەمی شاعیرو ونووسەرانەوە دەربڕن بێ‌گومان هەربەرهەمێکی ئەدەبی ، ڕاو بۆچونی خودی نوسەرەکە دەردەبڕێ .

کاتێك خوێنەر بەرهەمێك دەخوێنیتەوە لە خۆی دەپرسێ داخۆ تا چ ڕادەیەك لەو بەرهەمە گەیشتوە نوسەرەکەی چ دەڵێت ؟ هەروەها خوێنەر بۆی هەیە ئەو بەرهەمە لەگەڵ بەرهەمی پێشوتری نوسەرەکە ، یاخود لەگەڵ بەرهەمی نوسەرانی کەدا بەراورد بکات بۆ ئەوە بزانێت تا چ ڕادەیە ،پێشکەوتنی بەخۆبەوە دیوەو ، بەرهەمەکە لە خزمەت سەردەمەکەی‌دابەو ، چ ، دەدات بەدەستەوە ؟.یان تا چ ڕادەیەك نوسەرانی کە ، کاریان کردۆتە سەر ؟ ئایە ؟ ئەو کار تێکردنە ، بۆتە هۆی ئەوەی ، وێنەی خودی نوسەرەکە ، بەتەڵخی لەبەر هەمەکەیدا بینرێت ، بان‌نا ؟.

بێ‌گومان ، محسن ئاوارە یەکێکە لەو شاعیرانەی ، لە دوای سالانی (١٩٧٥)وە ، شیعر بەشێوەیەکی بەردەوام بلاو دەکاتەوە . (ئەوەندی من ئاگادارم) .

تاکوئێستا دوکۆمەلە شیعری ، چاپکراوی هەیە . (شەوارە) لە سالی ١٩٧٨ چاپکراوە. (چۆڕاوگە لە سالی ١٩٨٤) . زنجیرە (٣)ی پرۆژەی ١٠٠ کتێبی کوردیە . لەو ماوەیەدا کەوتە بازاڕەوە.

دوای خوێندنەوەی چۆڕاگە چەند جارێك . دەستم کرد ، بە بەراوردکردنی ، لەگەڵ شەوارەدا. وە شیعری چەند شاعیرێکی کەو ئەو سەرنجانەم ، لا دروست بوون . هیوادارم جێی خۆیان ، بگرن‌و بەجێی بن .

● بابزانین ئاوارە لە چۆڕاوگەدا ، چیمان دەداتێ ، چۆن گوزەر ، بەلای خواست‌و ئازارەکانی مرۆڤی چەوساوە دەکات ؟

ئەوەتا لە مەرگێکی پیرۆزدا دەڵێت :

کرێکارێ
لەسەر ترۆپکی دار تەلێ
زەرگەتەی کارەبا چزوی لێ‌گیرکردو
پێوەی‌دا
کە بەر بۆوە
وەکو شوشە عەتر شکا . (لاپەڕە ـ١١ـی‌چۆڕاوگە)

کەچی ئاوارە لە شەوارەدا لە شیعری (هەژان)، بەو شێرەیە ، لەگەڵ هەژاراندا دێتە قسە . دەڵێت :

هەژارەکان ...
ئەو نانەی بووە ئاوێزە
لەکوێ‌دایە ؟
تا بیهێنم
لە شەوی لەدایك بوونی برسیەکانا
دایگیرسێنم ...؟! (لاپەڕە ـ٥ـی شەوارە)

لەو دوو کۆپلە شیعرەی سەرەوەدا . ئاوارە هاتوە ، دوو وێنەمان دەداتێ ، کە هەریەکەیان ، تەعبیر لە سەختی ژیانی مرۆڤی چەوساوە دەکەن .

بەلام یەکەمیان بە ئەنجامێکی تراژیدیانە . دوەمیشیان دەیەوی بوونی خۆی بسەلمێنی . لە پێناو مەسەلەیەکی پیرۆزدا .

ئەگەر بێتو بەراوردێك ، لە نێوان ئەو دوو پارچە شیعرەدا بکەبن . ئەگەرچی یەکەمیان پێنج سال پێش شیعری (هەژان) نووسراوەتەوە لە یەکەمیان تەنها وێنەیەکی تراژیدیانەی گرتووەو هیچی‌تر . کەچی لە دوەمیاندا ئامادەیە دەست بخاتە ، قوڕگی شێرەوە .

بۆ سەندنی پاروە نانێ بۆ هەژاران . تاکو لە شەوی لەدایك بوونی ، برسیەکانا ئاهەنگی تێرو تەسەلی پێ سازبکەن .

● ئاوارە دێت ، لە گرانەتای شەڕان ، بەر شێوەیە باسی خۆشەویستەکەیمان بۆ دەکات .دەڵێت:

هێندەم خۆشویستی
هێندەم خۆشویستی
بەقەد پاندانێ بچوك بوبتەوە
لەناو گیرفانی چەپی سەر دڵە ئاگرینەکەما
خۆت دۆزیەوە . (لاپەڕە ـ١٢ـ چۆڕاوگە)

ئاوارە دوای ئەوەی کە خۆشەویستەکەی ، ئەوەندە بچوك کردۆتەوە ، کە لە نەمانی نزیك دەکاتەوە ،هەر لە هەمان شیعرداو لەکۆپلەکەی دوای ئەو دێت ، خۆشەویستەکەی ، هێندە گەورە نیشان دەداو ، دەڵێت :

تۆ ئەو هەتاوەی
لە ڕۆژ هەلاتی ناخمدا هەڵدێت‌و ئاوا نابی
تۆ ئەو ئانیلکە خەم ڕەوێنەی هەردەم هەڵدە
قولێت‌و
تەواو نابی . (لاپەڕە ـ١٣ـ چۆڕاوگە)

● دیاری کردنی ، کاری گەری شیعری شاعیرێك بۆ سەر شاعیرێکی تر هیچ لەپلەو پایەی ئەو شاعیرە کەم ناکاتەوە .

شیعری چەند شاعیرێکی کە..!

هەروەکو ئاوارە خۆی لە شیعری «مەرگێکی پیرۆزدا». ئاماژەی بۆکردوە . بەلام ، لە چۆڕاوگەدا . چەند شیعرێکی دی‌هەن . کە ئاوارە ئاماژی بۆ نەکردوە . وەکو ، (تەناف‌و ئەڤینێکی گەورەتر) ، کاری گەریەتی [ئەگەر ئەمجارە بێمەوە]ی عەبدوللا پەشێوی ، پێوەیە . کاتێ خوێنەر شیعری تەناف ، دەخوێنێتەوە وێنەیەکی تەلخی ئاوارەی تێدا بەدی دەکات . چونکە بە ئاسانی ، کارتێکردنی (ئەگەرەکە)ی پەشێوی پێوە دەبینرێت .

ئەوەتا ئاوارە دێت باسی یادگارەکانی سەردەمی مندالی خویمان بۆ دەکات . دەڵێت :ـ

هۆ دایە ... هۆ دایە
لە بیرتە هێشتا مندال بووم
بە تەڵە دەزوێ

شەنگە سێوێکت بە تەنافی حەوشەکەمان دەکرد منیش لە ژێریەوە ، هەڵکوت هەڵکوتم بوو .

خۆم هەندە هاوێشت
دەستەکانم لێ گیر نەدەبوو
ئـای دایـە ،
ئیمڕو لەکوێ‌و دوێنێ لەکوێ
گەر دەزانی لە شوێنی ئەم سێوە

چ جوانێ دڵمی فڕاندوە . (لاپەڕە ـ ١٧ چۆڕاوگە) . پەشێویش لە گیرانەوەی یادگارەکانی سەردەمی‌مندالیدا دەڵێت :

ئەی دایە گیان
لە یادمە کە مندال بووم
ئەشقی تامی تفتی‌و تاڵ بووم
گڵم دەخوارد
قوڕم دەجوو
تۆش زللەیەکت لێ دەدام
هەمووت پێ تووڕ دەدام
ئێستا گەورەم‌و منال نیم ...(تادوای)
(لاپەڕە ـ٧٨ـ شەونی‌یە ـ پەشێو)

● گۆرکی دەڵێت : [فۆلکلۆ کەرەسەیەکی خاوی مەزن‌و کان‌و سەرچاوەیە بۆ نوسەران‌و شاعیران . ئەگەر بەباشی لە ڕابردوو بگەین بەرهەمی ئەمرۆمان ڕەنگین دەبێ .] کەواتە ، مافی هەموو نوسەرو شاعیرێکە ، بەرهەمی خۆی ، بەبابەتی فۆلکلۆری ڕەنگین‌کا بەلام بەمەرجێ ئاماژەی بکات کەچی ئاوارە لە شیعری (خالۆی پینەدۆزدا) بەهیچ کلۆجێك ، دەست نیشانی نەکردوە ، کە بیری ئەو کۆپلەیە لە فۆلکلۆرەوە وەرگیراوە .یاخود بیخستبایە نێو کەوانەوە . هەروەکو باوە .

بۆ بەراودکردنی شیعرەکان تەماشای ئەو دیوانە شیعرانە کراوە .

١ ـ زریان ئەنوەر قادر . لەچاپکراوەکانی کۆڕ (١٩٧٨) .
٢ ـ گەردەلولی سپی . لەتیف هەلمەت لە چاپکراوەکانی کۆڕ سالی ١٩٧٨ .
٣ ـ شەو نی‌یە خەونتان پێوەنەبینم . عەبدوللا پەشێو . سالی ١٩٨٠ .
٤ ـ شەوارە محسن‌ئاوارە . سالی ١٩٧٨ .

دوولبەرو.. رۆژ..

هەوار ـ دهۆکی

سپێدێ دەرکەت دلبەر و رۆژ
بو ئەڤینا وێ ئەز بووم نوژ
بو بەژنا وێ ئەزم دلسۆژ
من نەزانی ئەز کەتمە دوژ
ئاخ بۆ دلبەرا دێم مەهوەش
راکر سەر چاڤا پرچا رەش
هەلات رووبەکێ گەلەك گەش
دل ژ من بر ئەو چاڤێن رەش
گاڤا ژ من را دبوریت دولبەر
تەخمین دکەم رۆژە نە دولبەر
مەست کرم وێ نێرگزا زەر
تو کیڤە چووی نارینا من
نەمان چ هزرو بیرێت من
پەروانم تۆ شە مالا من
لدویف تە د بەزم روناهیا من
راکە هیزارا شەرمینێ
وەك رۆژێ ئەی نازەنینێ
ژینێ خۆشکە ب گرنژینێ
دابژین پێکڤە شرینێ .

Institut Kurde de Paris

کۆچپێکردنی « فەلاشەکان » هۆو ... ئامانجەکانی

لەم دوایەدا تاوانێکـی‌نوێتر ئاشکرا بوو بۆ چەسپاندنی داگیرکردنی زایۆنی بـۆ فەلەستینی داگیرکراو، لـەڕێگەی زیادبوونی ژمـارەی‌نشتەجێیەکان لەوێدا. ئـەم کردەوەیـەش ناوی ئینـسراپرۆسێسی «موسی» کـــەبەگوێرەی ئەمە سیازدە هەزار جوولەکـەی ئەسیوبیـا

«فەلاشەکان» دەستەی دووەم دەگوێزرێتەوە بـۆ خاکـی داگیرکراو، بەمەهانەی ئەوەی برسیەتـی ناوچەکانی ئەفریقیای گرتۆتەوە ئەمانەش پاشماوەی ئەو بیست هەزار کەسەن کە لە نێوان‌سالـی ١٩٧٩و١٩٨١دا گوێزرانەوە.

ئەمەش شمعون بێرس سەرەك وەزیرانی زایۆنـی ئاشکرای کرد . هەروەهـا دەنگوباسەکانی ڕژێمـی ئەسیوبیا ئەوەی دووپـات کردەوەکە لەگەل ڕژێمـی زایۆنی پەیوەندی دەکات لـە پێناوی تەواوکردنی کاروباری بەڕێ خستنی «فەلاشەکـان» لەجیاتی کۆمەلە چەکێکـی زایۆنی بۆ ئەسیوبیا .

لەم تاوانەدا زۆرلایەنـی دەولەتان بە نهێنی‌و ئاشکـرا بەشداریان کردوە .

هەندێ لەو لایەنانە ئاگا-داری خۆیان ئاشکراکرد بـۆ ئەم کردەوەیە. هەندێ تریان ڕۆلی خۆیان دووپات کردەوە.

جان گۆل جێگری سەرەك وەزیرانی بەلجیکا ڕۆلێکـی کاریگـەری هــەبـوو لــەم کـردەوەیــەدا کــە بەشێکـی گـەورەی هێلی ئاسمانی بەلجیکا بــە شێوەیەکـی نهێنی پـێی-هەلساوە بۆ ڕاپەڕاندنی هەر-وەکو لە برۆکسل ئاشکراکرا.

ئەم کـردەوە رامیاریـە ترسناکەش لەسالی ١٩٧٧دا دەستـی پێکراوە لەگـەل وەرگرتنی سەرۆکـایەتی وەزیرانی زایۆنیەوە لـەلایەن بیگنەوە، بەئاشکرا بەلێنـی‌دا بۆ ڕێکخستنی گواستنەوەی (فەلاشەکان) بۆ خاکی داگیر-کراو .

لەو مـاوەیەدا بیگـن پێشنیاری کرد بۆ سەرەکـی ڕژێمی ئەسیو بیا مەنگیستو هیلی مریام، کە«ئیسرائیـل» کەرەسەی یەدەگ‌و مووشەکی ئاسمان بە ئاسمان‌و نارنجۆکی هێشوەی‌و ئێزگـەی ڕادار بداتە ئەسیوبیا و شارەزایانی سەربازی سەرپەرشتی بکەن ، لە بری ڕێگـادان بــە کۆچکردنی فەلاشەکان بـۆ خاکـی داگیـرکـراو .

مەنگیستو ئەوریکەوتنـەی پەسەندکرد بەمـەرجێـك نهێنی بێت ، بـەم جـۆرە پرۆسێسی (موسی) ئەنجام-دار بەلام ئەوەندەی پێ‌نەچوو ئەم کردەوەیە ئاشکرا کەوتە بەردەم بەهۆی ئەو قسەیەی لەزمانی وەزیـر دەرەوەی ئەو ساکەی زایۆنی مۆشـی-دایان دەرچوو کە لە سالـی ١٩٧٨ ئاشکرای کرد بە بوونی ڕێکەوتنێکی نهێنی لە نێـوان « ئیسرائیل » و ئەسیوبیـادا بەخشینی چەك بەرژێمـی ئەسیوبیا لە جیاتی ڕێگادان بە کوچکردنی فەلاشەکـان بـۆ « ئیسرائیل » .

پاش نیوەراوەستانێکـی کۆچکردنی فەلاشەکان کەسێ سالی خایاند ، ئیسـرائیل ئەم مەسەلەیەی برسیەتـی بەهەل زانی‌وداوای کرد لـە وولاتـە یەکگـرتـووەکانی ئەمریکا و دەولەتـەکـانی ئەمریکا و دەولەتەکانـی ڕۆژئاوا بۆ دەست‌وبردکرن بۆ تەواوکردنی پرۆسێـسـی «موس» وگواستنـەوەی ڕاستەوخۆی فەلاشەکان نەك لەرێگای لەسەر خۆ بەرێـوە دەچوو کاتـی بەرێکردنـی وەجبەی یەکەم .

بەوشێوەیە ڕژێمـی ئەسیوبیا ڕەزامەندی خـۆی ئاشکراکرد بـۆ بەرێکردنی وەجبەی یەکەمی فەلاشـەکان لە سەرەتای تشرینی دووەمی رابـووردودا بەشێوەیێکی نهێنی دەستی پێکـرد پاش پێکهێنانی پردێکی ئاسمانی لە نێـوان ناوچەی گونـداری ئەسیوبیا وتل‌ابیب .

کۆچکردنی فەلاشەکان هۆو ئامانجەکانی :-

جـوەوە فەلاشـەکان سەبارەت بـە «ئیسرائیل» چەند هۆزێکی سەرەتایـی بوون چەپەیوەندیەکیان بـە ڕەگەزی جوەوە نەبووە بەلام نهێنی ئەم بایەخە لە پـڕتاوە چییە ؟

یەکەم :- ئیسرائیل هەولی ئەوەی دا وێنەی نابووتـی خـۆی بسڕێتـەوە بەرامبـەر جیهالـی وبەرزبوونەوەی نارەزایـی درندایەتی زایۆنی بەتایبەتـی پاش قەسابخانەکانی صبراو شاتیلا .. بەم کردەوە هەلسا لــە ژێر ڕووپۆشێکی مرۆڤایەتی بەهـۆی برسیە-تیـەوەو ڕۆژنامەگـەری ڕۆژ ئاوایش ڕەواجی دا بــەم کردەوەیە .

دووەم :- هەولدانە بـۆ جوان‌کردنی وێنەی زایۆنیزم کـە کۆمەلـە دەولەتیەکان ریسوایان کـرد وبەشیوەیەك لە شیوەکانی ڕەگـــەز پەرستیان دا لە قەلەم .

سێیەم :- بەهەل زانینی ئەم کردەوەیە بو درێژ کردنی چەند پردێك لەگەل وولاتانی ئەفریقا پاش ئـەو دابڕانەی تووشی قەوارەی زایۆنی بوو لە لایەن وولاتانی ئەفریقاوە.

چوارەم :- دروستکردنی جێگاکانی نشتەجێی لە ڕۆخی ڕۆژئاواو کەرتی غـەزەی داگیرکراوە ئـەو پرسیارەی ئێستاکە دەکرێ ، چـۆن قەوارەی زایۆنی ڕووبەرووی ئەم بارگرانیە تازەیە دەبێتەوە کە دەبێتە سەربارێ بارگرانیە ئابووری‌و کۆمەلایەتیەکانی .. وەلامەکەش بێگومان بە هۆی ئــەو یارمەتی‌دانەی ئەمپریالیستو زایۆنیزمـی جیهانیە ، بەلگەش بۆ ئـەوە ئــەو هەلمەتە ڕاگەیاندنەی ڕۆژئاوا داوەدەکات بـــۆ کۆکردنەوەی یارمەتی بـــۆ جووە فەلاشەکان .

ئێران لە ناوەوە

■ فؤاد حسین ■

لە نێوان ئێزگەی تاران‌و گشت دەزگـاکانی ڕاگـەیاندنداو هـەموو هۆیـەکـانی پڕۆپاگەندەو خومەینی‌دا تەنگوچەلەمەو گیرمەکێشەیەکی کۆن ، هـەیـە ، چارەسـەرناکرێت‌و زۆر دژوارە .. کورتیەکـەی ئەوەیە هـەرگیز ڕۆژێك لـە ڕۆژان خومەینی ڕەزامەندی خۆی دەربارەی ئەم دەزگایانە دەرنەبڕیووە .. هەمیشە قسەی خراپیان ئاراستە دەکات‌و زۆر جار تاوانباریان بـە کـەم تەرخەمی‌و تەمەلی‌و نەزان‌و کورت‌بینی دەکات .. بەلکو جارێکان وتووە : ڕێکاری ڕاگـەیاندنمان لــە خـوارەوەی سـفرە ..!!

لــە دوا چاوپێکەوتنێکیدا لەگـەل محمد رەفسەنجانی کە لێپرسراوی ئێزگەو تەلـەفزیۆنە ، تاوانباریان کردووە بە گەوج‌و نەفام داویەتە قەلەم‌و بەتوڕە هەلسـاو‌و بـە دەنگی‌نزم لەگـەل خویدا وەرتەورتی بوو‌و جنێوی بە هەموویان داوە ... !

دەبێ ئەوەش بزانین ڕەفسـەنجانیی بچوك خۆی بەتەنها لێپرسـراوی ئەم دەزگایانە نی‌یە ، بەلکو چەند لیژنەیەك هەیە بەشداریی دەکات ، لـەوانـە لیژنەی ئەنجومەنی « شورا » کە چاودێری ئێزگەو تەلەفزیۆن دەکات .

بەلێ راستە نەزان‌و نەفام‌و گەوج بەسـەر ئێزگەو تەلەفزیۆن‌و دەزگـاکـانی تری ڕاگەیاندن زال‌بوون ، بەلام ئەم دیاردەیە لە گشـت دام‌و دەزگاکانی دەولەتدا ڕەچـاو دەکـرێت ، بـەلام گێچەلەکە لێرەدا نی‌یە ، بەلـکو لـەوەدایـە ئەم دام‌ودەزگایانە نازانن خومەینی حەزی لە چی‌یەو ڕقی لە چی !! نازانن ئارەزووەکانی خومەینی چیـن .. ! بگرە خومەینی خۆیشی نازانێت چی‌ی دەوێ .. !! ئا لە سایەی حالەتێکی ئاوادا خومەینی هەمیشـە بە توڕەیی دەمێنێتەوەو کارکەرانیش هـەر بە نەفام‌و نەزان دەدرێنـە قەلـەم‌و جنێویان بۆ ڕەوانـە دەکرێت .. ! ئێزگەی تاران تەنها هەوالەکانی ڕژێم بلاودەکاتەوە ! ووتارو پێشـنیارو ڤیستڤالەکانی مەلاکان بلاودەکاتەوە !!

دوا بە دوای ئەمەش ستایش‌و باسی کوشتن‌و تازیەی پاسدارانی خومەینی دەکات کە لە بەرەکانی جەنگدا بەدەست سوپای قارەمانی عیراق کوژراون .. ئێزگەی تاران هیچ پەیوەندیەکی لەگـەل گۆرانی‌و مۆسیقاو ئەوانەی لـە لایـەنی خومـەینی‌یـەوە قەدەغەکراون نەماوە .. !!

ڤیروسیاش بۆ میللەتانی ئێران .. !!

ئەورووپا

بۆ دەردێکە و ... چاری چیە ... !؟

ئابووریی نەخۆشی ئەورووپا لە سالی ١٩٨٤دا بەتوندی کەوتە لێژبوونەوە . وا چاوەڕوان ئەکرێ لە سالی ١٩٨٥یشدا بۆ بنەوەتری تێکڕای هـەژاری لێژبێتەوە . ئەو قسانەی ئەوسا لەبــارەی « ئەورووپا »ی ئابووری‌یەوە ئەکران ، ئیستا گۆڕاون بە قسە لەبارەی «دەردە ئەورووپا»وە .

هەندێکەس لایان‌وایە باری ئابووریی ئەورووپا زیاتر بارێکی دەروونی‌یە ، ئەوەش ئەوەتە کە نەخۆش هەر بیر لەو نیشانانەی ئەو نەخۆشی‌یە بکاتەوە کـە لێی‌ئەترسێ ، تا سەرەنجام وای‌لێ‌دێ بەڕاسـتی نەخۆش‌بکەوێ . ئەو پرسیارەش کە ئەمڕۆ ئەورووپا-یی‌یەکان ئەیپرسن ئەوەتە : ئاخۆ دەردە ئابووری‌یەکانی ئەورووپا راستەقینەن یان خەیالین‌و ، ئەگەر ڕاستن، بە چ‌سیاسەتێکی پیشەسازی ئەتوانرێ چاربکرێن ؟

ڕاستەوتی‌وایان تاقی‌کردووەتەوە سیاسەتوانان سەرۆك دەولەتەکان گەلـــێ تاقی‌کردووەتەوە شایانی ئەوە بـــن ئەم نەخۆشە ماندوو ببووژێنێتەوە ، هەر لــــە ئامۆژگاری‌یەوە بگرە کە گرانبارەکانی ئەنجومەنەکانی لێکدانەوەو گەشەپێکردنەوە بیگرە ، تا ئەگاتە دەرەتان پێدانـی چالاکی کومپانیا بە تەبەفرە ـ ڕەگەزدکان . بەلام هیچ‌کـام لــەم تەقەلایانە دەردە سەرەکی‌یەکەی ئەورووپای چارنەکرد کە بریتی‌یە لەوە ئیستاش هەر بەرەو لاوازی‌و نەخۆشی مل‌ئەنێ .

گیروگرفتەکە لەوەدایە کە دەردەکەی ئەورووپا دەردێکی شاراوەیە ، چونکە ئاسان نی‌یە یەکێ لە ئێمە ئەوە بە بیری خۆیا بهێنێ کەوا ئەورووپای خـاوەن تەئسیری تاڕادەیەکی شارستانی‌یانە ، لە بارو دۆخی تەپینێکی توندو بەپەلەدا بژی .. چونکە ئەوەتــە بێشکەی دووهەزار سالەی شارستانەیتی نوێـی ڕوژاوا خەریکی پاشەکشەیە لە بەردەم شارستانەیتی وادا کە تازە هاتوونەتە دنیاوەو تا سەدەی ڕابووردوو لە بێشەو دارستانێکی کەس پێ‌تێ‌نەناو زیاتر نەبوون. لە سەرەتای سەدەی بیستاویەکدا کە دانیشتووانـی جیهان ئەگەنــە (٦) ملیار کەس ـ ئیسـتا (٦ر٤) ملیارن ـ ، دانیشتووانی تەنهاولاتێکی وەك برازیل‌و ئەندەنوسیا بەتەنها لە دانیشتووانی هەموو ئورووپا زۆرتر ئەبن . بەلام هەر ئەم ئورووپایە ، چارەکـــە سەدەیەك لەمەوبەر ١٥٪ی دانیشتوانی جیهانی تێدا ئەژیا ، کەچی لەم دوا چارەکەی ئەم سەدەیەدا ژمارەی دانیشتوانی گەیشتووەتە ٥٪و بەلکو کەمتریش .

سەبارەت بە ژمارەی دانیشتووان ، ئەورووپا-یی‌یەکان نە هیچیان پێ ئەکرێ‌و بە هیچیش هەسـە بیکەن . بەهەرحال دلی خۆیان بەوە خۆش ئەکـەن کەوا گوایە ئەوەی گرنگە ، جـۆری دانیشتووەکانە نەك ژمارەیان ، بەلام ئەوەی ئەمڕۆ باوە ، ئەوەتـە ئەو دەوری پێشـەنگی‌یەی ئەورووپا لە سەرەتای ئـەم سەدەیەدا بینی لە کولتوورو تەکنولۆژیدا ،ئەوەی بۆ مسۆگەر ناکا کە تەئسیری مادیی هەر بەردەوام بێ.

لە سەرەتای سالەکانی حەفتادا ، دە ولاتەکەی بازاڕی تێکەلی ئەورووپا هێشتا چەردەیەك خۆش-گوزەرانی‌یان هەبوو ، بەلام ئەمڕۆ ئــەوە بەتەواوی گۆڕاوە .

ئەمڕۆ ئەندامانی ئەم بازاڕە هەرچەند لەنــاو خۆیاندا لەگەل یەکدی لەجاران جۆرترو گونجاوترن، بەلام لەجارانیش هەژارترن . لە سەرەتای سالەکانی حەفتادا بەروبوومی تێکڕای ئەورووپا ئەگەیشـــتە ئاستی بەروبوومی تێکڕای ئەمەریکاو ، دوو قاتـی دوازمارەی بەرهەمی دە ولاتــی سەرەکی حەوزی دەریای ئارام بوو بــە ولاتە سەرمایەدارەکانی وەك ژاپۆن‌و هۆنگ‌کۆنگ‌و کۆریای باشوورو تایوانیشەوە، بــەلام ئەمڕۆ دبمەنەکە بەتەواوی بەجۆرێکی‌کەیە ، ئابووریی ولاتانی حەوزی دەریای ئارام ئەوەنـــدە چووەتە پێشەوە گەیشتووەتە ئاستی دووسێ‌یەکی تێکڕای بەرهەمی ولاتانی بازاڕی ئەورووپا با ٩٢٪ی ئابووریی ئەمڕۆی ئەمەریکا .

وەنەبێ ئەم سەرکەوتنەی ولاتانی حەوزی دەریای ئارام لە زۆریی دانیشتوانیانەوە بێ ، بەلکو لــــە بەروبوومی پیشەسازی‌یان‌دایە . لــــە سالەکانی حەفتادا ئاسیایی‌یەکانی وەك ژاپۆن کــە کەوتبوونە بەربەرەکانێ کردنی ئورووپاو ئەمریکا ، توانی‌یــان تێکڕای بەروبوومیان ٢٨٪ زیاد بکەن ، کەچی تێکڕای بەروبوومی پێشەسازیی ئەمەریکا لەوماوەیەدا لــە ١٢٪و هیی ئورووپا لە ٧٪ زیادی نەکرد .

ئەمڕۆکەس لـــە ئورووپاو ئەمریکادا پێویستی بەوە نی‌یە ئەوە بهێنێتەوە یادی خۆی کە ژاپـۆن گەشەیەکی چەند زۆری کردووە لە ڕێگای بەستنی زیادکردنی بەرهەمەوە بە گەشەپێدانی جۆرەوە . لە سالانی حەفتادا بەرهەمی هەر کرێکارێك تێکرا ١٤٥٪ زیادی کردووە کەچی بەرهەمی هەر کرێکارێك لــە ئەمریکا تێکرا ٢٠٪ زیادی کردووە .

کەچی لە ئەورووپا پێشکەوتنی چەند بڕێکـی پیشەسازی شارەشانی زیادبوونی بێکاری بووە . ئەنجامەکەشی پیاوی لێ ئەتۆقێ ، ئەوەتە تێکڕای بێکاری گەیوەتە ١١٪و لەوانەشە تەنانەت لە بەرهەمە ئابووری‌یە بەرزەکانیشا ئەمڕادەیە هەروا بمێنێتەوە ، ئەمەش مەترسیی ئەوەی بەدەمەوەیە هەمـــوو پرۆژەکان سیاسەتێکی ئابووریی نوێ بگرنەبەر ، کە ئەوەش ئابووری ئەخاتە ناو بازنەیەکی بەسـامی بێ‌بازاڕی‌و زۆربوونی بێکاران .

بەلای زۆر لە ئەورووپایی‌یەکانەوە «سیاسەتی ئابووری» لەوە زیاتر ناگەیەنێ کــە لــە بەردەم دوو هەلبژاردنا بوەستن : یا بێکاری ، یا نوێ‌کردنەوەی پیشەسازی . ئەیزانن کــە کەمتەرخەمیی بازاڕی تێکەلی ئەورووپا لە تازەکردنەوەی پیشەسازی لــە ئارەزووبازی‌یەکی بازەی ئەوتۆ بەولاوە نی‌یە کــە دەستی بەسەردا ناگیرێ .

بەلام ئەورووپا ، لە هەمان‌کاتیشدا ، دلنیا نی‌یە لەوە کە لەوانەیە هەرێگای جۆرە ڕاپەڕینێکـــی پیشەسازی‌یەوە دەست بەسەر تەپینی کۆمەلایەتی‌و گەردەلوولی سیاسیدا بگیرێ ، کــە ئەو ڕاپەڕینەش لەخۆیدا ئەوە ئەگەیەنێ کە لە هەر سێ هەلێکی کار دەس لە یەکێکیان هەلگیرێ .

بەلام سەرسامیی ئەورووپایی‌یەکان لەبــارەی ئەوچارەوە کە بتوانن بیدۆزنەوە بـۆ پیشەسازی‌یە تاڕادەیەك پاشکەوتوو و ناشایستەکەیان ، تەنهــا ڕوویەکی دراوەکەیە . ئەو ڕووەکەی‌تری ئەوەیە چۆن هانی پەیدابوونی وردە پرۆژەی‌تری پیشەسازی بدەن کە تاقە هیوای ئەورووپایە بۆ گەشەپێدان‌و چارکردنی گیروگرفتی بێکاری .

تەپینی بەردەوامی پیشەسازیی لەکۆنەوە ماوە ، لە ڕێگای پەیمانێکی هاورکاریی نێوان دەولەتانـــی بازاڕی تێکەلەوە چار ئەکرێ ، پەیمانێکی‌وا کە هەموویان پێی ببن بە هاوبەش لە بار گرتنە سەرشاندا ، بەلام گومانی تیا نی‌یە ئەمەش بەتەنها بەس نی‌یە ، بەلکـو پێویستە شۆڕشێك لــە چوارچێوەی پیشەسازیی گشتیی ئەورووپادا بەرپا بکرێ ، شۆڕشـــێکی‌وا تەرازووی هێزی ئێستا بگۆڕی کــە لەسەر بـارو دۆخێکی دەردەدار سەقامگیر بووە .

لـــە ڕۆژنامەی
(ئینتێرناشنال هێرالد تریبیۆن)ەوە

هاوکاری لە نێوان هاووڵاتیان و لێپرسراواندا

بەرچاو خستنی گیرگرفتی هاووڵاتیان لە بەردەم لێپرسراوانی کاروباری کۆمەڵایەتی ناوچەی کوردستان

جێبەجێکردنی چەندان پێشنیاری « هاوکاری »و دانانی چەند لێژنەیەك بۆ بەسەرکردنەوەی ئە گیروگرفتانە

تەرخانکردنی پارەیەکی زۆر لە داموو دەزگایەکی خزمەتگوزاریو بەدەنگەوە هاتنی داخوازی « هاوکاری » لەو بارەیەوە...

داموو دەزگاکانی ئەمینداریتی گشتیی کاروباری کۆمەڵایەتی لەناوچەی کوردستاندا ، پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە ژیانی کۆمەڵانی خەڵکەوە هەیە ، بەتایبەتی دەزگاکانی خزمەتگوزاریو نەخۆشخانەکان کە رۆژ نیە ، هاووڵاتیان ، رووی تێنەکەن .. رۆژجار دەربارەی نەخۆشخانەکانو گەلێك لایەنی خزمەتگوزاری کە پەیوەندی تەواوی بە ژیانیانەوە هەیە شت دەبیستین ، یان خۆمان لە کاتی سەردانی تایبەتیو ئیشوکاری رۆژنامەنووسییدا ئەو دیمەنە تاڵانە دەبینین ..

لە چوارچێوەی خزمەتی گشتییداو بۆ دەستنیشان کردنی ئەو دیاردانەو ئاسۆی چارەسەرکردنیان ، بەیانیەکی زوو چووینە ئەمینداریتی گشتیی کاروباری کۆمەڵایەتی ..

بەڕێز « بهجت جاف » لە نێوان دەیان ئیشوکاری رۆژانەتەکە ، لە گەڵەکاندا دانیشتو گوێی بۆ گرتین ... لە ووردو درشتی ئەو پێشەوەش بەر لە هەموو پرسیارێ ، خۆی ووتی :

ئەمینداریتییەکە هەرچەندە بلێی لقەکانی زۆرەو بەڕاستەوخۆیی پەیوەندی بە خەڵکەوە هەیەو سەراپای دەزگاکانی لە خزمەتی باری ژیانی خەڵك دایە .. بۆیە ئەرکی قورسەو بە هەرچی توانایەك بێ رەنگە نەتوانین ئەو هەموو خواستە بهێنینە دی .. بەڵام گرنیگ ئەوەیە کە ئێمە کار بکەینو هەوڵی ڕامالینی ئەو گیروگرفتانە بدەینو لە پێشەوەش سوپاس بۆ دەست پێشخەریەکەتان کە دیسان لەو ڕوانگەرە دێت کە قازانجی گشتیە .

● **ماموستا گیان ، پێش هەموو شتێ با لە عیادە گەلیەکانەوە دەست پێبکەین .. بەبەڵگەوە دەڵێم کە ئەو مەڵبەندە تەندروستییانە لە هەولێردا بە ئەرکی خۆیان هەڵناستن .. لە پسپۆری نەخۆشیدا مەڵبەندی وا هەیە کە حەوت وکتۆری پسپۆری تێدایە بە « میلاك » .. کەچی نۆی بەیانی دەچیتە ئەوێو ناکە دوکتۆرێکی پسپۆری تێدانیە .. هاووڵاتی بچێتە کوێ ؟!**

جێداری بەڕێز : چەند رۆژێ لەمەوبەر کە ئەوەمان بیست خۆمان چوونیە ئەوێ .. مەسەلەکە بەو رادەیە نیە وەکو خەڵك باسی ئەکاو گەلێك لەوانە لەوێبوون .. بەڵام دڵنیابە دیاردەکە شتێك نیە چارەسەر نەکرێت .. لێرەوش ، ئەتوانت هاوکاری زیاترمان لەگەڵدابکەنو « پەیوەندی کرد بە لێپرسراوی ئەو مەڵبەندانەوە » بۆ بنبڕکردنی ئەو کێشەیە ..

هاوکاری : هەولێر فراوان بووەو ئێستا نزیکەی سی دەرمانخانەی تێدایە .. کەچی ئێشگری شەو ، یەك تاقە دەرمانخانەیە ، کەچی ئەویش دوای سعات هەشتی شەو دای دەخاتو کارەکە جێدێڵێ ... ئایا هاووڵاتی لەو حاڵەتەدا ئەبێ چیکبات ؟

جێداری بەڕێز : ئەمەیان زۆر ڕاستە .. بەڵام نەتا بەیەك هەیە بەناوی « نەتەبەی دەرمانخانەکان » کە تایبەتە بە ڕێكخستنی کاروباری ئەو دەرمانخانانەوە .. هیوادارین کە خۆشتان پەیوەندی بەو نەقابەوە بکەن بۆ بەجێهێنانی داخوازییەکە ...

هاوکاری : هەندێ لەبرا برین پێچەکان هەروەکو لە ژمارەیەکی « هاوکاری »دا نووسیبوومان ، بەبێ قوڵەتی پزیشکی ، دوکانی تایبەتی دەکەنەوەو خەڵك دەخەنە ئەو مەترسیەوە ، بەتایبەتی لە گەڕەتە میللییەکان .. ؟.

جێداری بەڕێز : ئەمەیان دیاردەیەکی کوشندەیە ... وەکو دیاردەیەکی نارەوا باسمان لێوەکرد ، لەوەش پیرۆزتر ئەوەیە کە دەستنیشانی ئەو شوێنیانەمان بۆ بکەیت ، بۆئەوەی ئێمەش بە دەوری خۆمان داوا لە دەزگای پەیوەندیدار بکەین بۆ لەناوبردنی ئەم دیاردەیە ..

هاوکاری : لەبەشی « طوارئ » کە بەشێکی زۆر زیندووی نەخۆشخانەیە ، گەلێك جار کارەبا دەکوژێتەوە ، بەلای منەوە زۆر قورسە ئەگەر حاڵەتێکی ترسناك بێتە ئەوێ ..

جێداری بەڕێز : بۆ ئەم مەبەستە کارەبای تایبەتی هەیە کە لەوکاتەدا بەکەڵك دێ .. بەڵام دڵخۆش ئەبین کاتێ دیاردەیەك لەو بەشەدا دەبینن و ئاگادارمان بکەنەوە ..

هاوکاری : لە بەشی لە دایكبوون « ولادة »دا شەوێکیان چوومە ئەوێ یەكتاقە خوشکی سستەرو دوکتۆرێکی پیاو لەوێبوو .. ئایا ئەو دووکەسە ئەتوانێ ئەو هەموو کاروبارە ڕاپەڕێنێ ؟!

جێداری بەڕێز : بێگومان کەمە .. بەڵام ئێمە لە هەقیقەتدا ئاگاداری ئەو مەسەلەیە نەبووین ... چونکە ئەمە پەیوەندی بە نەخۆشخانەو شێوەی ڕێك خستنی خۆیەوەهەیە ..

هاوکاری : لە چاوەدێری کردنی منداڵاندا ، پێویست زۆریان دەوێ ، لەوانەش پەنجەرەی شکاو ، سەرماوسۆڵە ، « ئەمەش راپۆرتێکە بە تەواوی پێویستیو گیروگرفتیان » .

جێداری بەڕێز : پێش چەند هەفتەیەك کە ئاگادارتان کردیتەوە لەم بارەوە .. ئێمە ناردمانە شوێن بەڕێوبەرەکەیان .. لە ئەنجامی گفتوگۆیەکی درێژ ، گەیشتینە ئەو ڕاستییە کە ئێوە دەربارەی پێویستی ئەو دەزگایە ڕاستگۆبوون ، لە بەر ئەوە بڕیارماندا بە زیادکردنی پارەو مانگانەو شوێنی گونجاو بۆ ئەو منداڵانە .. هەروەها بەڵێن ئەدەین کە ئەمساڵ وەبە شێوەیەکی تایبەتی لە گیروگرفتی ئەوان بکۆڵینەوە وەچەی دووا رۆژن ..

هاوکاری : هەروەکو باسی لایەنە سلبیەکانمان کرد ، دەبێ دەست نیشانی لایەنێکی ڕووناکی ئەم ئەمینداریتییە بکەین کە بریتییە لە بەڕێوەبەرایەتی بە ساڵاچوان .. !؟

جێداری بەڕێز : چوویتە ئەوێ ؟

هاوکاری : چووینە ئەوێو ئەو هەموو هەنگاوە پیرۆزەمان بینی .. کە چۆن ئەم بەڕێوەبەرە دڵسۆزە ، دەزگاکەی کردۆتە خێزانێکی نموونەییو هەموو نیشانەیەکی وەفاداری ئەم مامۆستایە پێوە دیارە بەرامبەر بە ئەرکی کۆمەڵایەتی خۆی ..

جێداری بەڕێز : تا ئێستا چەندان سوپاسنامە دراوە بەم دەزگایە ...هەروەها حەڵاتی تایبەتی .. بە سەرکردنەوەی ئێوەش شایانی سوپاسە ..

●● گەلێك تێبینیو پێشنیاری تایبەتیمان خستە بەردەم بەڕێز جێداری ئەمینداریتی کاروباری کۆمەڵایەتی .. لە کاتێکا کە سەرمان هەڵبڕی دەزم تەواو بووو لە خستنماو بەروولێکسی گەشەوە کە نیشانەی دڵسۆزی ئەنواند .. پێی ووتین .. لە بیرتان نەچێ کە بەرەخنەو پێشنیاری خەڵك لە چوارچێوەی ویژدانو ڕاستگۆییدا ، ڕەگەبنە زۆر ڕاستی ...

لێرەو لەوێ

کەی ئەم شەقامە ... ئەبێت بەشەقام ؟!

هەندێجار خەڵکی بیر لەشتی سەیرو داهێنانی نوێ ئەکەنەوەو ، خۆمان بەخۆمان ئەڵێین ئەرێ ئێمە بۆ وا ! ئەوان بۆ وا ؟! زۆرجاریش هەریەکی لەئێمە خۆی ناگۆرێتەوە بەسەدی وەکو ئەوانو لەباسێكو دوانو سیاندا ، داوای کەرەسە ئەکا تائەویش وەك مرۆڤ ، لەو داهێنانەی ئەوان چاکتر پێشکەش بکا ... یان هەریەکی لەئێمە لە ئاستی خۆیەوە گلەیی لەیەکێکی تر ئەکا ، گوایە لەفلانە کاردا کەم تەرخەمی کردوە ، یان بەرژەوەندی خۆی خستۆتە پێش بەرژەوەندی گشتییەوە ،ئەنەبوو وابێ ! خۆشی دووچاری هەمان نەخۆشی ئەبێت ، بەبێ ئەوەی خۆی چاككات ، ئەڵێت بەمن چاك نابێت منیش وەکو ئەو ... کاتێ تەماشائەکەین ئەگەر هاتوو سەرجەمی بیرەکانمان کۆکردەوەوە ، لەیەکتریمان دەرکردن سفریشمان بەدەستەوە نامێنێتەوە ..ئیتر سفر کاتێ نرخی هەبێت یان نرخی نەبێت ؟ بەڵام کاکی برا:

هەندێکار هەیە ، نەپێویستی بەداهێنانە ،نەبیر کردنەوەشی ئەوێت ، تەنها بەکارهێنانی دەسەڵاتە ؟ خوانەخواستە ناڵێم دەسەڵاتێ خەڵکی سەرگەردانبکا .... بەتایبەتی خاوەنی ئەو عەرەبانانەی ناو شەقامە گشتیەکەی هەڵەبجەیان ئەنیوە ، هەر بەخۆتان ئەڵێم ، هەڵەبجە چەند شەقامی تێدایە ! باشە ئەگەر عەرەبانەکانتان لەشوێنێکی تایبەتدا بێت ، شارەوانی بۆ تانی تەرخانکات ... شتنافرۆشن ـ کەسنایەتە ئەو شوێنە شتتان لێبکڕێت، کاکە گیان نەواش بیرکەنەوە، نەواش ! شەقامی گشتی وانابێ ...

ڕوو بەڕوو

ئەمینداریتی کشتوکاڵ ... تۆراوە !

وا بۆ چەند ژمارەیەك دەچێتو لەم گۆشەیەوە، وەبۆ بەرچاو خستنی ڕووی ڕاستی، دەربارەی چەند هەڵەیەکی تەلەفزیۆن نووسیبوومان .. لەوانە تاقە ڕستەیەك کە لەدەمی سەرۆکی جوتیارانی هەولێر دەرچووەو ووتوویەتی: «گەلێك سوپاسی تەلەفزیۆنی تەئمیم!! دەکەین» دوای ئەوە بەچەند ڕۆژێك.. ئەمینداریتی گشتی کشتوکاڵ ، بەلاپەرەیەکی دووروو درێژ وەڵامی داوەتەوە کە مۆرکی تووڕەیی پێوە دیارە ، وەك بڵێی هەمووشتێ هەڵە بکات تەنیا بەرنامەکە نەبێ.. ئەوەتانێ ووتوویە ...«ڕستەی وا نەووتراوەو شتی وا ڕووی نەداوە.. !» وەك بڵێی ئێمە هەر لە خۆمانەوە ئەوەمان ووتبێ...

خاوەنی مەسەلەکە خنۆی دەڵێ: «مەلاش لە قورئانی غەرەتان دەکا !» لە هەمووی سەیرتر وێنەی وەڵامەکە بوو کە بۆ چەندان داموو دەزگا نێررابوو، وەك بڵێی گوناهێکمان کردبێ.. بۆ ڕاستیش تۆماری بەرنامەکە ماوە..

سەیرتریش ئەوەیە، کاتێ لێپرسراوی بەرنامەکە دانی بەوەداناو ووتی: «ئێ . وایە. بەڵام کابرا نەخوێندەوارە..!» کەوابێ برایان.. ئێوە بۆچی تووڕەن.. چی ڕوویداوە .. بۆ چی زیزن لە خۆرا؟!

● شێرزاد... ●

سەربەستی بیرو ڕا

دوو ساڵە .. دوو ساڵی ڕەبەقە !
دوو ساڵی ڕەبەقە بە ناواتین تۆماری کەین .
دوو ساڵی ڕەبەقە پرۆڤەدەکەین .
دوو ساڵی ڕەبەقە هاتوچۆ دەکەین .
دوو ساڵی ڕەبەقە مامەخەمەی هونەرین .

گەر پلیکەکانی بارەگای کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی کورد لە هەولێر زاری هەبوا .. لام وایە بە دەنگ دەهات گەر لاپەڕەکانی زنجیرەی تەلەفزیۆنی کەوەکانی قەرەچوغ زاری هەبوا «ئەگەر چی زاری هەیە» لام وایە بۆ ئەم کێشە بە دەنگ دەهات . دوو ساڵە سەدای تۆمار کردنی ئەم زنجیرەیە بۆ تەلەفزیۆن ناوچەی ئۆتۆنۆمی داگرتوە ، بگەرە هەموو ئەوانەی ڕۆژنامە دەخوێننەوە لە عیراق و لە دەرەوەی عیراق جگە لە ڕۆژنامەی هاوکاری چەندان جار ئەم هەواڵەی ڕاگەیاند بە هۆی هونەرمەندان یان خامەڕەنگینەکان .. کەچی تا ئێستا بێ هیواین بێ باوەڕین لە تۆمارکردنی .. لەگەڵ ئەوەدا خوا هەڵناگرێ ئەمینداریەتی ڕۆشنبیریو لاوان هەر زوو زوو لاپەڕەکانی مۆر کرد ، هەر حەوت ئەلقەی مۆر کرد ... خوا هەڵناگرێ دەزگای گشتی ئیستگەو تەلەفزیۆن حەواڵە بەر گەواڵەی کرد .. خوا هەڵناگرێ کاربەدەستانی تەلەفزیۆنی تەئمیمیش زۆریان قسەکرد ، گەر بهاتبا لەو بێتەو بەردە ئۆتۆمبێلەکەی سەرۆکی کۆمەڵو «ڕینۆ١١»

طلعت سامان زاریان هەبا ئەوانیش قسەیان دەکرد .. لەو بینەو بەردە بەرهەمەکە هەر ڕۆژەی ئوتێکی لێ دەبێتەوە .. جارێ دەزگای ئیستکەو تەلەفزیۆن حەوالە بەرگەوالەی تەلەفزیۆنی تەئمیمی دەکا . جارێ بەرهەمەکە پێویستی بە میزانیە هەیە .. جارێ تۆمار کردنی چوارده کاتژمێر لە دەرەوە زۆرە دەبێ ٣٠٪ دیمەنەکان لە دەرەوەبن. جارێ دەقەکە بەشێوەی هەولێر نووسراوە ! خۆزگە بە دەنگ دەهات .. جارێ چاوەڕوان بن نووسراوتان ئاراستە دەکەین .. کەچی لەگەڵ هەر جارو بارێدا ، بڕۆن پرۆڤە بکەن ! ، ئیشی خۆتان بکەن !.. ئەوەندەی مانگ کامیرا دێ ! خۆزگە کامیرا دەهات ، ئاڵۆزی کێشە کەش ئەوەبە بەرێوەبەری بەرهەم بەرێوەبەری تەلەفزیۆنی تەئمیم خۆیەتی .. ئومێدەوارین بەرێوەبەری بەرهەمو کاربەدەستان لە ماندوو بوونمان دەکەیشتن .. خۆزگە سەد خۆزگەش کامیرا دەهات زنجیرەکەمان تۆمار دەکرد .

محسن محمد حمد

وەڵامێك لە ئەمانەتی گشتی کاروباری کشتوکاڵو چاککردنی کشتوکاڵەوە

دەربارەی ئەوەی لە گۆشەی روو بە رووی ژمارە ٧٦٧ هاوکاریدا بڵاوکرابودوە ئەم وەڵامەمان لە ئەمانەتی گشتی کاروباری کشتوکاڵو چاککردنی کشتوکاڵەوە پێگەیشتووە دەقەکەی بڵاو دەکەینەوە:

بۆ ڕۆژنامەی هاوکاری بەڕێز سڵاوتان لێ بێت

دەمانەوێت دەربارەی ئەوەی ڕۆژنامە بەڕێزەکەتان لە ژمارە ٧٦٧ی ١٣ـ١٢ـ١٩٨٤دا لە لاپەرەی حەوت بڵاوی کردبوووەوە ئەم ڕوونکردنەوەیە بدەین لە وتارەکەدا ڕەخنەیەك دەربارەی هەڵەی ئوسلوبی زمانەوانی نووسراوە کە لە کاتی چاوکەوتندا بە بەڕێز سەرەکی یەکیتی ناوخۆیی، کۆمەڵە هەرەوەزیە جوتیاریەکاندا لە پارێزگای هەولێر کرا بوو والاف لێ دەدات کە چاوپێکەوتنە کە لە بەرنامەی کشتوکاڵی تەلەفزیونی تامیم کراوە ، لێرەدا دەپرسین ڕەخنە گرکام بەرنامەی مەبەستە ، ئێمە لە لای خۆمانەوە سەیری ئارشیفی تایبەتی بەرنامەکەمان کرد هیچ ئەسەرێکی ئەوەمان نەدی ڕەخنەگر مەبەستیەتی، چاکتر وا بوو ڕەخنەگرەکە مەعلوماتی ڕاستی بدایە بەر لە بڵاو کردنەوەی لە ڕۆژنامەدا وەك ڕۆژی بڵاو بوونەوەیو ئەو لایەنە چاوپێکەوتنەکەی کردوە بەر لەوەی لە خۆیەوە ڕەخنە لە ئێمە بگرێت ، لە دوایدا هیوای سەرکەوتن بۆ ڕۆژنامەکەتان دەخوازین لە خزمەتی عیراقی ئازیزماندا و قەڵەمی شەرەفمەندو سەربەستو ڕێزمان هەیە .

ئەمینداری گشتی
د. حمید محمد سعید

هاوکاری :

سوپاسی بەڕێز ئەمینداری گشتی دەکەین بەرامبەر بایەخی بە مەسەلەکەو بە دەنگەوە هاتنی .

تەمەنێکی گەورەو پیشەیەکی لێهاتوو

وەستا محمد صالح قادر لە ساڵی ١٩٢٢ لە بناری چیا سەر کەشەکانی ئەوێتە دا چاوی بە ژیان هەڵهێناوە و لە خێزانێکی خاوەن پیشەدا گەورە بوە .

هەر لە تەمەنی ١٥ ساڵیەوە چوەتە لای باوکی بۆ ماوەی ساڵێك فێری ئەم کارە « کڵاش دروست کردن » بووە . وە توانیویە ، لە نێو هاوەڵەکانی ئەو سەردەمەی دا [وەستا ... لێمان] حاجی احمد ، ... کەرەم ، وەستا ... رەحیم] بە باشی ئەم ... ەی بە ئەنجام بدات .

بڕوانە ل ١١

ئیبراهیم هەورامانی
ـ هەڵەبجە ـ

سوپاس بۆ ئەم هەنگاوەش

سەبارەت بەو بەرباری ... رنجەی ڕۆژنامەکەمان لە ژمارە (٧٦٩)دا سەبارەت ... خەی چاودێری کردنی منداڵانی هەولێر بڵاومان کردوە ، بەڕێز ئەمینداری گشتی کاروباری کۆمەڵایەتی بە نووسراوی ٦٨ لە ١٣ـ١ـ١٩٨٥دا بڕیاری پێكهێنانی لیژنەیەکی لێپرسینەوەی داوە بۆ ڕنجدان لەو مەسەلەیەی ڕاگەیەنراوەو دوایشی ئەنجامەکەیمان پێ ڕادەگەیەنێ.

سوپاسو ڕێز بۆ ئەم هەنگاوە بە هاوکاری هەموو دڵدان گیرو گرفتەکانمان بۆ وەدی گشتی چارەسەر دەکا .

بەدەنگەوە هاتنێکی دڵسۆزانە

بەرامبەر بە باسکردنی کێشەی کەمی باش دابەش نەکردنی هێلکە لە سلیمانیو لە قەزای چەمچەماڵ کە لە ئەنجومەنی یاسادانانی ئۆتۆنۆمی ناوچەی کوردستانو ئەوەی لەسەر هەمان مەسەلەلە گۆشەی « قسەی خۆمان بێ »ی هاوکاری ژمارە ٧٦٨دا بڵاو کرابووەوە ، بەڕێز ئەمینداری گشتی کاروباری کشتوکاڵو چاککردنی کشتوکاڵ بە نووسراوی ژمارە ٨٠١٨ لە ٣١ـ١٢ـ١٩٨٤دا بە پەلەداوای لە هەموو دەزگا کشتوکاڵیە گشتییەکان کردوە کە ڕاستی ئەو هێلکەو گوشتەی بە هەموو جۆرەکانیەوە وەری دەگرن ڕابگەیەنێو ئەو پەڕی تەقەللابدەن بۆ بەجێهێنانی عەدالەت لە دابەشکردندا ..

سوپاسو ڕێز بۆ ئەم بەدەنگەوە هاتنە .

ئێڤاریەکا خویندنا هوزانال دهوکێ

ب هەلکەفتنا بورینا شتیست و چوار ساڵا ل سەر دامەزراندنا لەشکەرێ عیراقێ یێ مەزن ، ئێڤاریەکا خویندنا هوزانا هاتە پێك ئینان ل هولا ڕێڤەبەریا ڕوشەنبیریا جەماوەری .

ئەڤ ئێڤاریە هاتە پێك ئینان ب هاریکاریا هەر دوو دەزگەها .. دەزگەها ڕوشەنبیری و بەلافکرنا کوردی و ڕێڤەبەریا ڕوشەنبیریا جەماوەری . و ڤێ تاهەنگێ دا دوانزده هوزانڤانێت گەنج پشکداری تێدا کرن ئەوژی ئەڤە بون :

هشیار محمد حسن ـ (جەنکە جەنکە) .
هزرڤان عبدالله ـ (سێ قوناغێت سەرکەفتنێ)
حکمت اسماعیل ـ (ئەز و بهار)
عمر محمد ـ (ماف فاس دژی خوبەرسێت ئیرانێ)
دوستان ئامێدی ـ (دایکا من مهاباد)
عبیدالله حسن دوسکی

بڕوانە ل ١١

رمضان عیسی
لەڤی دهوك

Institut kurde de Paris

تیپی شانۆی سالارو بەرهەمی نۆبەرە

تیپی شانۆی سالار لە توانایەکی گـەورەدا ، بەگەم بەرهەمی شانۆیی خۆیان پێشکەش ئەکەن .. کوێـر ئۆغلی .. بووە نۆبەرەی بەرزی ئـەم تیپە کە لە سەرەتاوە چاوەڕوانی بەردەوامیو بەرهـەمی چاکتریان لێ ئەکرێت ، کوێر ئۆغلی کە هونەرمەند شەفیق محمد لە ڕۆمانی کوێر ئۆغلی یەشار کەمالو وەرگێرانی شـوکور مستەفاو کوێر ئۆغلیو حەمزە کەچەڵی سـەمەدی بەهرەنگیوە ئامادەی کـردوەو ئەرکی دەرهێنانیشی گرتۆتە ئەستۆ ..

لە دیدەنی‌یەکدا چاومان بە بەڕێز سەرپەرشتیاری گشتی ئەحمەد سالارو چەند ئەکتەرێکی شانۆیی‌یەکە کەوت :ـ

● **مامۆستای هونەرمەند ئەحمەد سـالار ، سەرپەرشتکاری گشتیو لێپرسراوی شـانۆی سالار .. بەڕێزتان بۆمانی روون کەنەوە تیپی‌سالار چۆن دروست بوو ؟ بۆ ناونرا ـ سالار ـ !؟**

ــ دەوترێ لەهەر شـوێنێکدا بەهرەو لیهاتووی هەبێ ، دەبێ بێتە سەر شانۆی سەرکەوتنو لە زەمینەی ڕاستەقینەی ژیاندا جێگیربوونو بنیادنانی خۆی دەبینێتەوە ، گەر هەموو بەربەستێك بەرەوڕیا داڕێ ، دەمێکبوو چاوەڕوانی سەوزبوونی ئـەو خەونەی خۆمو لاوە بەهرەدارە ڕووناکەکان بووم ، زۆربەیان گۆشـکراوی خۆمنو بوونی ئەم تیپە نوێیەش لە حقیقەتی بوونی ئەوانەوە لەدایك بووە ، تیپەکە خۆی‌لەخۆیدا قوتابخانەیەکی نەشو نماکردنو پەرەسەندنیانە قالبوون لە ئەزموونی گـەورەدا ، لەسەرەتاشەوە لەسـەر ئەوە ڕێکەوتن کەمادام بڕوایان بەرابەر هەبەو ڕەنگدانەوەی بۆچوونـە تایبەتیەکانم لەبواری هونەرو شانۆدا ببێتە یارمەتی دەری برواندنی ئەو گیـانە هونەریەیان ، بۆیـە بەڕەوایانزانی تیپەکە بەناوی دامەزرێنەرەکەیەوەبێ ، بەر لەم تیپە دامەزرێنەری ، چەند تیپێکی‌تر بووم ، وەك قوتابیانی هونەرو هونەرەجوانەکان لە بەغـداو تیپی تەمسیلی ڕادیوی کوردیو تیپی پێشـرەوی شـانۆی کوردی ... بەڵام ئەم تیپە لـە ئاکامـی زانستیو بەربڵاوی ئاسۆدا ڕەنگو ڕوویەکی تایبەتی هەیـەو زادەی ئەمڕۆیە ، لەگشـت وڵاتـانی پێشکەوتودا لەم‌جۆرە تیپانەی کە بەناوی رابـەری تیپەکەوە ناونراون هەن ، شانۆو ستۆدیۆ ... هتد لای شانۆی « میـر »بش باوە ، شـەرەفێکە ماندووبوونو کۆشش بە خاوەنەکانی داون ..

● **کاك شەفیق محمد ئامادەکەرو دەرهێنەری شانۆیی‌یەکە : بەڕێزتان پێش ئەم‌کارە هونـەریە بەشداری‌تان هەبووە لە دەرهێنانی شانۆیی‌تردا ..**

ــ پێش ئەمە جەنابی جانەوەرم دەرهێناوە ، لە پەیمانگا چارەنووسی ئادەمیزادی میخـائیل شلوخۆفم دەرهێناوە . بەشێوەیەکی گشتی لەکاری دەرهێناندا کەڵکم لە قوتابخانەی کروتوفسکی ـ شانۆی هەزارەوە وەرگرتوە ..

● **سەرکەوتنی شانۆیەکەتان لە بازنەی ئـەو ململانیەدا وەستاوە ، کە ئایا کوێر ئۆغلی سەرکەوتن بەدەست دێنێ .**

ــ تەنها ئەو سۆزەی کە ئەمێنێتەوە بـۆ بینەر .. هەوڵدانە بۆ بیرکردنەوە لە شانۆیـەکە ، بیرکردنەوەش لە چارەنوسـی ـ کوێر ئۆغلی ـ ئەسپەکە « قیرات » ئایا کوێر ئۆغلی ئەسـپەکەی ئەباتەوە ، یان نەء .. کە بۆتە ڕەمزێکی شۆڕشگێڕانە لـەو بازنەیەدا ، ئایا جڵەوی بەلای کێـزیـاتـر ڕائەکێشرێت ، جەماوەریش خۆیان سەرپشـکن ، ئێمە سودمان لە شانۆی مەلحەمی وەرگرتوە لە ڕووی گێڕانەوەی شانۆیەکە .

● **فەریـدە ئەحمەد ..کە دەوری نیـگاری لە شانۆییەکەدا ئەبینی :**

ــ لـە شـانۆیەکەدا وەك ئافرەتێکی شۆڕشگێڕ شان بە شانی براکانت کارئەکـەیت ، ئایا ئەم ئازایەتیە تەنها لەسەر تەختی شانۆیە ؟!

ــ ئازایەتی ئافرەت بەتایبەتی دەوری خـۆم تەنها لەسەر شانۆنی‌یە ، هەرچەندە هۆیەکـانی ڕێگا لێ‌گرتنی ئافرەت زۆرەو زۆریشـمان بارکردوە . بەڵام زەك کەسێکی پیرۆز ، لەگـەڵ براکانمان کارئەکەین ، کە دەوری ئافرەتی ڕاستەقینە نابێ هەرگیز لە شانۆو دەرەوەی شـانۆ جیابکرێتەوە .

● **کوێر ئۆغلی ـ کە هونەرمەند یونس حمە کاکە دەورەکەی ئەبینی :**

ــ کوێر ئۆغلی لە نێوان هەندێ سەرکەوتنی ڕاستیدا بەرەوپیری ڕۆژگارێکی سەختی ژیـان ، هەنگاوی‌نا ، ئەم هەڵوێستە چۆن ئەبینی .

ــ ئازایەتی ناوچەکە بەستراوە بە ئەسپەکەوە کە قیراتە ، ئەوەش وای لە خەڵکەکە کـردوە ، بەرەو ڕووی ئەسپەکە بڕۆن ، ڕاستە ژیانی کوێـر ئۆغلی سەختە ، بەڵام لـە کەسێتی کوێر ئۆغڵیدا لایەنێکی ئەنانیەت هەیە ، کە بەرەو هەڵەی زۆرتری ئەبات ، ئەوەیە کە لە کۆتایدا لەسەری ئەکەوێت ، میل هێنان بەچاوی باوکیاو کوێر کردنی بۆتە هۆی سەرەکی بۆ تۆڵەسەندنەوە .

● **هونەرمەند هیوا عزیز : کە دەوری بـەگی بۆڵووی ئەبینی : لە بارەی جەماوەری شانۆییەکـەوە ووتی :ـ**

ــ ئاشکرایە کە هوشیاریو هۆشـمەندی جەماوەر ڕۆژبەڕۆژ لە پەرەپێدانو پێ‌گەیشتندایـە ، ئەگەر بەراوردێك بکەین لەگەڵ ساڵانی ڕابوردوو ، کە بینەر زیاتر حەزیان بەشتی پێکەنیناویو گاڵتەجاری ئەکرد ، بەڵام ئەمڕۆ وانابینرێت ، ئەوەش وەکو ووتم بەستراوەتەوە بە بارودۆخی پێویستی شـانۆی ئێستا کە هەستی مرۆڤایەتی زیاتر لە خزمـەتی خەڵکیدا دێتەکایەوە ، ئەمڕۆش قوتابیانی پەیمانگای هونەر لە پێگەیشتندا ، کە لەگەڵ ئەو جەمـاوەرەدا بەیەك ئەگەنەوە ، ئەو شانۆیە پێش‌کەش بکـەن ، کە بارودۆخی ئەو هونـەرەی تیا ڕەنگ بداتەوە ، هەنگاو بە هەنگاو قۆناغەکانی ببڕێتو دوا نەکەوێت ، ئەمەش لە خزمەتی بینەردا ئەبێت .

ـ ئـازاد ـ

گولیزار ..

وسێ سترانێن سێوی

ـ سکڤان عبدالحکیم

نافێ وێ (هند)ە لبازێرێ‌ئاکرێ هاتیە دونیایێ لسـالا ١٩٤٣و هونەرمەندێ کـوردخەلیل ئاکرەی دگەل خودئینا رادیوا کوردی ولـسالا ١٩٥٩و هەتا سالا ١٩٦٣ ببو کورس دگـەل ستـرانبێژێت کـوردو جار جارا دچو پشکا عەربـی ژیو لوێرێ دبو کورس ودفان‌چارسالێدمایدا سێ ستران بتنێ بدەنگێ خو تومارکـرن‌ئەوژی ئەڤەنە .

١ـ لێ‌لێ ریتو ٢ـ ئاخ لێ‌گولێ ٣ـ خەزالا من .

وهەیا مەکی چوو کوێتیو‌لرادیوا کوێتێ وەك کـورس شولکر دبڤرا زڤری بەغـداولسالا ١٩٦٤ شـویکرو ڤێ‌گاڤێ لبەندا ئاکنجی بویەودوو کچو کورەکێت هەبـن دەنگ خۆشا گەلە کاسپەمی‌سوز دابو من جارەکـی کوبزڤریتە رادیویێو هنـدەك سترانێن نوی بسـترت لێ‌موخابن دیارە نکاریت ژبەرئەگەرێت مـال ومێـری .. ئـەڤ سترانبێژا هە مومکەکافەشارتی‌بو ژناف کاروانـێ سترانا کوردیو خوگـوری‌کەرەك بودڤێ ڕێکـا پیرۆزدا چنکو هەکە ئەم هزرێـست‌خوبکەین دێ‌زانێن کاچەنـد مەزنە ئەڤ کارە بێ کوکچـەك‌کورد لسالا ١٩٥٩ سـترانا بێژیت .

هونەری کاری گەر

لە نێوان ڕوخاندن و بنیاتناندا

و. سرگول تیمور

ـ کاتێ هونەرمەنـدە کاریگەرەکان (التاثرون) تابلـۆ هونەری‌یەکانیان ئامادەکردبوو بۆ بەشداری بوون لـە پێشانگایەکی میری لە هۆڵـی پاریسـدا سـالی ١٨٧٤ز بەبیری کەسیاندا نەدەهات کەهەموو تابلۆکانیان بـە پەسەندنەکردنی تـەواو پێشوازی ای بکرێت . ئـەم تابلۆیانە کەوتنە بەر ڕەخنـەو گاڵتەجاری‌یەکی زۆر .

کاتێکیش بڕیاریـاندا پێشانگایەك بکەنەوە لـە هۆڵێکی تایبەتیدا بەرامبەر بە هۆڵە میری‌یەکەی یەکەم جار ،کەسیان بەتەما نەبوو کـە جەماوەر ئەوەنـدە تابلۆکانیان پەسەند بکاتو لەهەمان کاتدا هێرشـی ڕەخنەگران هـەر بەردەوام بوو دەبێ ئەوە لە بیر نەکەیـنو بپرسین چـۆن قوتابخانەی کاریگەران پێـك هات ؟ کێن ڕابەرەکانی لەکوێ پێك هات ؟

ـ پێشـانگای هونەرمەندە کاریگەرە پەسەندنەکراوەکان

دامەزراندنی ئـەم قوتابخانەیە ئەگەڕێتەوە بـۆ ساڵی ١٨٧٤ز واتـە سـاڵی یەکەمی پێشانگاکە باسمان‌کرد بەڵام دیگا ، سیزان ،سیسلی مونیە ، بیسارو ، رینوار»و ئەوانی تر کە ئەم قوتابخانەیان دامەزراند لە مێشکیاندا نەبوو ناوی قوتابخانەکەیان بنیـن «کاریگەر» (تاثری) ڕەنگە هەر بە ڕێکەوت ئەم ناوەی لـێ نرابێ لە کاتێکدا کە ڕەخنە ـ گـران هێرشیان بردە سەر تابلۆکانـی «ناپەسەندکاران» [المرفوضین ـ ناوی دووەمی ئەم کۆمەڵە وەك ڕەخنەگران ناویان نابوون] هێرشـێك تێکەڵ بە گاڵتەجاڕی بـەلام تابلۆیەکی هونەرمەند «مونیە» کە ناوی «کارتێکردنی خۆر هەڵهاتن» بوو ئەو نـاوەی خستە بیری ئەم کۆمەڵـە هونەرمەندە . ڕۆژنامـە نووسێکیش بە ناوی «لیروی» کـە لە گۆڤاری «شاریفاریە» گاڵتەجاریدا کە لە پاریـس دەردەچوو کاری دەکـرد ، یەکەم کەرتی ئەم نـاوەی بەکارهێنا بـۆ گاڵتەپێ‌کردن بەتابلۆکان . کاتێ کە مبریش ئەم پێشانگایەو تابلۆکانـی پەسەند نەکرد ، هەڵێکی تر بوو بۆ «لیروی» کە نـاوی کاریگەرانی لێ نان .ئینجـا خوبان نـاوی پێشانگاکەیان ناو نـا پێشانگای کاریگەران لە دوایشدا ناوی خویان نـا «کۆمەڵی کاریگەران»و سـاڵی ١٨٧٤ یان کرد بە ڕۆژی لـە دایك بوونی ئەم قوتابخانـە هونەری‌یە .

ـ دواکەوتنی فەرەنسـا لەدان‌نان بەم هونەرە .

فەرەنسـا دانی‌نەنا بـە هونەرمەندە «کاریگەرەکان» تا دوای دروست بوونی ئـەم کۆمەڵە بەچارەکە سەدەیەكو دوای پڕوبڵاوبوونـەوەی کۆمەڵەکەی بەدە ساڵ .... سەرەڕای بیروڕای ئـەو سەردەمە ، ئێستا فەرەنسا تابلۆکانیان لە مۆزەخانەیەکی تایبەتیدا پیشان دەدا بەناوی مۆزەخانـەی «جی‌دوبـوم» ئەمەش پارچەیەکە لـە مۆزەخانەی لۆڤەر .

مێژو نووسی ئەمەریکایـی «ج.ریولد» لە کتێبێکدا لـە بارەی مێژووی هونـەری کاریگەرـ ئەڵێت: هونەرمەندە فەرەنسایی‌یە بلیمەتەکان لـە فەرەنسادا لە دوای سـاڵی ١٨٧٠وە هێرشێکی دڕندانەی ڕۆژنامە نووسان کرایـە سەریان ، ئەوەندەی پـێ نەچوو پەتای ئەم هێرشـە کەیشتە ئەمەریکاو یەکێ لـە ڕۆژنامەکانی تابلـۆ سروشتی‌یەکانی ئەم کۆمەڵـە هونەرمەندەی تاوانبار کرد بە «شیوعیەتو کە گوایە لـە ژێر ئاڵای سوردا تابلۆکانیان نەخشەکێشاوە» .

ئەم چەوسانەوەیە وای‌کرد لە هونەرمەندە کاریگەرەکـان کە شاری پاریس بەجێ بێلنو لـە دوابشدا بڕۆنە دەرەوەی فەرنسا .

ـ شێوازی ئەم هونەرە ؟

پێش پەیابوونی کاریگەران قوتابخانەیەکی هونەری تـر هەبوو جێگای خۆی گرتبوو دەستی بەسەر هونـەری تەشکیلی فەرەنسادا گرتبـوو تا کۆتایی سەدەی نـۆزدە موریدەکانیشـی زۆر دەسەلاتدار بوون واتە لـە میریدا قسەیان سـەکی هەبووو هەر لەوێشـەوە بەرهەڵستی هەموو جـۆرە هونەرێکی تازە دەبـنـوون بەچەند مەرجێکی توونـدو تیژو پێوانەو نموونەیەکـی تایبەتی‌یان دانابوو بۆ هونەری تەشکیلی کە هەرگیز شیانی لێکۆڵینەوەو گۆڕان نەبـوو ، لەمان گرنگی بابەت کـە ئەفسانەیەك بگێڕێتـەوە سەنگینی لە دەربڕینـی ڕووەکاندا ـ ئامانجێکـی نموونەدار وگەورە دەربڕێ ـ لە سەر ڕێبازی ئەندازیاری بروات ـدەست‌گرتن بـەو سێبەرەی کە لەشی دروستی ئەکات ـ بابەیەخـدان بەهێڵەکان وەك بنەڕەت بـۆ هونەری .

وێنەی بویە ـ لانەدان لـە دیمەنی داخراو .

کەهو نەری کاریگەر پەیدا بوو بەرهەڵستی ئەم هەمـوو ڕێبازانەی کردو هەمـووی ڕوخاند چ لە ڕووی شێواز ەوە چ لە لایەن ناوەڕۆکـی بابەتەکانـەوە ئینجا هێـڵ ڕەنگی زۆر لە یـەك دورخستەوە ڕازی نەبوو بـە ڕومانتیکی‌یەکانی پێش‌خویان کە هێڵیان لەسەر تەختـی وێنە کێشان هێنایـە خوارەوەو ڕەنگیان خستـە جێگای بەمەرجێ هێڵ هـەر بمێنێتەوەو لە گرنگیدا دوای ڕەنگ بێت ، بەڵکو ئەمـان

بڕوانە ل ١١

ئافرەتو خێزان

دەوری دایـك لـە پەروەردەدا

دایکایەتی هەر ئەوە نیـەمنداڵەکە ببێتو بایەخ بدرێت بە خواردنو جلو بەرگـو پەروەردەکردنو فێرکردنی . بەڵکو منداڵیەتی جیهانێکـی گـەورەیـە ، دایکـی خۆشەویست :

پێویستە لەسەرت ئاگـات لە هەڵسوکەوتی منداڵەکەت بێت لەوانەیە لـە ڕێ لا بداتو بیگەیەنێتە بـە درەفتار ئینجا پێویستـە چارەسەر بکرێت پێش لـە دەست دەرچوونی بۆ ئەوەی لە باشە ڕۆژدا منداڵی بەهێز بخولقێنین بۆ خزمەتـی نیشتیمانو کۆمەڵو لـە نەخۆشی لەشو سایکۆلۆجی ـ یەوە دوور بێت .

ژیانی هاوچەرخ بە هەموو گرێیەکانی‌یەوە مرۆڤـی تووش نەخۆشی سایکۆلۆژی کردووەر دایکیش دەزانێ چی لە سەری پێویستە بیکـات ئەگەر تای لێ بێت یاخـود تووشی قەبزی ببێت بـەڵام گوێی ناداتێ ئەگەر پەنجەی خۆی مژی یا میزی بە جێگادا کرد ، لە جیاتی ئەوەی بـە دوای هۆیەکانی بگەڕێـتو دەست‌نیشانی بکـاتو دەبینین سەرزەنشتی دەکات ولێ دەدا .

ئێمە هەوڵ دەدەین پـەرە بە ڕۆشنبیری سایکۆلـۆژی دایك بدەینو ئاگاداری بکەین ئاگاداری بکەین ئەگـەر ڕەفتاری سەیری لـە منداڵەکەی بینی یارەوە شتی گۆڕی منداڵەکەی ڕزگار بکات تا کاری تێ نەکات .

لەنیشانە گرنگەکانی :ـ

ئارەزووی منداڵ بـۆ ئازاردانی ئەو منداڵانەی لـە دەورو بەری دەژین : بـۆ ـ نموونە چڕنوك لەم منـداڵ دەداتو قژی ئەو منـداڵ ڕادەکێشێتو هەمیشە بـە شەر دێت لەگەڵ ئـەو منداڵانەی کەوا لە خۆی بـە تەمەن گەورەترن زیاد لەمەش لە قوتابخانە هەموو ڕۆژێـك ڕاپۆرتێکی خراپی لەسـەر هەڵسوکەوتی دەنووسرێت .

دایکیش هەمیشە هـەوڵ دەدات ئەم ڕەوەشـتە خراپانەی پێ واز بهێنێت ، لێی دەداتو ئازاری پـێ دەگەیەنێت گوایە بۆ ئـەوەی فێری ڕەوەشت چاکی بکات

هەروەها باوکیش هەمـان شێوازی لەگەڵدا بەکـار دەهێنێت لێرەدا بە بـاوكو دایك دەڵێن ئەو شێـوازەی بەکاری دەهێنن بەمە چارەـ سەر ناکرێت بەڵام بترتـر فێری دڵ ڕەقیو بەد ڕەفتاری دەکات هەروەها باوكو دایك لـە شێوازی پەروەردەکردنی ناگونجێنو هەر یەکە ئەیەوێ ڕای خۆی بەسەر منداڵەکەدا بسەپێنێو قسەی بەسـەرـ ی‌یەوە بڕوا ئەمەش کار دەکاتە سەر منداڵو وای لێدەکات دڵڕەقو هەڵسوکەوتـی پێچەوانە بکات .

سمیرە محمد علی

ئامادەی کردووە

کەی منداڵ گوێڕایەڵ دەبێت

لەم سەردەمەدا هەمـوو لایەنێکی ژیان خێـرا دەڕوا پێویستە منداڵ وا ڕابهێنین کە بە زووترین کات گـوێ ڕایەڵبێتو فێر بێت ...گوێ ڕایەڵیو فێربوون لـەم سەردەمەدا زیاتر پێویستە وەکو سەردەمەکانـی پێشـوو ..

بەڵام بە پێچەوانـەوە منداڵی ئێستا کەمتر گـوێ ڕایەڵن وەك منداڵانـی سەردەمی پێشوو .

لەم سەردەمەدا دایـكو باوك شكو دو دڵیان هەیـە بەرامبەر ڕاستو دروسـتی خۆیان ... دوو دڵن لەوەی ئایا ئەو فرمانانـەی دەری دەکەن ڕاستە یان نەء ؟ ئایا مافی ئەوەیان هەیـە ڕاست پەروەردەکـەری بن یـان دایـکایـەتی باوکایەتیان تەواوە یان نەء ؟

ئەم لە خۆرازی نەبوونـە دەنگی دلێری دایكو باوکـی لاواز کردووە ، دەنگـی لاوازیش نە پاڵ بە منداڵەوە دەنێ گوێ بگرێ نە ئارەزووی گوێ گرتن دەبێت ...

چەند بە نەرمی و ووشەی‌جوانو ڕازاوە لـە ئامۆژگاری‌دا بەکار بهێنـن‌لەوە دەچێت بە منداڵەکـە بڵێن « ئارەزوو دەکەم ئـەم‌ئامۆژگاری‌یەم بگریتە گـوێ ... هەرچەندە وا بزانـم‌نایگریت .. !!!

لەم سەردەمەدا باشـتروایە دایكو باوك ووشـەی من دایکتم یان من باوکتـم‌لەسەر زمانیان نەچێنێـت یان بڵێن من دایکتم دەبێـت‌فرمانەکانم بەجێ بهێنێـت یان باوکتم ئەوەی فرمانـت‌پێ دەکەم دەبێت جێ‌بەجـێ بێت .. باشتر وایە بڵێـن[من کەسێکم لێپرسـراوم بەرامبەر بە تۆ ئێستا لـەم‌تەمەنەتا ، لەبەر ئـەوە پێویستە بڕیارەکانم پەسندکەیتو لەسەری بڕۆیـت ، ئەوەش بزانە بڕیارێکـت‌بەسەرا ناسەپێنمو فرمانێکت بەسـەرا دەرناکـەم‌کە پێویست ئەبێت ....] ووشەی (دەبێت) بگۆڕین، پێویستە لە باتی بـە منداڵەکانیان بڵێن [دەبێـت‌ئاگاداری خۆت بێت کە لـە شەقامەکە دەپەڕیتەوە ...دەبێت لەوا یەری کارەبـا خۆت دوور خەیتـەوە ...

ئەو خێزانەی زانییـان‌منداڵەکەیان گوێ ڕایـەڵو گوێ گرە پێویست بـەوەناکات فەرمانیان بەسـەردا دەرکات کە پێوبستیان پێ‌نـی‌یە چونکە سـوودی لێ‌نابینن ... .

ڕووناك محمود گردویەتی‌یـە

کوردی

Institut Kurde de Paris

بازدان بە هوی گۆلەکەوە

لە چـوارچێـ..ودی هەلبژاردنی پالەوانەكانـ..ی یاری‌یەكانی توانای لەشـدا . كە لەم دوایەدا لە پاریـ..ـس لە رووی وەرزشی بازدانەوە بە هوی گۆلەكـەوە ، دوو یاری زانی جیهانـ...ـی بەربەرەكانی یەكیان ...كرد ، یەكەم سێرگی بو بكـ...ـا سوڤیەتی كە خاوەنـ..ـی ژمارەی ٥٩٤ر٥ مەترە لـەم یاربەداو تێـری ڤینـزنی فەرەنسی ، ئەنجام بـۆ بزا بردیەوە بە بازدانـ...ـی ٥٧٥ر٥م‌و فەرەنسایەكـە ٥٧٠ر٥م تۆمار كرد .

ئافرەت لە پالەوانی مەلەوانیدا

لە چوارچێوەی پالەوانیەتی‌ئەوروپادا لە وەرزشـی مەلەوانیـدا ئەمانیـ..ـای‌دیموكراتی گرەوی بـردەوەو هەردوو تیپی مەلەوانـ..ـی‌ئافرەت‌و پیاوی ۲٥۰ خالیان بردەوە ، بەوە گەیشـ..ـتنەپلەی یەكەمی ئەم وەرزشـە لە ئەوروپادا .

بەتایبەتی لە پێشـ...ـبڕكێی ٤ × ۱۰۰م دا چـوار ئافرەتی وەرزشـەوانـ..ـی‌ئەلمانیای دیموكراتـ..ـی سـەركەوتنێكی دیاریان بەدی‌هێنا .

وەرزش و

بزوتنەوەی وەرزشی لە هەولێرو چەند سەرنجێك

لەم چەند ڕۆژانەی ڕابردودا هەلبژاردەی هەولێر لە چەندان یاری تۆپی پێدا سەركەوتنی بە دەسـت هێناوە كە لە هەموویان دیارتر بریتی بوو لە سەركەوتنی تیپی كرێكارانی هەولێر بەسەر چەند هەلبژاردەیەكی تۆپی‌و هەروەها هەلبژاردنی تیپی هەولێر بە باشترین هەلبژاردەیەكی ناوچەی كوردستان ، ئەمەش واتای ئەوە ئەگەیەنێت كە بایەخێكی تایبەتی دراوە بە پێش كەوتنی وەرزش لە ناوچەی كوردستاندا .

ڕاستیەكەی ئەوەی سەرنج بداتە باری وەرزش بۆی ڕون ئەبێتەوە كە خەلكێكی زۆر زۆری شارە كە بایەخ بە هاندانی هەلبژاردەی وەرزش كاری ئەدات بەلأم ئەوەی كە پێویستە باس بكرێت ئەوەیە كـە كۆمەلانی تەماشاكەران ڕەچاوی چەند لایەنێك ناكەن كە كار ئەكاتە سەر زیاتر بەرەو پێشەوە چونی باری وەرزش ، بۆنموونە لە زۆربەی یاریەكاندا ئەبێتـە ئاژاوە نانەوە كە ئەوەش خزمەتی باری وەرزش كاری ناكات ، بەلكو دەبێتە كۆسپێكی گەورە لـە ڕێگـای پاراستنی ڕەوشتی وەرزش ، چونكە وەرزش تەنیا بردنەوەو سەركەوتن نیە بەلكو لـە پێناوی پاراستنی ئاستی تیپەكەو یاری جوانە .

ئەوەی زیاتر جێگای داخە هاتوو هـاواری مندالانە لە كاتی دۆڕاندنی تیپێك كە لـە دەرەوەی شارەكەوە دێت كە زۆر جار دەبێتە مایەی دیاردەیەكی‌وا كۆسپ بێ لە ڕێ ئەوانەی كە دێنە گۆڕە پانەكانەوە بۆ ئەوەی كاتێكی پڕ سوود لەگەل یاری كردنداو تەماشا كردنی بەسەر بەرن .

لە لایەكی تر ، زۆربەی چالاكی‌یەكانـی هەلبژاردەی هەولێرو ناوچەی ئۆتۆنۆمی كوردستان بە گشتی ناگەبەندرێتە ڕۆژنامەكان بەلأم كردنەوەی لاپەڕەی وەرزش لە هاوكاری ئەم ئاواتە دەهێنێتە دی ،

یاسین طه عبداللـه

بەیاننامەی پاشماوە

دەیانهێتەكایەوە .. لیژنەكە پێنجەم كۆبوونەوەی لە بەغدا ڕۆژانی ۲۰ و ۲۱ی كانوونی دووەمی ۱۹۸٥دا بەست‌و ئەوبڕیارانەی بەرچاو خست كـە لـە كۆبوونەوەكانی پێشودا داویەتی‌و ئەنجامەكانی ئـەو هەنگاوو هاتنە دەست‌و پەیوەندی‌یە دەولەتیانـەی بۆ ڕاپەڕاندنی بڕیارەكانی كردونی .. دیسان ئـەو ڕووداوە نوێ یانەی بەرچاو خست كە نیسـبەت باری ناوچەكەوە ڕوویان داوەو سـەرنجی ئەو معلوماتە نوێ یانەی‌دا كە دەربارەی خۆ ئامادەكردنی ئێرانە بۆ دەستدرێژیەكی نوێ بۆ سەر خـاكی عیراق .. هەروەها سەرنجی لە هەلوێسـتی هەمەجۆری دەولەتان‌دا بەرامبەر بەردەوامی شـەڕو مەودای ئیلتیزامی ئەو دەولەتانە بەبڕیارەكانی دەزگا دەولەتیەكانەوە سەبارەت بەشـەر لە سەرویانەوەنەتەوە یەكگرتوەكان ..

دوای لێكۆلینەوەی مەسـەلەكە لە هەموو لایەكانیەوە ، لیژنەكە پێ ناخۆشحالی خۆی دەربری بەرامبەر هەلوێستی ئێران بەرامبەر بەشـەركەیەوە بەربەستی بڕیارەكانی نەتەوە یەكگرتووەكان‌و هاتنـە دەستە ئاشتی خوازانەكانی بزوتنەوەی بێلایـەن‌و ڕێكخراوی كونگرەی ئیسلام‌و دەزگا دەولەتیەكـانی تر دەكا .

لە كاتێكدا لیژنە هەست دەكات ئێران سوورە لە سەر ڕەفزكردنی بانگەوازەكانی ئاشتی‌و هەموو ناو بژی كاریەك هەرچەندە دەولەتە عەرەبەكان كەمتەر- خەمیان نەكردوە لە ڕازی كردنی ئێراندا كە ڕوو لە حیكمەت بكات‌و ڕازی ببێت بە فەرمایشتی شرعیەتی دەولەتان لە چارەسەری ناكۆكیەكەدا لە نێوان خۆی‌و عیراقدا ، هیچ لەبەردەم لیژنەكەدا نیە دووپـات كردنەوەی ئەوبڕیارە نەبێت كەلە ئەنجوومەنی جامعەی ولأتە عەرەبەكانەوە دەرچوو . ولەبڕگەی چوارەمـدا ئیلتزام بە بڕیارەكانی كونگرەی ۱۲ هەمی بـەرزی عەرەبی كە لە فاس بەستراودوویات دەكاتەوە كە هاوكاری لەگەل عیراقدا بكرێ لە تەقەللای ڕەوایدا بۆ بەرەنگاری دەستدرێژی‌و وریاكردنەوەی ئێران لە وەلەبەردەوامی لە شەردا دژی عیراقی ئەندام لە جامعەی ولأتانـی عەرەب كەبەهەموو هاتنە دەستێكی ئاشتی ڕازی‌بـوە ناكرێ تەنیا ئەوە نەبێ ولأتانی عەرەب هان‌بدات بۆ- چاوگیرانەوە بە پەیوەندیدا لەگەلیا .

لەكاتێكدا لیژنەكە بە پێ‌خۆشحالیەوە ئـەوە ڕادەگەیەنێ كەژمارەیەكی زۆر لەوەلەتان تێ گەیشتوون‌و لەگەل پێداوسینەكانی ئاسایش‌و ئاشتی ناوچەكەدان هەست‌بەوەش دەكات كەهەندێ دەولەت هێشـتا مامەلەی والەگەل ئێران دەكات لە هەمەجۆرلایەنەوە بە تایبەتی لایەنی عەسكەری كەهانی دەدات بـۆ بەردەوامی لەشەڕو توندكردنی زۆرابنازی نێـوان هەردوو ولأت كەئەنجامەكەی زیانی گەورە لەگیانی‌و زیانی ماددی قورس دەبێ لەسەر هـەردوو لای ناكۆكیەكەو كاری خراپ دەكات سەر سوودی ولأتانی ناوچەكەو كۆمەلی دەولەتان بە گشتی .

لیژنە بەئەركی دەزانێ بڕیارەكانی نەتەوەیەكگرتوەكان‌و بزوتنەوەی بێلایـەن‌و ڕێكخراوی كنگرەی ئیسلام‌و كونگرەی بەرزی فاس بیرئەو ولأتانـە دەخاتەوەو بانگیان دەكات لەو كارانە دوربكەو نەوە كە ئەنجامیان درێژەدان دەبێ بەشەر ڕاستەو خۆیـان ناڕاستەو خۆ .. دیسان داوادەكات لێیان تەقەللای ئاسان كردنی ڕاپەڕاندنی ئەم بڕیارانە بدەن .

پێشگری - پاشماوە

هنبەر یەك كرینە) ، ئانكو گەر (ب) بشكاڤتن پێشگر بت چونكی شكەڤت بێ (ب)ە ، (ش) ژی دێ پێشگر بت چونكی مە (كاف) هەیە ب واتەیا شكەڤت و دزمانێـد ئوروپی‌دا : Cava ' Cavity ' Cave ... هتد . هەنە هەمی بێ (ش)ن .

خالا دوماهیـكێ :

هـ تە - تەمراندن لگەل مراندن و تەمرین و مـردن هنبەر كە .

دڤەكۆلانەك دی‌دا من ئەڤ پەیڤە ژ ڕەه و ڕیشال دەراندی‌یە و من دیاركری‌یە كو پەیڤەك هندۆر ئوروپی‌یە و چو پەیمان دگەل (طمر) یا ئارەبی نینـە ، وەك : هندەك هزردكەن ، وچونكی ئەو بابەتە هێشتا بەلاڤ نەبی‌یە ، نەخرابە ناڤەڕۆكا وی لێرە دوبارە بكەم :

د زمانێ كەڤنە جێرمانێد ژۆری‌دا (Old high German)

هەبە ب واتەیا (تاریاتی ، تاركی Darkness و دلاتینی‌دا Tenebrae و د زمانێ سانسكریتی‌دا (temas هەیە ... و دبارە هەمیان (د ، ت) تێدایە ئانكو (تە) یا (تەمراند) ژ بنكـارێ پەیڤی‌یە و نمزێدەهی ، ئەڤە یەك و یادووێ (مـرن ، مردن) ژ سـەروكانی‌یەك دی هاتی‌یە ب ئینگلیـزی Murder ' Mortal ' Mort و كەڤنە جێرمانێد ژۆری Mord و ژ لاتینی ئانكو : مرن یان مەرگ mori = مر و ژ گریكی brotos ... و یاسێ‌یێ (و بەهزرا من) مـرن پەیماندارا (مار)ـە ، كـو واتەیا ژیارا بەردەوام و پەیاپەی ددەت و هەرە گەلەكە گەلێد جهانێ ئـەڤ واتەیە دابە پال (مار)ی و یا ڤێ بۆچۆنا من گەرم و ب‌پشت دكەت پەیڤا (مەرگ) ئەم دزانین واتەیـا مەرگ (مرن)ـە ، لێ ئەم هۆسا ب‌كار دئینن .

* مەرگێ من گۆری .
* مەرگۆ (یا روحی) .
* مەرگێ من ... ئەڤە هەمی واتەیا (جان ، روح) .

ددەن بە (مرن) ، لێرە مەرگ دو واتەیا پێكڤە گرێ ددەت : ئەمانا ژیارا سـەر ئەردی و بەردەوامی‌یا ژیارا ئاشـۆپی (جان) ... ئانكو دكۆكا خوەدا مرن (مەرگ) ژیانە لێ ب جۆرەك دی .

ل دوماهیكێ دیار دبت كو هەبونا پێشـگرێ كاری جۆرێ ئاوبستە (لكاو) بەرگومانە ، (هن) تـێ نەبت ئەو ژی نە هند ڕۆهن‌و ئاشكرایە كو مرۆڤ بكەتە پشتگیر بێ‌ی ڤەكۆلانەك دیریكی .

ژێدەر :

من سوود ژ ئەڤان ژێدەران وەرگرتی‌یە :

۱ - پرۆفیسـۆر ك.ك . كوردۆییف - ڕێزمان كوردی - وەرگێڕانا د. كوردستان موكـریانـی ۱۹۸٤ .

۲ - گۆڤاری كۆڕی زانیاری كورد - بەرگـی پێنجەم ۱۹۷۷ ل ۳٤٤ - ۳٤٥ .

۳ - كۆڤاری كوڕی زانیاری كورد - بەرگی بەشی - ۱۹۷٤ القسم العربی ل ۱٦ - اصل الاكراد و لفتهم : توفیق وهبی -

4) Websteri new Collegiate Dictionar - 1973 (a - , mort , mertal , murder , temerity , cave vavity ...)

٥ - فرهنگ طلائی - الدكتور محمد التونجی- بیروت ۱۹٦۹ .

تەمەنێكی - پاشماوە

وە وەستا محمـد هەتـا ئێستاش لەگەل ئـەم كارەی دا تەمەن بەسەر دەبات .. سەبارەت بەم كـارەی دواو ووتی : ئەم كلأشەی كـە ئێسـتا دەبینیت ، سـەرەتا پەڕۆ كۆنەیە و باش دەشۆرێت و بە ڕەنگی شین و سـوور ڕەنگ دەكرێت .. ئـەم پەڕۆیانە لە لایـەن چەنـد كەسێكەوە وورد دەكرێـت و [لەت دەكرێن] و قەد دەكرێن .. كە پێی دەوكرێـت « پێكەنە » دوای ئەم كارە ، ئەم « پێكەنانە » دەهێنرێتـە لای كلأش دروست كـەر و ئەویش بەشی ژێریـەك كلأش پێنج كون دەكاتـە ئەم پێكەنانە بـە هـۆی « درۆشە » وە ... ئینجـا بە هۆی چەرمە كـاوە كەتـ..ێ هەلكێشـ..ـی كونەكانی پێ دەكرێت و بـەم شێوەیە درێژی و كورتـی كلأشەكە دەردەچێـت . وە دوای ئەمە بەهۆی « گازنە » وە كە چەقۆیەكی تایبەتـی‌یە قەراغی كلأشەكە دەبڕێـت بە پێی پێویست . وە دوای ئەم كارەش تیرەیـەك دەهێنرێت كە لە پێسـتی وولأخە بۆ ڕاگیركردنـی ئەم سەرو ئـەو سـەری كلأشەكە بە ئینجا بە هـۆی جەرمێكی تایبەتی‌یەوە ئـەم سەرو ئەو سەری كلأشەكـە دابین دەكەن و دوا ئەمەش .. ئەم چەرمە تایبەتیە بـە باشی بزمار ڕێژ دەكرێـت . ئیتر بەم جۆرە كۆتایی بـە دروست كردنی ژێر كلأشـی دەهێنرێت و دەبرێتـە لای وەستا یەك بۆ ئەوەی سـەری كلأشەكە بچنێت .

● ئەو ئامێرانەی كـە ارمەتیت دەدەن لەم كارەدا ئین ؟

۱ - مشتە .
۲ - گازن .
۳ - درۆش .
٤ - كولە درۆش ..
٥ - كولە درۆشـی ...ڕت .
٦ - كولە درۆشـی بك .
۷ - چل مێردە .
۸ - قەد گیر .
۹ - دەرزی بـەك (بـە جەتـر دروسـت دەبێت) درێژە .
۱۰ - چـوار دەرزی كوت .

هەر بۆ ئەم مەبەستە چووینە لای و ووتی :-

ناوم عبداللە شمس‌الدیـن لە سالی ۱۹۲۸ لە تەوێلـە لە دایك بووم وە لـە تەمەنی (۷) حەوت سـالیدا چوومەتە لای وەست [حەمە مرادی حاجی قوربانـی »و بە ماوەی شەش مانـگ فێری پەرك دروسـت كردنی كردووم وە پاشـان چوومەتە لای وەستا (حەمە ڕەزای مەحموود بگ) بـە ماوەی شەش مانگ فێـری (بن پەرگ)ی كـردووم و دوای ئەمەش چوومەتـە لای وەستا (ابراهیم سلێمـان) بۆ ماوەی سال و نیوێـك فێری كلأش چنینی كردووم .

عەر لەم دوكانەدا پیاوێكی گۆتن بـە دەم جگـەرە كێشانەوە كلأشی دەچینی ..

هونەری - پاشماوە

واتە هونەرمەندە كاریگەرەكان هیچ ئرخێكیان بۆ هێـل نەهێشت وا دەردەكەوت كە لاوازەو تێكەل‌و پێكەلەو هیچ شتێكی سنووری نی‌یـە بەرادەیەك كە بینەر لە نزیكەوە ناتوانێ هیچ جۆرە وێنەیەك لەیەك جیا بكاتەوە ... بـۆ ئەوەی لێی تێبگەیـت‌و سنووری شتەكان لە یەك جیا بكەیتەوە دەبێ دووربكەویتەوە تا چاو بتوانێ شتەكان لەیەك جیابكاتەوەو تێی بگـات هەروەها كاریگەران وازیـان هینا لـە سێبەركردن بـۆ وێنەكان‌یان‌و متمانەیان كردە سـەر حەوت ڕەنگەكـەی بەلكەزێڕینە كە تێكەلی یەكن‌و ڕەنگی ڕەشیان تیدا نی‌یە . ئینجا ڕاهاتنی چاو لەسـەر بینینی ئەم ڕەنگانە كە نزیكن لەیەك ئەوەی دەردەخست بۆ بینەر كـە ئـەم تابلۆیانـە سـێبەریان هەیـە . هەروەها متمانەیان كردە سەر تیوری «تقابـل الالوان التكاملیە» لە جیاتـی ئەوەی ڕەنگەكان تێكەل بكەن‌و ئینجا بەكاری بهێنن یەكسەر لەسەر تابلۆكان ڕەنگیان دوای ڕەنگ بەكار دەهێنا تا چاوی بینەر خۆی تێكەلی بكات لـە كاتی سەیركردندا بەوجـۆرە زرەكی‌و چاپووكی یەكی یان لە هونەرەكانی تەشكیلی پێش خۆیان نەهێشت . لەڕێگای نەهێشتنی جێ شـوێنی بەرەموچ لەسەر تابلـۆو تێكەل‌كردنی جێ دەستەكان بە شێوەیەك بینەر وا هەست بكات وێنەكە هەمووی لەیەك كاتدا تەواوبووە جێگـای خۆبشی لەسەر تابلۆكـە وا كرتووە بەبێ بارمەتی دەست‌و بەرەموچ .

ڕەخنەو - پاشماوە

مایەی وشك‌بوون‌و لێچوونەوەیە لەشیعر ، چونكـە شیعر زۆر لەوە زینـدوو ترە كـە گـرەوی لە سەربكرێت .. ئەمە جگە لەوەش كە بەزمـی (تەواوكردنی) ئەو سێ شیعرە ، بەتایبەتی (تەپلـی بەتال) كە بە بڕوای من‌و بەپێی ئەو سەردەمـەی كە شاعیر ئەو شیعرەی داناوە لـەم (تەواوكردنە)دا ناوەرۆكەكەی گۆڕبوەو بەرەو مەبەستێكی تر دەنگی داوە ، دوای چاوگێڕانەوەیەكی (۳٥) سالی‌و نوسەر لێ‌تێك‌دان‌و تەم‌ومژ دروست‌كردن لە بە ڕدەمـی ئەم‌و ئەو دا .

پێوە لكاندنی چیرۆكێكی دروست‌كراو ، لـە ژێر پەردەو ناوی تەواوكردندا ، دوای (۳٥) سـال هیچ ئەوە ناگەیەنێت كە لە ڕۆژگاری خۆیدا ، بـۆ هەمان مەبەست‌و ئارەزوو هۆنراوەتەوە . چونكـە شێوەی دەست‌پێ‌كردنی ئەو قەسیدەی (تەپلی‌بەتال)ە ئەو ڕاستی‌یە دەسەلمێنێت كە ئاوێنەی بێ‌گـەردی دەروونی ئەو سەردەمەی شاعیر خۆی بێت‌و هەرگیز ئەو گۆڕین‌و دەستكاری‌و تەواوكردنە نـەسەلمێنم .

۷- شیعری (دلداری كچی‌تازە)و (ست فاتمە).

ئەم دوو پارچە شعرەش هەر هەمان چیرۆكی دلداری‌یەكی دورو درێژی سەرنەگرتووی یەك لایەنی شاعیرەو جیاوازی چینایەتی‌و چەند هۆیەكی تر (كـە نامەوێ لێرەدا بیان‌نووسم) كۆسپی زەق‌و دیاری ئەو هەورازە سەختە بوون . ئەمە هەر من نایلێم ، بەلكو زۆری وەك من‌و تەنانەت قەسیدەبێ زمانەكان خۆیان هاتوونەتە زمان‌و وا دەلێن .. لەبەرئەوە ئەو نیازەی كە تازە شاعیر باسی دەكات‌و كوایە وبستوویەتـی (چەند شیعرێكی دلداری بلێت‌و لەناوەرۆكدا جیاوازی چینایەتی بگەیەنێت)و خۆی لە كارەسات‌و ڕاستی‌و سووتاندنی ناوەرۆك‌و مەبەستی ئەو دوو شعرە جیا بكاتەوە ، پێشەكی چاپی یەكەم بەتیژی ڕەتی‌دەكاتەوە كە (سەرتاپا گریان‌و نائومێدی‌یەو بـۆ ئافـرەت‌و دلداری دەلاوێنێتەوە) . ئەی ئەوەبۆ ئەوسا بیرێكی لە باسی جیاوازی چینایەتی لەو پێشەكی‌یـەدا نەكردەوە ؟ .. ئەوەی لە نزیكەوە ، لەسـەرەتـای بەنجاكاندا ئاگاداری ژیان‌و گوزەرانی شاعیر بوایـەو بزانێت كەلەو سەردەمەدا بەهۆی سـیاسـەت‌و بیروباوەڕەوە لە ئەركی مامۆستایی لابرابـوو ، دەرامەتی هەتا بلێی كزو خەفەتاوی بوو ، بەلأم وەك شاعیرێك شیعری دلداری دەوت‌و باسی جیـاوازی چینایەتی‌و كارەساتی دلداری هەر هەموویان ڕەنگ دانەوەی ژیانی ڕاستەقینەی خۆی‌و ژان‌و پـەژارەو تێكشكانی خودی خۆیەتی لەو مەیدانەدا .

چونكە ، جگە لەو ڕاستیانەی زۆرمان لـەم بارەیەوە دەمانزانی‌و شاعیر خۆی زۆرجار سـكالاو ڕازی خۆی بۆ كردووین و لە نزیكەوە ئاگامان لـە بۆچڕووكی دلی هەیە ، شیعری دلداری ، خۆی لـە خۆیدا ، بەشێكی هەرە گەورەو فراوانی بابەتی خۆیی یەوە هیچ شاعیرێك بۆی نی‌یە سەبارەت بە (شـەرم‌و شكۆی جیاوازی چینایەتی ، یان لەش‌ولارو دیمەن ، یان خوشەویستی‌یەك لایی یان قەبالی زل گرتن ، یان بوونی خێزان‌و مندال ، یان بەسالأ چوون ، یـان ترس .. هتد) لە پایزی تەمەندا ، پاساوی شیعرە دلداری یەكانی دەوری هەرزەكاری‌و لاوێتی خـۆی بداتەوە .. ئەگەر وای‌كرد ، ئەوا هەم ئەو چەشنە شیعرانەی پووچەل و بێ گیان‌و بێ ئاگركرد ، هەم ناحەقیشی لە بلێسەی شیعری دلداری كرد كـە كە بەبێ ئاگرێكی خۆش‌و بەسۆزی دل هەرگیـز بەرز نابێتەوە .

ماویەتـی

دبلوماسی پاشماوە

تووشی ڕۆژنامەنووسەكـان نەبێت .

لە لایەكی‌تردوە ئالان بۆلێ خۆی وتـی بەشـ... دای نەكردووە لە هیچ جـۆرە نیشێكی نهێنكاری لـە هیندستاندا بۆ بەرژەوەنـدی دەولەتێكی بێگانە . لـە هەمان كاتدا كاربەدەستانـی فەرەنسا هیچ شتێكیـ..ـان لەم‌بارەیەوە نەدركاندو هـەر ئەوەندەیان وت كە ئـەم دیپلوماسی‌یە بانگ‌كراوەتەوە بۆ ڕاوێژكردن لەگـەل حكومەتدا .

ئێڤاریەكی - پاشماوە

- (شەهید و برینـدار) هژار جمیل بنی - (ئەس دێ جم بو شەری)
مسلم شكری - (وولاتـێ گەرناسا)
سعداللـە محمـد امین
- (دركەهێ ئەڤینێ)
ئو ئەڤ ئاهەنگە هاتـە ب ڕێڤەبرن ژ لایێ هەڤـال (رمضان عیسی). ئو دڤـان هوزانادا بەحسـێ مێرانیـا سوپایێ عیراقێ و قەهرەمانیا سەروكی‌و مللەتێ عیراقـی‌و هاتەكرن ئو هول دەنگ ڤەدوا ب‌دەست قوتانێ‌و نێزیكی دوو سەعەتا ڤەكێشا .

Institut Kurde de Paris

هـــــەرجارەی نووسینێك

خۆشەویستی منداڵ

نجاة رفیق حلمی

که منال بوین بیرمه پیره ژنێکی ئاواره لــه کوردستانی ئێرانەوە کەوتبووه مالمان ، لـەبـەر بێ شیری دایکم بە دایەن بۆ برا بچوکـەکـەمانی راگرتبوو . بابلێم لەبەرچی دایکم بێ شـیربوو ، ژیان و مەینەتی ئەو ســـەردەمە بێ خۆراکی و بێ تەندروستی . بەراستی برسێتی و دیلی بـاوکـم و دورخستنەوە و نیشتەجێ کردنی لە گونـدەکـانی خواروی ناسریەو بەسرە تەرایی لە دایکم بڕیبــو ، ناچار پەنای بردبوه بەر پیرەژنە ئاوارەی کە گـەلی له دایکم رەش و روت و رەقتر بوو . هـەرچـەندە ئەو وەچەکانی خوی تیر لە ئامیز نەگرتبوو چونکـە یەك بەدوای یەکدا لەگوللەی زالمی ولاتی خویـــان رزگاریان نە بوو بوو ، لەبەر ئەوە لە مێژ بوو تەرایی لە مەمکەکانی بڕا بوو ، بەلام وەك کرداریکی سروشتی کوزدەواری مناڵەکەمانی فیری خواردنکــــردو لە برسیتی رزگاری کرد .

ئەم حکایەتە بۆیە دێنمەوە یاد کە ئێســتا ئـەو هەستەی ئەو پیرەژنە لەدلیا بوو بـــەرامبـــەر هەموو منالێك لەو هەستە ئەچی کە لە دلی ئــەو دلسۆزانەدایە کە بایەخ بە منال ئەدەن ، بـویــە پورگولچین ئەیووت روله ئێوه منالن هەســــت بەجگەرناکەن چەند شیرین و ئازیزن .

منال ئەبی لەناو بیلبیلەی چاودا . هـــەرچی ئاواتیکی خواست ئەبێ بۆی بیتە دی . دەنا نابیتــە مرۆڤێکی بە سود ..

ئەگەر یەکێکیش بیوتبایە وانابێ ..

ئەبووت : ئێوە نازانن منال تاجی لەسەرسەری شاهێناوەتە خوارێ .

ئەم ووشەیە سەری ئەسورماندین .

ـــ مانای چی منال تاجی لەســەرسـەری شاهێناوەتە خوارێ ؟ گەلێ بەمە سەرسام ئەبوین ، منالبووین و وێنەی شا بە شتێکی گـەلی گـەلی زوردارو بەسامالمان ئەبنواند ، چۆن منال ئەتوانێ ئەمە بکا ؟!

جاری واش هەبوو بەقسەکانی پورگولچیـــن پیکەنینمان ئەهات .

پورگولچین ژنەمەلایەکی ژیـرو زیــرەك بــوو هەزارەها چیرۆکی ئەفسانەیی لابوو هەر چەنـــدە گەلێکی لە چیرۆکەکانی روداوی زەمانەو زەمینــەی خوی بوو لەگەل ئەوەشا ئێمە مەسەلەی تاجـەکەمان بە ئەفسانە ئەزانی .

تا بە چاوی خوم دیم ، بەلام کەی پاش دەیەها سال بەلام بەداوی لیبوردنەوە کە ئەگەر ئەم مەسەلەیە لەگـەل ئەو حکایەتە لیك بدەم چونکـە حکایـەتی خۆشەویستی منال لەو ڕادەیە دەرئەچێ کـــە درۆوراستی تێدا بکرێ ، بۆیە کە ئەبینین سەرەکی بالا بەو هەموو شوخ و شەنگیەوە بەو هەموو ئەرك و کارەوە ئەچەمێتەوە تا ئەگاتە ناوچەوانی منــالێك و ماچی ئەکات . ئەوهەستە بەرزە مەگەر هــــەر ئەوپیاوه گەورەیە بتوانێ لەناخیەوە پڕ بەدل بەســەر هەموو منالێکدا دابەشی بکات .

ئاشکرایە ئەو گەورەو منال بچوك ، دیسانەوە منالێکی چاك پەروەردەکراو ئــەوە لەخۆی رائەبینی دەست بۆ سنگ و یەخەی گەورەترین مرۆڤ لـــە ولاتدا درێژ ئەکاو بەوپەڕی باوەڕبەخۆکردنەوە بالای بەرزی ئەو شۆڕە شۆخە بەرەو شان و ملی بێگەردی خوی ئەشکێنێتەوەو بونێکی پاکی خۆشەویســتی راستەقینە لــە دەرونی سەرەك صــدام حسینەوە هەلئەمژی بۆ هەموو روژانی ژیانی چیـــــــژی لێوەرنەگرێت و ئۆخەی فەرامۆش بەدەرونیــــا دیت .

ئەمەیە خۆشەویستی منال .

هەزاران منال چاوەروانی ئەو ئۆخەیەن ئەمەیە منالی ئەمرۆ .

تۆ بلێی منالی سەردەمی پیشوو ئەمەی دیبێ ؟؟

تۆ بلێی پورگولچین راستی کردبێ ؟!

لە بەرەوروناکی بیروباوەری مرۆڤایەتی

سەرکردایەتی پەتێکۆشەرەکەماندا

کردنەوەی قوتابخانە بۆ دیلەکانی ئێران

سەرکردەتیە تێکۆشـەرەکەمان هەمـــوو رۆژێك هەلویستی مرۆڤایەتــی لە مێژووی گەشاوەو پڕ وێنـەی بیرباوەرورەوشــتی ئیسـلامی تۆمار دەکــات .

لە کاتێکـدا رژێمـی ئێران دیلەکانی عێراق دەکوژێ و سـەرپێچی دەکات بەرامبـەر رای گشـتی دەولەتــان و کۆمەلای ئیسلام و سـەرپێچی کردنـی گشت یاساو داب و ریت و رێکەوتنەکان کە ئامۆژگاری ئەوە دەکـەن بە چاودێری کردن و پاراستنی دیلەکانی جەنگ .

دیار سوپای عیراق

دیلەکانی ئێرانــە عێراقدا ئاگاداری دەکرێن و هەموو بابەخێکـی مرڤانەیان پێ دەدرێ ئەوە بــو بە بۆنەی جەژنی ســای عێراقــەوە قوتابخانەیــەك کرایــەوە بــۆ دیلەکانئێران . پارێزگــاری الانبار بەرێز عادل عبداللە کـ قوتابخانەکەی کردەوە ووتی: لەم بارو دۆخە گەشـی عێراقی مەزن و بە توانادا ئاهەنگ دەگێرن بە کرـەوەی قوتابخانەیەك بــۆ فێرکردنی دیلەکانــی ئێران وەکــو دیاریەکی سوپای عێراق و سەرکردە بێ هاوتاکەی سەرەك صدام حسین . کردنــەوەی ئەم قوتابخانەیــە بەرجەستەی تێڕوانینی مرۆڤانەی سـەرکردایەتیە مەزنەکەمانەو دەربڕینە لــە لایەنێکــی چاودێرکردنــی دیلەکانی ئێران و دووپات کردنەوەیــە بــۆ هەموو خێرخوازانی جیهان سەبارەت بەرزیەتی بیرو باوەڕی شۆڕشە پیرۆزەکــەی ١٧ــ٣٠ تەمووزو وبایەخدان بە دیلەکانی جەنگ و دابین کردنی گشت رێگایەکـی ئاسوو دەیی بۆیــان .

قوتابخانەکــە ئەرکــی فێرکردنــی خوێندنــەوە ونووسین بە زمانــی عەرەبی و ئینگلیزی وفارسی یــە پۆلێك هەیــە بــۆ ئەوانەی نەخوێندەوارن . هەروەها بەشـەکانــی فێرکردنــی چاپ و چنــین و نزیکەی (٩٠) قوتابی دەبــن .

نوینەرەکانی وەزارەتی دەرەوەو دبلوماسیەکان و گـەورەپیاوانــی ســەربازی و نوێنەرانــی رێکخراوە مرۆڤایەتیەکانی لە سویسراو خاچی سووری جیهانــی ئامادەی کردنەوەی ئەم قوتابخانەیــە بوون .

ذکریات محمد

بیرێکی راگوزاری

ئەمجارە سوپاس و ... بەلام ژمارەی داهاتو . .

لەو رۆژەوە ، «هاوکاری» رووی کردۆتە نووســینی خواستــو داواکاری یەکانی خەلکی ، دیاردەیەکی ئیجابی بۆ دەرکەوت ، ئەویشـــس بەدەنگەوە هاتنی هەندێ داموو دەزگایە بەرامبەر ئــــەو گیروگرفتانەی بەرچــاو ئەخرین ، ئێمــە لەکەسی ناشارینەوە کە هەندێ بــرای کاربەدەست هەبوون بەرلەوە «هاوکاری»یان نەك هـــەر نەئەخوێندەوە ، بەلکو نەیان ئەزانی هەیەو ... کــەی دەرئەچێ و ..هتد..

کەواتە ئێمە ، بـــەم هەنگـــاوە «هاوکاری»مان بەناوبانگ تر کرد .. سوپاس بۆ کۆمەلانی خەلك .. سوپاس بــۆ ئــەو برا کاربەدەستە دلسۆزەی کە رەخنەکانمـــان بەربگایەك دائەنێ بـــەرەو گۆڕینی کاری سەلبی بـــە ئیجابی بۆ سوودی رەوتـــی سەرکەوتوومان و کۆمەلانــی خەلك و ئەم باسە ..لایەنیکی تریشی هەیە .. جاریکی تر لێ ئەدوێن .

بـــەهـــرە

ئاورێك لە رابووردوو

ڕۆژنامەی «ژیانەوە»کەوا (ڕۆژنامەیەکی هەفتەیی ڕەسمی بووە ، لەشاری سلێمانی دەرچووە ، یەکەم ژمارەی لە ڕۆژی دووشەمە ڕێکەوتی ١٨ی ئابی سالی ١٩٢٤ دا بلاو کراوەتەوە) .

لە یەکەم ژمارەی «ژیانەوە»دا ئەمانەمان هەلبژارد:

[شەقلاوە]

لە یەکێ لە مەئمورە کوردەکان بیستراوە کــە حکومەتی عێراق فیکری لە تەخسیسی مەبلەغێـــك کردووەتەوە کە بۆ ئیسلاحی ئەحوالی شەقلاوەو دێهاتی تابیعی سەرف بکاو بۆ خاتری لەمەودوا ببێ بــــە سەیفییە (هاوینە هەوار - س)،وە ئەوەل فیکــــری حکومەت ئەمەیە کە ئەو ڕێگایانەی لە هەولێرەوە بۆی ئەچێ ئیسلاح و چاك بکات .

[مجلس تاسیسی عێراق]

وەکو لە جەرائدی بەغدادا خوێندراوەتـــەوە دەورەی ئەمسالی مەجلیسی تەئسیسی عێراق نیهایەتی هات و ئەعزاکانی هەرکەسە گەڕاوەتەوە بۆ شوێنـــی خـۆی .

« سامان » ئامادەی ئەکات

رۆشنبیـــــری نـــــوێ

ژمـــارەی پێکـــەوەی «١٠٣-١٠٤» گۆڤـــاری رۆشنبیری نوێ کـــە گۆڤارێکی رۆنبیری گشتیە لەم دواییەدا دەرچوو .

«رۆشنبیری نوێ»ی ئەمجارە ڕەنگوێکـــی پێشکەوتووە لە بەرهەمی دەزگای ر...ــنبیری بلاوکردنەوەی کوردی کە دەوری پێشو ...بەرەودان بە چالاکی رۆژنامەنووسی کوردیدا دێ ، لـــەم ژمارە دانسقەیەدا لە ناوەرۆك و شێ دوای ئەوەی گۆڤارەکە بوو بە خاوەن دەستەیەکوســـەرانی شارەزاو رێبازی بلاو کردنەوەی بەم و نووسینی ئاکادیمــــــی و مەوزوعــــی ئە بەر لەم ژمارەیەدا چـەنــدان باس و باب لێکۆلینەوەی چاك بلاو کراوەتەوە کە ژمارەیەکی و ناسراو لــە نووسەرە شارەزاکانمان بەشداریان کردوە .

لە باسە دیارەکانی ئەم ژمار:

- سەرەکی فەرماندە صدامین و مەسەلەی کورد- برادەر عبدالوهاب تالەبانی
- شەرو جەنگ دهوزانید ـیدا - سەیدا خالد حسین .
- لە باسی زمانەوانیدا ، سێ لێکۆلینەوەی مامۆستایان د. کوردستان موکریانی ، د. نســرین فخری ، رووف احمد ئالانــی ، غازی فاتــح وەیس بلاو کراوەتەوە .
- لە باسی مێژوویدا مامۆستا مصلح جـەلالی بەشێکی تری لە مێژووی شوراتەکان بــە ناونیشانی «دەرکەوتنی شوراتەکان لە ولاتی مەغرب» نووسیوە.

لە نووسەرە دیارەکانی تری ئەم ژمارەیە کــە باس و بـابــەتــی رۆشــنبیری گشــتی و کەلەپــوورو بابـەتـــــــــی لێکۆلینەوەیـــان نووسیوە مامۆستایان : مسعود محمـد ، حلمـی علی شریف ، د. محسن محمد حسین ، د. جمال رشید ، غفور میرزا کریم ، عبدالرقیب یوسـف ، شاکر فتاح ، د. مجید حمید عارف ، رشید فندی، محمد امین هەورامانی ، سگڤان عبدالحکیـم ، د. ذنوون پیریادی .

لە چاپکراوەکانی دەزگاکەمان

جیهانی منالان

چیرۆك بۆ منالان

ووڕچی لە خۆبایی

ووڕچێك لە دارســـتانا،ناوبانگی ئازایەتی دەرکرد ئەیوت : زیندەوەر نیيە لـەمن ئازاتربێت .

ڕۆژێ لە ڕۆژان هــــەربەشان و بالی خۆیدا ئەوون ژیژك و ڕێوی و کەروێشـك و ئەسپ و گامێش پێیان و ئێمەش هەریەکەمان بەشــی خۆمان شتێکمان هەیە پێ بنازین بەلام ئادەمزاد لـــــەهەمووەمان ئازا ترە ، م ووڕچ ئەمەی بەدل نەبوو لێی داو ڕووی کردە بێشەلان لەوێ تووشـی پیاوێ بڕو دارێ ئەبری خێرا پێی ووت:

- وەرە باشەڕە بۆکســـبکەین .

- بۆ ؟

- تا بزانیت کە هیـــچ زیندەوەرێ دەرەقەتم نە

کابرای دار بڕ ووتی :

- ڕاست ئەکەی تــــۆ ئازایت . بەلام مــــن ئازایەتیەکەی خۆم لە پەنـــا بەردێکدا لە دامێنـــــی ئەوچیایەوە داناوە ئەگــــەر مۆلەتم ئەدەی تا بڕۆم بیهێنم .

- باشە بڕۆ ، بەلام زوو وەرەوە .

- نەء ، وای ناکـــەم ، ئەترسم ڕابکەی ،عەزیەتەکەم بەخۆڕایی بڕوات .

- نەء ، ڕاناکەم ،ئالێرەداچاوەڕوانیت دەکەم تـــــا دەگەڕێیتەوە ، ئەوسا دەزانیچیت بەسەر دێنم .

- باشە ، بەلام بۆ دلنیایی‌دەت بەستمەوە .

- وەرە ئەگەر تۆ ئەوەندەلە خۆت ڕادەبینی ووادەزانی من دەترسم ، هـــا ...بمبەستەرەوە .

داربڕ ووڕچەی بەگوریسـ‌شەتەك داو بەقـــــەد دار بەڕوویەکی یەسەوەبەستەوە :ئەمجا چڕو شوولە تەڕێکـی هێناو کەوتە گیانی مام ووڕچ ئەوەندەی لێدا هەمڕو گیانی شیین کردەوە لە پاشا ووڕچەهاواری کرد .

- ئەی ئادەمیزاد ، تۆبە،تۆ لە من ئازاتری ، ئەم جارە بەرم بدە ئیتر ئاماقوولی واناکەم .

پیاوەکە بەزەیی پیاهاتەوەبەریدا ، ووڕچە بەشـەلە- شەل ڕۆیشت ، لەگەڕانەوەداتووشی مام ڕێوی بــــوو لێی‌پرسی :

- ئەی ووڕچی ئازا بۆ وات بەسەر هاتوە ؟

- تووشی ئادەمیزاد بووم ئەم ئەزانی دوو جۆر ئازایەتی هەیە بە یەکێکیان دەتبەستێتە وەو بەوی تریان دەتداتە بـــەر شوول و شلکوتی عەمــرت دەکات .

- دەبڕۆ خۆت بشـــۆو بچۆرەوە شوێنەکەی خـۆت و جارێکی کەش پەنجـــــــە لەپەنجەی ئادەمزاد مەدە .

نیازی مستەفا

کردوویەبەکوردی

شـــیعر بۆ مندالان

دەست

ئەحمەد قادر سەعید

منـــدالـــەکان ئێـــوە ژیـــرن
دەســـــتو پەنجـــەتان دلـگیرن
پێنج پەنجـــەی جوانی هـــەردەستێ
هـــەر کامێکیـــان بـــۆ مەبەستێ
ئاســـانە نـاویـــان لەســـەر دەم
کاریـــان پێـــدەکـــەین هـــەردەم
ئــەوە تــووتــەیــە بــرای بچـــوك
ئەوەی دیکەش برایەتی ، ئێسك ســووك
بـــالا بـــەرزەیـــە پەنجـــەی ناوەنـد
بـــۆ چـــاودێـــری بلـنـــدو مەنـد
دۆشـــاو مـــژەش هـــاوەلیـــانـــە
لەگشـــت کـــارێ لـــەگـــەلیـانـــە
ئەوەی هێـــزە پەنجـــەگەورەی دامێنە
پێمان دەلێ لـەئیش چـــاك دامەمێنە
دەبـــا دەســـتو دەروون پـــاك بین
لـەگـــەل یـەکـــدی وەك بـــرابین
ئـاشـــنای کـــارو هـــەولـــدان بین
چـــرای ڕوونـــاکی ژیـــان بین

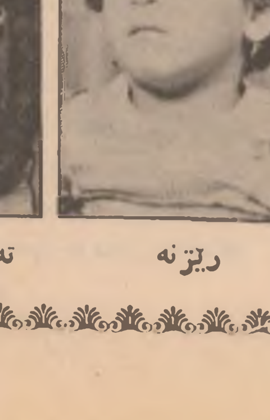
ڕێژنە

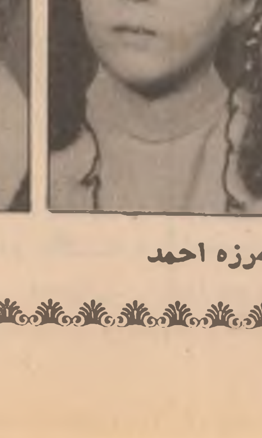
ئەرزە احمد

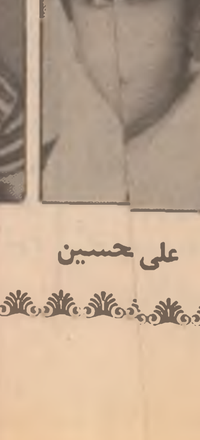
علی حسین

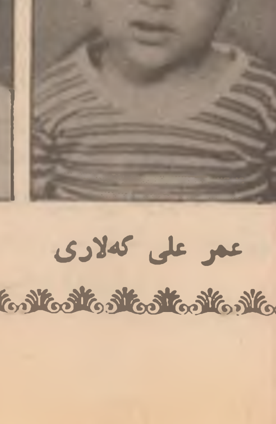
عمر علی کەلاری

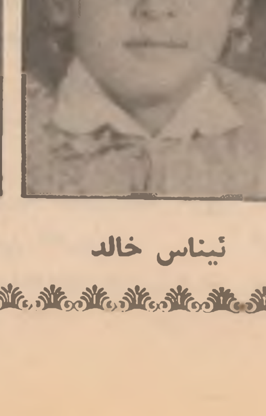
ئیناس خالد

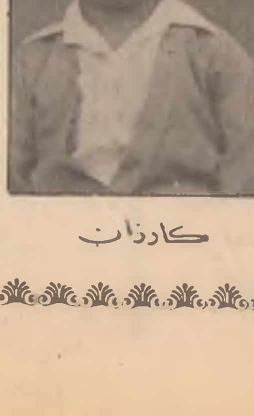
کاروان

سەبا

هاوکاری

دەزگای رۆشـنبیری و بلاوکردنەوەی کـوردی

شەقامی الخلفاء
مەیدانی الخلانی

تەلەفۆن
٨٨٧٥٧٩٥
٥ خەت